

CELE TREI CRIȘURI

Revistă de cultură

Director: Antonio FAUR

De ziua Municipiului Oradea, 12 octombrie 2008.
La statuia soldatului român eliberator (din Parcul 1 Decembrie)

COLABORATORII ACESTUI NUMĂR:

**Liviu BOTEZAN, Gavril CORNUȚIU, Lioara COTURBAȘ, Corneliu CRĂCIUN,
Antonio FAUR, Constantin-Răducu STANCU**

Revista apare cu sprijinul Consiliului Municipal Oradea

REDAȚIA:

Viorel FAUR,
secretar general de redacție

Redactori – istorie:

Barbu ȘTEFĂNESCU
Ioan HORGA

Redactori – literatură:

Corneliu CRĂCIUN
Miron BLAGA

Redactori-actualitate:

Flaminia FAUR
Radu ROMÎNAȘU
Florin ARDELEAN

CELE TREI CRIȘURI
ISSN-1221-5716

Revistă de cultură
Redacția: Oradea,
Aleea Rogerius, nr. 1,
Bl. G6, Ap.78

Tipar: Metropolis SRL Oradea
Tel.: 0259 472 640,
0729 845 160

CUPRINSUL:

STUDII ȘI ARTICOLE DE ISTORIE

- **Liviu BOTEZAN**, *Documente privind recrutarea, în 1917-1918, de voluntari români din armata austro-ungară ajunși prizonieri în Rusia la începutul primului război mondial (II)*.....1
- **Corneliu Crăciun**, *Informații despre situația evreilor din lagărele de evacuare din sudul Bihorului (1942)*55
- **Antonio FAUR**, *Politica statului comunist față de cultele religioase. Studiu de caz: județul Bihor (1987)*.....67

LITERATURĂ

- **Lioara COTURBAȘ**, *Funcțiile spectacolului în nouăsprezece trandafiri*.....71
- **Constantin-Răducu STANCU**, *Raportul real-imaginar în „Cvartetul din Alexandria” de Lawrence Derrell*.....80

POEZIE

- **Gavril CORNUȚIU**, *Către pruncii istoriei*.....86

STUDII ȘI ARTICOLE DE ISTORIE

Liviu BOTEZAN

**DOCUMENTE PRIVIND RECRUTAREA, ÎN 1917-1918,
DE VOLUNTARI ROMÂNI DIN ARMATA AUSTRO-UNGARĂ
AJUNȘI PRIZONIERI ÎN RUSIA
LA ÎNCEPUTUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL
(II)**

XXIII.

[Eleț, 31 octombrie 1917]

Regatul României
Corpul voluntarilor români

Iacob Popa, vicar for[aneu] arhiepiscopal al
Făgărașului, membru în Comisiunea a III-a de
recepționare a volunatrilor români în Rusia

Către

dl. maior Plesnilă Ghe., președ[intele] Comis[iei] a III-a
în Kursk

Provocându-mă la scrisoarea dvoastre de datul 13 octombrie 1917, nr. 208, întemeiată pe ordinul C.V.R. nr. 971, am onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

După cum ne-am înțeles în Kursk, de la Livnî am venit la Eleț. Aici am întâlnit pe dl. locot[enent] Ilie Cucu, membru în comisiunea a III-a, de la care am căpătat harta guberniei Orlovski¹ și conspectul numeric al prizonierilor români din guberniile Orlovski și Tulski², după mejduri. Conspectul acesta dat de ștabokrugul din Moscova îmi servește spre foarte bună orientare, pentru că din el văd că p. es. în gubernia Orlovski nu avem voie să umblăm în toate mejdurile.

Cele 7 mejduri ale guberniei Orlov, preste cari se extinde activitatea noastră, le vom parcurge în ordinea următoare: 1) Eleț, 2) Livnî, 3) Orlov, 4) Maloarhanghelsk, 5) Krom³, 6) Bolhov⁴, 7) Mțensk.

Cu privire la timpul în care vom putea parcurge mejdurile aceste, nu pot să dau acum indicații, nici barem aproximativ [...]

Îată cum contemplez subsemnatul noua noastră însărcinare:

În mejdul Eleț p. es. nu sunt nici tabere de prizonieri, nici fabrici, așa că cei vr-o 1000 de prizonieri români sunt împărțiți pe la țărani. Mejdul are 21 voluntari. Comisiunea, pentru ca să ieie contact cu prizonierii aceștia, nu e de ajuns să le scrie, pentru că nici nu are adresele lor, apoi poșta la sate merge f. neregulat și se admanuează și mai neregulat, așa încât scrisoarea n-ar aduce absolut nici un rezultat. Nu rămâne deci alta, decât ca comisiunea să meargă din volozd în volozd, se-nțelege că numai în acele în cari sunt prizonieri mai mulțișori și și pe aceste, unde au puțință să contragă 2 ori

chiar și 3 într-una. Dat fiindcă în fiecare volozd sunt mai multe cătune, din cari pentru lipsa de timp (fiindcă comisiunea nu poate rămâne mai mult ca 1 zi într-un volozd), comisiunea se va pune în contact direct numai cu prizonierii din centrul volozdului. Aici va lua adresele lor pentru a le comanda gazete în număr suficient pentru întreg volozdul, obligându-i pe cei din centru și anume pe cei mai pricepuți și mai buni, ca să distribuie gazetele și la celelalte cătune din volozd. Gazetele să se trimită de la Kiev curând, regulat și în exemplare mai multe chiar decât se cere, pentru că multe din ele se rătăcesc și nu ajung la destinație. Cu cheltuiala gazetei se scrută alte cheltuieli cu mult mai mari. Dacă în centrul volozdului s-ar găsi 1 ori 2 prizonieri cari ar dori să se înscrie voluntari, aceștia să nu fie luați momentan, ci să fie deocamdată constituiți de agenți locali, cari vor face propagandă bună fără spese. Lor să li se încredințeze distribuirea ziarelor și propaganda din volozd. Centrul comisiunii va purta corespondență cu agenții aceștia și comisiunea va mai trece prin aceleași volozduri cât se va putea mai adeseori, iar după oarecare interval de timp, când propaganda aceasta organizată astfel va promite roade, atunci să fie adunați voluntarii câți se vor prezenta.

Pe lângă propaganda făcută în felul acesta, ar fi bine din când în când cuvântări, conferințe ținute la prizonierii adunați în grupuri mai mari, pentru că, dacă concentrarea prizonierilor nu dă totdeauna rezultate momentane, totuși o cuvântare bună și potrivită produce o elevație sufletească și de multe ori am observat la astfel de concentrări că, deși nu s-au înscris mulți voluntari, totuși oamenii s-au depărtat impresionați, așa încât la aceștia o propagandă locală stabilă și intensivă cu ajutorul gazetei cred că ar aduce rezultate.

Acest metod de propagandă s-ar putea aplica și la tabere și fabrici și încă cu mult mai ușor și cu mai bun rezultat.

Propaganda aceasta este neapărat de lipsă și este singurul teren de activitate eficace a comisiunilor în guberniile acele, pe unde au trecut odată și au luat voluntari. În guberniile aceste adevărat toți oamenii cu carte și cu educație națională s-au înscris și au plecat voluntari. La cei rămași e nevoie ca lipsa educației și pregătirii acesteia să fie suplinită acum și aceasta nu se poate decât prin o propagandă stăruitoare și neîntreruptă.

Ca exemple pot servi cazurile de la Burin (Putivl) și de la Livnî.

La fabrica de zahăr din Burin, unde subsemnatul am luat 103 voluntari în luna septembrie, dv. în 15 oct. ați trimis pe doi subofițeri, cari n-au luat nici un voluntar din cei preste 300 prizonieri ce mai erau. Las-că subofițerii n-aveau auctoritatea de lipsă, dar cauza principală a fost că între oamenii aceștia după prima întrunire nu s-a făcut propaganda de lipsă. Subsemnatul am cerut, ce e drept, gazeta pentru dâșșii, dar nu știu cum va fi sosit gazeta aceasta, propaganda între ei n-a fost înțefită și controlată de nimeni, ba au fost expuși la o contrapropagandă puternică din partea ungarilor și germanilor de la aceeași fabrică.

La Livnî, unde în 22/X am fost subsemnatul cu plutonierul Alex. Sochi dintre preste 500 prizonieri din mejd, nu s-au întrunit decât 62 și dintre aceștia n-am luat decât doi (2) voluntari. Iarăși din cauză că de la întrunirea din septembrie, când s-au luat de aici peste 100 voluntari, nu s-a mai făcut între dâșșii nici o propagandă și oamenii erau tot nepregătiți.

Dat fiindcă foarte puține din volozdurile cad în linia ferată, comisiunile și respective subcomisiunile trebuie să facă drumul la ele pe jos, căci trăsura ar costa prea

mult și cum e acuma tină mare, nici nu s-ar căpăta trăsură. Și, fiind timp de iarnă, oamenii vor trebuie provăzuți cu haine bine căptușite, cizme și căciuli.

De la prodov. Comitet din Eleț n-am căpătat până acum date despre prizonierii români decât din 7 volozduri, din celelalte nu le-au promis peste 2 zile. Din cele 7 numai în două nu sunt prizonieri români. Dacă luăm și celelalte 14 volozduri tot cu proporțiunea aceasta, atunci am ave prizonieri în 15 volozduri, pe cari dacă le-am contrage la 10, la cari ar trebui să meargă comisiunea, atunci cercetarea acestor volozduri, dat fiindcă subsemnatul nu am la dispoziție decât o singură subcomisiune din 2 subofițeri, ar reclama cel puțin 2 săptămâni, așa încât între astfel de împrejurări sigur cele 7 mejduri ale guberniei Orlov nu le-am putea străbate în timp mai scurt de 2-3 luni.

Pentru propagandă însă e de cel mai mare interes ca să se facă cât se poate de curând și din punctul acesta de vedere trebuie câștigată fiecare zi, ce se poate.

Din motivul acesta subsemnatul sunt de modesta părere că întregirea celor 4 subcomisiuni din acei voluntari subofițeri apți, dar și bătrâni de 40 ani, să nu se lase în grija noastră, a membrilor comisiunii, pentru că întregirea în forma aceasta ar întârzia foarte mult, spre marea daună a propagandei, ci subcomisiunile să fie trimise de-acum în număr complet de la C.V.R. din Kiev dintre subofițerii voluntari apți, fie și mai tineri de 40 ani, cari apoi să fie înlocuiți succesiv cu voluntari mai bătrâni, după cum se vor afla în viitor.

Dar întregirea subcomisiunilor din partea noastră este și imposibilă, deoarece v[oinski] n[acialnik] se ține strict de ordinul ce-l au, ca pre voluntarii angajați să-i trimită la Kiev și nicidecât nu i-ar lăsa la dispoziția noastră, ca să-i trimitem la Kursk și de acolo să fie trimiși la Kiev spre echipare, precum doriți dv.

Nu mă îndoiesc că dvoastră încă sunteți convinși că, fără sprijinul unei propagande sistematice, acțiunea noastră este atât de sterilă, încât nu răsplătește nici pe departe osteneala și cheltuiala de bani ce se face și sperez că veți sprijini părerea aceasta a subsemnatului înaintea dlui șef de Stat Major al Corpului voluntarilor români.

În urmă vă rog să luați la cunoștință că, în urma gravelor excесе comise de țărani în tovărășie cu soldați[i] veniți de la front, în tot mejdul și în orașul Eleț e decretată starea de asediu și dl. v[oinski] n[acialnik] ne-a recomandat că până nu ne spune dânsul, adecă întâiașdată, nicidecum să nu călătorim la sate. Chiar dânsul ar avea să plece la Moscova, dar nu cutează să călătorească nici cu trenul.

Am fi început în mejdul din Livni, dar de acolo ne-au fost spus că înainte de 7 noiembrie nu ne pot da informații despre voluntari.

Încheind cu rugarea ca să mi se ierte dacă, în tactul opreliștei ce de repețite ori mi-ați comunicat-o, scrisoarea prezentă, pentru urgența și importanța lucrului, am expediat-o în al II-lea exemplar direct la C.V.R. din Kiev.

Eleț, la 31/X 1917.

¹ Orlov sau Orel

² Tula

³ Kromi

⁴ Volhov

XXIV.

Urgent

Regatul României
Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Nr. 242. Kursk, Kondirevskaia 28,
1917, noiembrie 6.

Președintele Comisiunii a III-a

Către

dl. membru delegat părinte vicar Iacob Popa
[Eleț]

Urmare la ordinul nr. 226 din 28/X și 228-230 din 30/X cu onoare vi se face cunoscut că Corpul V.R. cu ordinul circular nr. 1178 din 2/XI a.c. comunicând că întrucât fondul de ajutor s-a sporit și se sporește mereu și în vedere că, odată ce s-au văzut unii prizonieri bolnavi sau infirmi, cu greu vor mai fi văzuți a 2-a oară, se va putea spori ajutorul individual mergând chiar până la 50 (cincizeci) de ruble, la cei cu adevărat incapabili de muncă f. mult timp.

În afară de aceste ajutoare în bani, acolo unde este locul și unde nu li se dă suficiente doctorii de către autoritățile sanitare rusești, puteți să le cumpărați dv. din comerț și să le dați.

Pentru justificarea acestor ajutoare vă veți conforma ordinului nr. 226 din 28/X.

Luați date precise unde sunt prizonierii bolnavi și infirmi în raionul unde vă aflați și distribuiți-le ajutoare.

Președintele Comisiunii a III-a,
maior Ghe. G. Plesniță

XXV.

Urgent

Regatul României
Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Nr. 244, [Kursk, 6 noiembrie 1917]

Președintele Comisiunii a III-a

Către

dl. membru-delegat vicar Popa
[Eleț]

La raportul dv. din 31/X și urmare la telegrama nr. 243 de astăzi, binevoiți a cunoaște că aprob părerea dv. și vă rog ca din broșurele ce le-ați ridicat, să rețineți 2/3 pentru dv. și s[ub]locot[enentul] Cucu, care este plecat la Eleț de la 2/XI, iar 1/3 din broșuri să le rezervați la dv. pentru subsemnatul, până când va sosi un delegat să le primească, delegat de care nu dispun în prezent.

În caz când dv. plecați, vă rog să-mi comunicați unde veți lăsa broșurile, ca să știu de unde le poate ridica delegatul.

Președintele Comisiunii a III-a,
maior Ghe. G. Plesniță

XXVI.

Regatul României

Nr. 247. Kursk, Kondirevskaia
28/1917,
noiembrie 6.Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Președintele Comisiunii a III-a

Către

domnul membru-delegat vicar Iacob-Popa,
prin v[oinski] n[acialnik]

Eleț

La referatul dv. din 31/X privitor la propunerile ce le faceți în vederea activității viitoare, cu onoare vi se face cunoscut că, cu nr. 235 și 236 ce vi le-am trimis prin s[ub]locot[enentul] Cucu Ilie, v-am dat instrucțiuni în sensul propunerilor ce le faceți și am dat ordin ofițerului să ia înțelegere cu dv., pentru ca acțiunea ce o conduceți să fie uniformă.

Chestiunea presantă e înmulțirea subcomisiunilor până la 5 de fiecare membru. În această privință v-am comunicat că puteți alege oameni de orice etate, pe cari-i trimiteți la Kiev, cu mențiunea să fie echipați și înapoiați dv. în localitatea ce o veți stabili. M-am gândit și eu de mult că acțiunea ne-ar fi fost mult mai ușurată, dacă ni s-ar fi dat oameni p[entru] subcomisiuni de la Kiev, dar C.V.R. ne-a comunicat că duce f. mare lipsă de gradați p[entru] încadrarea voluntarilor ce-i trimete în țară, astfel că trebuie să renunțăm la această idee, cunoscut fiind că mare parte din gradați au plecat cu primele detașamente, astfel că a cum nu ne rămâne decât să ne procurăm noi elementele necesare prin investigațiunile ce le facem de urgență.

În privința gazetelor am cerut C.V.R. să ne trimită un număr cât mai mare de gazete săptămânal, pe cari le voi distribui proporțional d-lor membri, cât și voi trimite direct lagărelor și prizonierilor, la cari dv. îmi veți da adresele, după cum de altfel procedez în gubernia Kursk. Vă rog a-mi trimete adresele f. formale.

Chestiunea vizitării volozdurilor am tranșat-o cu nr. 235. Subcomisiunile vor merge prin plăși în cursul săptămânii și vor îndemna oamenii să se adune la reședința de plasă sau eventual într-o stație de cale ferată din mijlocul plășii (volozdului) în zile de sărbătoare, duminica etc. după un plan elaborat de dv., care la zilele indicate vă veți transporta pentru a le ține conferințe.

În zilele de lucru d[om]nii membri vor vizita lagărele, stabilimentele, fabricile, economiile etc., ce au deja adunați mai mulți prizonieri, cu care ocazie va face propagandă și distribui ajutoare la infirmi, bolnavi etc.

Adunările de prizonieri sunt permise numai pe volozduri, în nici un caz pe centre și numai cu convenirea de lipsă la autoritățile ruse.

Împărtășesc în totul părerile dv. în privința agenților stabili de propagandă și în acest sens ați și primit recomandațiuni. Doresc a cunoaște numele și adresa lor, pentru a le trimete gazete și manifeste. Subsemnatul lucrez la un manifest, ce doresc a-l distribui la acești agenți pentru a-l citi prizonierilor. Mi-ar fi de mare

folos, dacă dv. ca părinte sufletesc veți scrie câteva recomandări p[entru] prizonieri, concise și mișcătoare, recomandațiuni ce văr rog să mi le trimiteți pentru a le imprima în manifestul ce-l adresez prizonierilor.

Cu această ocaziune vă comunic că, cu nr. 246 de azi, am cerut C.V.R. să ia măsuri p[entru] procurare de veșminte groase p[entru] subcomisiuni, flanele, eventual cojocele, căciuli, mănuși de lână etc. De asemenea, am intervenit p[entru] pingelele cerute de dv.; subsemnatul posed aci 2 perechi, dar sunt de așa proastă calitate, încât nici 10 zile nu s-ar purta, după experiența proprie.

În privința chestiunii personale ce o atingeți, va face obiectul unui răspuns aparte. Țiu însă să vă declar că incidentul îl consider ca un vis urât, ce a trecut odată cu noaptea respectivă, rămânând numai cu amărăciunea cauzată de acel coșmar, desigur că trecătoare și fără nici o urmare, dat fiind aprecierea personală și considerațiunea ce o am pentru dvoastră, pe care v-am stimat și îmi place a vă stima ca și mai înainte. Aștept raportul dv. pentru a urmări pe cizmar, p[entru] reaua lui credință.

Președintele Comisiunii a III-a,
maior Ghe. G. Plesnilă

XXVII.

Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Nr. 254/1917, [Kursk], 10 noiembrie

Președintele Comisiunii a III-a

Către

domnul membru-delegat părintele vicar Iacob-Popa,
prin voluntarul Ion Dobrean

[Eleț]

Urmare la nr. 244 din 7 noiembrie, cu onoare vă rog să binevoiți a înmâna voluntarului aducătorului prezentei, broșurele *Catehismul prizonierului*, ce au fost rezervate subsemnatului, pentru a mi le aduce de urgență. De asemenea, vi se trimete un număr de 3 exemplare din jurnalul *România Mare* cu data de 4 nov. a.c. din cele 10 primite, cunoscând că am făcut interveniri pentru a ne trimete până la 100 de numere pe săptămână.

Ca urmare la nr. 247, în a cărui posesiune cred că sunteți, vă rog a vă întâlni cu s[ub]locot[enentul] Cucu la hotel Metropol și a lua cunoștință de cuprinsul ordinului nr. 252, ce i l-am trimes odată cu aceasta prin aceeași cale, fiind câteva alineate ce trebuiesc cunoscute de dv.

Sunt în așteptarea câtorva precepte, pe care dv. le veți formula p[entru] prizonieri și cari urmează să le prevăd în manifestul ce voiesc a-l trimete prizonierilor. Despre aceasta v-am rugat și cu nr. 247.

Președintele Comisiunii a III-a,
lt.-colonel Ghe. Plesnilă

Regatul României
 Corpul voluntarilor români
 Comisiunea a III-a

[Eleț, 11 noiembrie 1917]

Iacob Popa, vicar for[aneu] arhiepiscopal al
 Făgărașului, membru în Comisiunea a III-a de
 recepționare a voluntarilor români în Rusia

Către

dl. maior Plesnilă Ghe., pres[edintele] Comisiei a III-a
 [Kursk]

La scrisoarea dv. nr. 228, împărtășită subsemnatului prin dl. s[ub]locotenent Ilie Cucu, am onoarea a răspunde următoarele:

I. Confirm primirea sumei de r[uble] 221 (adecă douăsutedouăzecișuina) r[uble] pentru ajutorarea prizonierilor români lipsiți. Suma aceasta am citat-o la călcâiul scrisorii citate, după ce dl. Ilie Cucu spunea că v-a dat chitanță despre suma întreagă de r[uble] 442;

II. Cu dl. s[ub]locotenent Ilie Cucu ne-am înțeles ca să lucrăm ambii în aceeași gubernie și anume deocamdată în gub[ernia] Orlov (Orel), din care subsemnatul voi parcurge mejdurile: 1) Eleț, 2) Livnî și 3) Maloarhanghelsk, iar dl. Cucu mejdurile: 1) Kromin¹, 2) Bokholv² și 3) Mțensk; apoi în mejdul Orel ne vom întâlni și-l vom lucra împreună, după care vom trece în gubernia Tula. Cu durere trebuie să vă fac cunoscut că situația de acum nu ne-a permis însă să începem turneul acesta. Joi în 9/XI am fost iarăși ambii la comandantul miliției din mejd, care ne-a spus că în cele ce au incendiat și au prădat pe proprietari, acum se incendiază și se fură între sine. Chiar era acolo în birou un soldat rus sosit în concediu de la fornt. care se plângea că soției dânsului i-au furat țărani toate produsele, așa încât n-are ce să mănânce peste iarnă. În 12 și 13 nov. vor fi alegerile pentru Constituantă, după cari se sperează că se va crea o situație mai solidă. Dar afară de acestea, turburarea de spirite produsă de noua revoluție din Rusia, cu veștile ei alarmante despre sfârșitul războiului și încheierea păcii „fără anexiuni și fără contribuții”, a străbătut și printre prizonierii noștri și nu e chip a-i convinge și a-i conduce la o orientare mai sănătoasă și mai optimistă cu privire la situația generală și la situația specială a noastră a românilor. Astfel prizonierii întâmpină acțiunea noastră nu numai cu neâncredere, dar chiar cu dușmănie. Câtă vreme persistă atmosfera aceasta, nu vom reuși să luăm voluntari, pentru că dușmanii voluntariatului care [nu] sunt numai maghiarii și germanii, dar mulți chiar și dintre prizonierii români, au prea multe și grele argumente față de mintea simplă și șovăielnică a celor cari altcum ar avea sentimente mai bune. Astfel că a stărui acum pentru voluntariat, ar fi nu numai fără folos, ci chiar inoportun.

Din aceste considerațiuni subsemnatul mă văd silit a rămânea aici în Eleț până când situațiunea se va fi îndreptat în așa măsură, încât acțiunea noastră să fie cât de cât posibilă și eficace. În timpul acesta atât subsemnatul, cât și subcomisiunea de doi subofițeri, ce o am la dispozițiune, ne ocupăm de prizonierii de aici din Eleț, cu cari miercuri, în 8/XI 1917, ziua s[finți]lor Arhangheli, încă

am avut convenire, cu care ocaziune le-am vorbit și subsemnatul și dl. s[ub]locot[enentul] Ilie Cucu și am dat un ajutor de 10 r[uble] la unul bolnăvicios. Nu s-a mai înscris nici un voluntar. Erau de față 92 prizonieri. De atunci au mai sosit 22, căroră sergenții noștri încă le-au împărțit broșuri și gazete, dar numai cu sila le-au primit, ba când s-au depărtat dintre ei au și înjurat. (Sunt anunțat că vor să sosească aici în Eleț încă 400 prizonieri români). Măine, duminică 12/XI, iarăși vom ținea convenire cu ei.

Că ce scop are concentrarea aceasta a prizonierilor din gub[ernia] Tula în orașul Eleț nu ne-a putut spune nici dl. v[oinski] n[acialnik], pe care l-am întrebat.

III. În ce privește modalitatea acțiunii noastre, subsemnatul până la altă dispozițiune, mă voi ținea de procedura arătată în scrisoarea-mi de datul 31/X 1917, care aflu că e mai practică, decât cea fixată în scrisoarea dv. nr. 228. Așa p. es. dv. doriți ca subcomisiunea să petreacă mai multe zile într-un volozd, umblând prin toate cătunele, iar subsemnatul să cercetez toate centrele volozdurilor, dar numai în dumineci ori sărbători, pe care dumineci să fie adunați acolo toți prizonierii români din volozd. După modalitatea aceasta singur mejdul Elețului cu cele 21 volozduri, dintre cari în 17 sunt prizonieri români, ar reclama 2 luni, abstrăgând de la aceea că nu se ține cont de imposibilitatea ca subsemnatul să cercetez toate centrele de volozduri, unde nu se poate merge decât pe jos. Pe când, după modalitatea contemplată de subsemnatul, subcomisiunea are să cerceteze numai centrul volozdului și și pe acestea să le contragă după puțină. Că subsemnatul, cum voi veni în atingere cu prizonierii, în privința aceasta mă voi acomoda în fiecare caz împrejurărilor. La tot cazul, va trebui să exoperăm ca prizonierii să fie concentrați în 2-3 puncte din mejd în cursul liniilor de comunicație, așa încât chiar și la punctele acestea de concentrare, cari n-au cale ferată (și aceste sunt cele mai multe), subsemnatul să pot merge fără prea mare cheltuială cu vreo trăsură. Această procedură va fi indicată mai cu samă după înmulțirea subcomisiunilor la numărul de 4 ori 5, cari vor parcurge 4-5 volozduri deodată, pe cari subsemnatul iarăși numai deodată, adecă concentrate, le voi putea cerceta.

De altă parte, mă rog să-mi fie permis a observa că nu aflu deloc practică cererea și împărțirea ziarelor și broșurilor prin dv. ca președinte al comisiunii. Gazeta este cel mai eficace mijloc al nostru de propagandă și avem suprem interes ca ea să ajungă cât se poate de curând în mâna prizonierilor. Dacă însă adresele vi se comunică dvoastre, ca să exoperati trimiterea gazetei, prin aceasta se produce o întârziere de cel puțin o săptămână, ceea ce ar fi un mare dezavantaj și de tot nemotivat pentru propagandă. Dar mijlocirea aceasta de ziare v-ar înmulți și dv. lucrul de birou fără nici un folos, atunci când, desigur, și dv. veți fi observat cu necez cum de 3 luni încoace, dar mai cu samă de la desființarea punctului de concentrare din Eleț, sunteți jertfa acestui birocrațism forțat, fiind asândit ca de timp atât de îndelungat să nu puteți lua deloc parte activă la propagandă și recepționarea de voluntari, care este chemarea noastră a tuturor membrilor comisiunii. Și se pare că nici în viitor n-aveți prospecte de a face altceva, deoarece în scrisoarea nr. 226 spuneți că, pentru ajutorarea prizonierilor lipsiți vi s-a pus la dispozițiune suma de 442 r., iar suma aceasta ați trimis-o toată, în părți egale, subsemnatului și dlui s[ub]locot[enent]

Ilie Cucu spre împărțire, care ar însemna că dv. nici pe viitor nu vă veți putea mișca din Kursk, deși în scrisoarea nr. 208 prevedeați că fiecare membru din comisiune – adecă și dv. – are să lucreze cu câte 4 subcomisiuni.

Nu mă îndoiesc că dv. încă doriți să vă mai ușurați de o sarcină inutilă, pentru care motiv și în interesul propagandei vă veți învoi ca fiecare membru să se îngrijească direct de gazetele trebuincioase pentru cercul său de activitate. Subsemnatul am fost și sunt atât de convins despre corectitatea și utilitatea procedurii acesteia, încât am și cerut direct și nu mă îndoiesc că voi dobândi gazetele trebuincioase deocamdată pentru mejdul Eleț. Vă rog deci ca pentru cercul subsemnatului să nu vă îngrijiți de gazete.

Dar, după părerea subsemnatului, vi se pot face și alte foarte mari ușurări în purtarea agendelor de birou ale comisiunii și anume pe calea aceea ca toți trei membri ai comisiunii să lucrăm în aceeași gubernie. În cazul acesta, prin înțeles comun am exatori³ marșruta pentru fiecare membru, astfel ca la finea fiecărei săptămâni ori după isprăvirea unei părți de marșrută să ne întâlnim și să avem contact personal cât de des. Lucrul acesta ar fi foarte ușor acuma, când cu numărul atât de redus al subcomisiunilor am încăpea foarte bine toți trei în aceeași gubernie, dar ar fi indicat și pentru timpul când vom avea subcomisiuni în număr complet, pentru că atunci, mergând lucrul mai ușor, contactul nostru personal ar putea fi și mai des. Prin contactul acesta personal s-ar face de prisos toate cheltuielile de poștă și telegraf și toată corespondența dintre dv. ca președinte și ceilalți membri ai comisiunii, corespondență care derivă în mod fatal din faptul că dv. stați în Kursk, iar noi operăm în altă gubernie, fără a ne întâlni vreodată.

Dv. nu ați avea atunci decât să înaintați la C.V.R. rapoartele săptămânale ale celorlalți membri, împreună cu raportul săptămânal al dv., iar scrisorile și instrucțiunile ce sosesc de la C.V.R. le-ați comunica celorlalți membri, cari ar putea confrima prin iscălitură luarea lor la cunoștință. V-ar mai rămânea încheierea socotelilor despre cheltuieli, la care încă v-ar putea ajuta ceilalți membri. În schimb, am dobândi marele avantaj că comisiunea noastră a III-a ar avea 3 membri activi, pre când acum nu are decât doi (2).

S-ar mai ajunge apoi următoarele trei lucruri, pe cari și de altcum le reclam pentru subsemnatul pe viitor, iar cele de sub p. 1 și 2 și pe trecut și anume: 1) Toate scrisorile și instrucțiunile sosite de la C.V.R. ar ajunge la cunoștința tuturor membrilor comisiunii direct și întregi; 2) Rapoartele săptămânale despre activitatea singuraticilor membri ar fi înaintate în original și în întreg cuprinsul lor la C.V.R.; 3) Nici o hotărâre și nici o propunere mai importantă, cari ar privi activitatea comisiunii, nu s-ar face fără opiniunea și consensul tuturor membrilor comisiunii.

IV. După ce ne-a sosit pachetul cu broșurile, *Catehismul nostru*, care conține 1600 exemplare, adecă pentru fiecare membru din comisiune câte 530 și după ce sperăm să căpătăm și gazeta cu informații actuale în număr îndestulător, mi se pare a fi de prisos manifestul la care spuneți că lucrați în prezent, ori doară voiți a-l publica în gazeta *România Mare*? Dacă stăruii să-l publicați cu orice preț și doriți ca să colaborez și subsemnatul ceva la el, aceasta numai așa aș putea-o face, dacă mi-ați trimite spre vedere textul întreg compus de dv.

Eleț, la 11/XI 1917.

Iacob Popa.

Spedat la Kursk prin voluntarul Ion Doboș în 12/XI 917, iar la Kiev cu poșta în 13/XI 1917.

Scrisoarea prezentă, pentru natura cuprinsului, am expediat-o în al II-lea exemplar direct la C.V.R. din Kiev.

Popa.

¹ Kromî = Krom

² Bokholv = Volhov

³ exatori = a stabili, a fixa.

XXIX.

F. urgent.

Nr. 256. Kursk, Kondirevskaia 28; 1917,

Regatul României

noiembrie 11

Corpul voluntarilor români

Comisiunea a III-a

Președintele Comisiunii a III-a

Către

Domnul membru-delegat părinte vicar [Iacob] Popa
[Eleț]

Urmare la ordinul nr. 247, 252 și 255, cu onoare vi se [aduce la cunoștință] că Corpul voluntarilor români cu ordinul nr. 1234 din 8/XI comunică următoarele:

„Pentru moment, dat fiind ordinul Marelui Stat Major ca să nu mai trimeteți până la noi ordine voluntari la Kiev și ca să nu se mai facă cheltuieli inutile, rog să spuneți subcomisiunilor să stea pe loc, căutând mai mult prin emisari luați dintre ei să le întrețină sentimentul național sau din acei cari pot să le țină oarecari conferințe. Toate acestea însă fără cheltuieli mari, căci după cum am spus, până la noi ordine nu se mai trimet voluntari aci (la Kiev).

Tot prin acel ordin, ca urmare la cele raportate de subsemnatul, mi se cere să raportez câți oameni buni avem în subcomisiuni și câți ne mai trebuie să ne trimeată de la Kiev, pentru a complecta numărul subcomisiunilor și câte efecte de iarnă ne-ar trebui pentru a continua mai departe acțiunea de propagandă și angajare de voluntari. Aceasta pentru ca la timp să ni se trimeată tot ce ne trebuie, ca atunci când s-ar da noi ordine să se reînceapă adunarea și trimiterea voluntarilor și să putem trimite imediat la lucru toate subcomisiunilor. În această privință am raportat cu nr. 246 din 6/XI și 255 de astăzi, trimes f. urgent c-un delegat special, cerând să ni se trimeată un număr de 12 oameni complect echipați și cu aptitudini, cari împreună cu cei 8 ce-i avem să constituim 10 subcomisiuni, câte 4 la dispozițiunea fiecărui d[om]n membru-delegat și 2 la dispoziția subsemnatului. De asemenea am cerut haine de iarnă pentru toate gradele inferioare din subcomisiune.

Aducându-vă acestea la cunoștința dv., vă rog să luați imediat dispozițiuni de executare, adunându-vă subcomisiunile la reședința dv.: dl. părinte vicar [Ia] Eleț și dl. locot[enent] Cucu Ilie la Tula. Oamenii din subcomisiuni vor fi cazați și hrăniți prin voinski nacialnikul respectiv, în care sens veți face interveniri. Bineînțeles numai pe timpul cât vor sta la reședința centrului.

Până la venirea ordinului de reîncepere a acțiunii de angajare a voluntarilor, d[om]nii membri sunt rugați să-și procure toate datele necesare relativ la modul cum sunt distribuiți prizonierii, pe localități și volozduri, cum și-n stabilimente, lagăre etc. Se vor trimete, prin poștă sau emisari, broșuri p[entru] prizonieri și eventual gazete. Se vor vizita lagărele și stabilimentele de la centru, ținându-se conferințe prizonierilor.

C-un cuvânt, trebuiește căutat ca în acest timp să se întrețină sentimentul național printre prizonieri, în vederea acțiunii viitoare.

De primirea prezentului ordin domnii membri sunt rugați a confrima în scris, arătând măsurile luate pentru executare.

Președintele Comisiunii a III-a,
maior Ghe. G. Plesnilă

[Marginal următoarea însemnare a lui Iacob Popa]: Răspuns în 15/XI 1917 că vom aduna datele de lipsă și până la noi ordine vom mai cerceta pre prizonierii din tabăra Eleț.

Iacob Popa.

XXX.

Regatul României

Nr. 267. Kursk, 1917
noiembrie 15

Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Președintele Comisiunii a III-a

Către

dl. membru-delegat vicar Iacob Popa
Eleț

La raportul dv. din 11/XI trimes prin voluntarul Dobreanu, cu onoare vă comunic următoarele:

1. Dat fiindcă [că] activitatea acestei comisiuni trebuie să fie permanentă în toate guberniile cuprinse în Comandamentul militar Moscova și anume: Vladimir, Penza, Moscova, Riazan, Tula, Orel, Tambov, Voronej, Kursk, Karkov și Ecaterinoslav, nu putem să ne imobilizăm toți membrii comisiunii în aceeași gubernie, cu atât mai mult, cu cât toate aceste gubernii au mai fost cercetate în total sau în parte, atât de membrii acestei comisiuni, cât și de ale comisiunilor 2, 3, 4, 5 și 6, cum și de subcomisiunile numeroase ce au fost trimese de subsemnatul în cursul lunelor august și septembrie. Acțiunea noastră prezentă, fiind o revizuire a guberniilor în scopul de a continua și înmulți propaganda printre prizonieri, trebuiește ca raza de acțiune a fiecărui membru să cuprindă câte o gubernie, ajutându-se în activitate prin un număr de 5 subcomisiuni, pe care fiecare d[om]n membru le va dirija după nevoile și planul acțiunii d[om]niei sale.

Cu modul acesta comisiunea cercetează deodată 3 gubernii: dvoastră Orel, s[ub]locot[enentul] Cucu, Tula, iar subsemnatul Kursk. Pe de altă parte dv. știți să d[om]nii conferențieri-șefi: locot[enent] Milovan, locot[enent] Boca și s[ub]locot[enent] Mihail Guiu lucrează în acord cu această comisiune și, potrivit

înțelegerii avută cu d-lor, se cercetează de conferențieri în prezent gubernia Pezna de locot[enentul] Boca, iar Riazan de subcomisiunile d[omniei] sale; gubernia Vladimir și Moscova de s[ub]locot[enentul] Guiu, cu subcomisiunile respective, iar gubernia Ecaterinoslav cercul Tagarig¹ de locot[enentul] Milovan. Astfel, activitatea noastră cuprinde aproape în mod permanent întreaga regiune ce ne este hotărâtă spre cercetare.

Nu împărtășesc părerea dv. pentru aceste motive, ca toți membrii să fim concentrați în aceeași gubernie. În cazul acesta acțiunea noastră ar fi interminabilă, dat fiind marele număr de gubernii ce avem de cercetat și rezultatele ce le vom obține nu ar fi proporționale cu ostenele noastre. Părerea subsemnatului este ca fiecare din noi să dirijăm, atât prin noi personal, cât și prin distribuiri de cărți, gazete, scrisori și ținere de conferințe pe la lagăre, centre de volozduri, fabrici, economii etc.

Subsemnatul, în ordinele și instrucțiunile ce vi le-am trimis, nu m-am referit decât la directivele date prin ordinele generale primite de la C.V.R., arătându-mi părerea. Mijloacele de acțiune privesc însă pe fiecare d[om]n membru, potrivit experienței ce a căpătat-o în decursul activității de până acum și împrejurărilor locale unde urmează a se opera.

II. Lucrările de birou, ce dv. arătați că mă forțează ca de 3 luni să nu mai iau parte activă la propagandă, sunt necesare, pentru că pe de o parte subsemnatul am chemarea de a fi în continuă legătură cu autoritatea de care depindem: C.V.R.; iar pe de altă parte de a menține acordul necesar atât între domnii membri ai comisiei, cât și [între] cei 3 conferențieri-șefi, ce operează împreună cu noi. Cât privește obiecțiunea dv. că de 3 luni nu mai iau parte activă la propagandă, nu corespunde realității, întrucât numai de la 1/2 lunii octombrie n-am făcut voiajuri, ceea ce însă nu m-a împiedicat ca prin alte mijloace să continui acțiunea noastră comună și deși personal nu n-am putut duce în unele localități, totuși prin mijloacele ce le întrebuițez, numărul voluntarilor câștigați prin subsemnatul nu este în proporție mai mică ca a celorlalți d[om]ni membri. De altfel în acest sens am și directive de la C.V.R.

Dacă subsemnatul nu mi-am rezervat nici o parte din suma dată p[entru] ajutoare, este că în gubernia Kursk, unde operez în prezent, situațiunea prizonierilor români este f. bună și n-au nevoie de ajutoare, după cum reiese din toate rapoartele și comunicările ce le am în acest sens. Totuși, când mi se va ivi ocaziunea voi distribui și subsemnatul, întrucât fondul de ajutoare s-a sporit [prin] ordinul C.V.R. nr. 1178 din 2/XI a C.V.R. și prin care ne lasă latitudinea ca la infirmi să dăm până la 50 ruble.

În privința gazetelor, eu nu-mi rezerv când îmi sosesc decât partea proporțională, restul îl trimet d-lor membri.

Dacă am cerut ca dv. să-mi comunicați numele agenților propagatori stabili, este pentru dorința de a cunoaște unde și câți ați putut obține, cât și pentru ca eventual să le trimet direct gazetele care-mi vin în bloc de la C.V.R., tocmai pentru a nu se consuma multă pierdere de timp prin trimiterea înainte la dv., ce vați fi distras de la ocupațiunile dv. prin lucrări de postă etc. Bineînțeles că aceasta am avut în vedere numai p[entru] agenții propagatori. Totuși dacă dv. doriți să le distribuiți personal și ați făcut intervențiune directă în acest sens la Kiev, nu mă opun; ceea ce vă rog însă este ca spre știință să-mi comunicați numele și locul agenților stabili pe măsură ce-i veți câștiga,

În privința activității momentane, dat fiind situațiunea gravă în care se află în prezent regiunile unde operăm, aveți ordinul C.V.R. nr. 1234 comunicat de noi cu nr. 256 din 11/XI a.c., astfel că activitatea noastră trebuie să se rezume până la noi dispozițiuni numai în spiritul acelu ordin.

Am intervenit și în curând mi se vor trimite de C.V.R. numărul subcomisiunilor de care avem nevoie, cum și echipamentul necesar, având delegat trimis în acest scop.

Ca concluzie vă comunic:

1) Toate ordinele și instrucțiunile cu caracter general vi se comunică de îndată și în tot cuprinsul lor pe dată ce ne sosesc de la Kiev; acelea cari sunt trimise în exemplare p[entru] fiecare membru vi se trimet în original, iar acelea ce privesc întreaga comisie vi se trimet comunicate; 2) rapoartele săptămânale sunt centralizate și trimise C.V.R. pentru toată comisiunea, potrivit ordinelor și instrucțiunilor ce avem în acest sens [și anume] ordinul C.V.R. nr. 825 din 27/IX-1917; 3) propunerile ce s-au făcut C.V.R. de subsemnatul n-au fost și nu sunt decât rezultatul comunicărilor și observațiunilor fiecărui membru din comisie, iar hotărârile nu s-au luat decât după aprobarea prealabilă a autorității imediat superioare de care depinden.

Cât privește faptul că dv. ați înaintat direct C.V.R. din Kiev copie după comunicările ce mi le faceți, vă privește. Subsemnatul cu nr. 199, al[ineatul al] 3-lea, v-am comunicat dispozițiunile ordinului 825 din 27/IX al C.V.R., care prevede: „Nici unul din membrii comisiei pe viitor nu vor mai corespunda direct cu Corpul voluntarilor români, ci vor adresa cererile numai președintelui prin organul căruia se înaintează C.V.R.”.

Președintele Comisiunii a III-a,
maior Ghe. G. Plesnilă m.p.

1 Taganrog

XXXI.

Nr. 269. Kursk, 1917, noiembrie 15

Regatul României
Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Președintele Comisiunii a III-a

Către

domnul membru-delegat părintele vicar Popa
[Eleț]

Am onoare a vă confirma primirea, prin voluntarul Ion Dobrean, a unui număr de 530 exemplare [din] *Catehismul nostru*.

Sacul vi se va înapoia cu ocazia trimerii efectelor de iarnă, pentru cari am trimes delegat și în așteptarea căroră sunt.

Președintele Comisiunii a III-a,
maior Ghe. G. Plesnilă

XXXII.

Nr. 284. Kursk, 19 noiembrie 1917

Regatul României
 Corpul voluntarilor români
 Comisiunea a III-a

Președintele Comisiunii a III-a

Către

domnul membru-delegat vicar Iacob Popa
 Eleț

Ca răspuns la scrisoarea dv. din 15/XI primită astăzi, cu onoare vă fac cunoscut că [pentru] misiunea dv. vi s-a expedit cu cecul nr. 187.831 al Băncii de Stat Kursk în ordinul dvoastră la banca din Eleț, prevăzându-se în cec și sumele ce urmează a se plăti de dv., după cum vi s-a notat pe contrapagina adresei nr. 281, cu care vi s-a înaintat cecul.

1) Privitor la cererile făcute în ultima scrisoare, cu onoare vă comunic că, în afară de ordinul C.V.R. nr. 1033 din 18/X a.c., ce mi-a fost adresat ca răspuns la referatul meu confid[ențial] personal nr. 207/12-X-a.c., prin care mi se face cunoscut: „am cerut de mult să se socotească rubla drept 1 leu, 50”, nu am primit încă răspunsul, dar în mod particular am aflat că aceasta se va admite pe 1 noiembrie 1917; îndată ce voi avea răspunsul special „vă voi comunica la toți”, de atunci a trecut o lună și alt ordin nu ne-a venit, încât trebuie să socotim tot valuta veche a rublei; însă, întrucât e probabil că se va admite cererea noastră dreaptă, pe adevărurile de primire nu confirmăm primirea în lei, ci în ruble, astfel ca atunci când ne va veni ordinul aprobator, pe o dată anterioară să ne putem cere drepturile noastre; 2) Odată cu scrisoarea dv. am primit un compt pentru cheltuieli de transport în sumă de 42 ruble și 91 [copeici] pentru transportul dv. din Kursk la Livnî și din Livnî la Eleț; un compt în acest sens, dar numai de la Kursk la orașul Livnî în sumă de 17 ruble și 36 [copeici] l-ați înaintat dv. cu adresa din Livnî cu data de 23/X, cont ce vi s-a achitat prin suma trimeasă cu cecul mai sus menționat; de altfel, din confruntarea cheltuielilor în detaliu se vede că dv. ați trecut în acest din urmă cont și cheltuielile din contul precedent, pe care desigur îl anulați prin contul ultim; deducându-se suma de 17 ruble și 36, vi se mai cuvine deci a mai primi 25 ruble și 55 copeici, ce vi se înaintează; contul anulat vi se anexează la prezenta; 3) Arătările plutonierului Sochi sunt injuste, încât i s-a plătit până la 31 octombrie inclusiv, iar acum i s-a plătit pe toată luna noiembrie; 4) Cât privește serg[entul] Munteanu, i-am alocat atât pe octombrie, cât și pe noiembrie, câte 100 de ruble; pe octombrie, pe motiv că a fost hrănit prin îngrijirea voinski nacialnikului din Kursk 11 zile pline, astfel că i s-a mai convenit să primească misia pe 20 zile 100 ruble, ce a primit-o la semnarea statului pe octombrie, iar acum i-am trimes tot pe 20 zile, întrucât, potrivit ordinului C.V.R. nr. 1234, comunicat dv. cu nr. 256, trebuind să nu mai facem cheltuieli inutile, am cerut dv. să-l puneți la hrană prin v[oinșki] n[acialnik] din Eleț pe zilele cât nu este în propagandă, socotindu-i 10 zile; astfel, în loc să coste pe stat întreținerea lui 5 ruble pe zi, va costa numai 93 copeici și va primi o hrană destul de substanțială; dacă dv. nu l-ați cerut până acum la hrană, vă rog să-l cereți, rămânând numai plutonierul Sochi cu alocație în bani pe toată luna; în caz când dv. întâmpinați greutăți, ceea ce nu-i probabil dat fiind că voinski nacialnik din Eleț este f. amabil, după cum ați arătat, vă rog să-mi

faceți cunoscut pentru a aviza asupra măsurilor de lipsă; 5) Numai pe zilele când subofițerul Munteanu va fi trimis de dv. afară din garnizoana Eleț pentru interesul cauzei, numai pe acele zile va avea dreptul la misia de 5 ruble pe zi. Restul zilelor va primi hrană și adăpost de la voinski nacialnik.

Pe viitor dv. veți binevoi a nota aceste zile și comunica pentru a le trece în statele de pe lunile viitoare.

Cu mandat poștal vă trimit suma de [25 ruble și 55 copeici].

Președintele Comisiunii a III-a,
maior Ghe. G. Plesnilă

XXXIII.

Nr. 291. Kursk, 24 noiembrie 1917

Regatul României
Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Președintele Comisiunii a III-a
Către
dl. membru-delegat părintele Iacob Popa
Eleț

Cu onoare vă fac cunoscut că am primit și luat act de întâmpinările ce le faceți dv. prin raportul colectiv nr. 11 din 21/XI a.c., raport ce-i voi da curs la C.V.R. din Kiev spre certificare, întrucât subsemnatul, în afară de ordinul 1234 ce vi s-a comunicat dv. cu nr. 256 din 11/XI a.c., nu mai posed nici un fel de instrucțiuni.

Până la venirea rezultatului cerut, trebuie ca acțiunea noastră să se mărginească numai la prescripțiunile ordinului de mai sus, cu deosebirea că dată fiind situațiunea de fapt ce mi-o aduceți la cunoștință, dl. ș[ub]locot[enent] Cucu va rămâne la Eleț, pentru ca împreună să colaborați la pregătirea prizonierilor din acel oraș.

Președintele Comisiunii a III-a,
maior Ghe. G. Plesnilă

XXXIV.

Nr. 295. Kursk, 1917, noiembrie 29

Regatul României
Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Președintele Comisiunii a III-a
Către
domnul membru părintele vicar Iacob Popa
Eleț

Având în vedere referatul domnului membru părintele vicar Popa, comunicat în scrisoarea de la 24/XI ca răspuns la adresa noastră nr. 284, referat din care se constată că voinski nacialnikul din Eleț ne pune piedici la hrănirea

voluntarilor destinați subcomisiunilor; considerând că, în actuala stare de lucruri din această țară, nu se mai poate face nici o intervenire, pe aceste motive se aprobă inițierile din referat ca voluntarii din subcomisiuni să aibă alocațiunea de hrană în bani 5 ruble pe zi p[entru] subofițeri pe tot timpul cât sunt la dispozițiunea acestei comisiuni.

Cât privește p[entru] fruntașii și caporalii din subcomisiune, dat fiindcă din cauza enormei scumpete, cu alocația de 2 ruble pe zi stabilită, nu-și pot procura cele necesare hranei, s-a intervenit la CVR pentru a li se aloca câte patru ruble pe zi, sumă ce li se va plăti cu începere de la 1 decembrie a.c.

Se înaintează prin mandat poștal suma de 50 ruble pentru serg[entul] Munteanu, care urmează să refacă chitanțele pe noiembrie pe 150 ruble, spre a se alipi la stat și a se anula și înapoia vechile chitanțe.

Cu această ocazie vă rog să binevoiți a cunoaște că prin înaltul decret regal nr. 6136, publicat în Monitorul Oficial din 16/XI a.c., subsemnatul sunt avansat la gradul de lt. colonel pe ziua de 1 septembrie 1917.

Președintele Comisiunii a III-a,

lt. colonel Ghe. G. Plesnilă

[P.S.]. Vă rog a-mi înapoia de urgență chitanța în triplu exemplar, după modelul cunoscut, pentru suma de 150 ruble scrise și subscrise de serg[entul] Munteanu, spre a se anula și înapoia vechile chitanțe.

Trimisă în 5/XII 1917.

[Marginal Iacob Popa notează]: Prez. 1/14 decembrie 1917.

XXXV.

[Eleț, 29 noiembrie 1917]

Regatul României
Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Iacob Popa, vicar for[aneu] arhiepiscopal al
Făgărașului, membru în Comisiunea a III-a
de recepționare a voluntarilor români în
Rusia

Către

dl. Șef de Stat Major al Corpului voluntarilor români
lt. colonel C.G. Pietraru

în Kiev

Cu provocare la ordinul circular nr. 996/1917 și nr. 1302/1917, am onoare a vă aduce la cunoștință că aici în orașul Eleț am dat de magazia unei fabrici de caș din apropiere (O. I. Ivan), „Brânză de Caucaz” în burdufuri mici roșii de forma lebenițelor (pepeni verzi) a 5-6 funți¹ unul (2 kgr.). Brânza e gustoasă și afirmative e o imitație a cașului ce în România e cunoscut sub numele de „caș de Holanda”.

Mergând azi în magazie cu dl. plutonier voluntar Alexandru Sochi am primit următoarele informațiuni:

Proprietarul are gata un (1) vagon de cași de aceștia, adecă 850 puzi à 40 funți (1 pud = 16,38 kg), pe care l-ar putea vinde pentru Țara Românească; cu gândul acesta îl rezervă până la 1 ianuarie 1918, după care termen, dacă nu capătă răspuns ori nu se face târgul, îl pune aici în vânzare; prețul l-a statorit în 180 r[uble] pudul, ceea ce ar însemna pentru 1 vagon 153.000 r[uble] aici în gara Eleț; i-am făcut observarea că prețul acesta corespunde la r[uble] 4,50 funtul (cam 11 r[uble] 1 kg), pe când aici îl vinde cu 4 r[uble] funtul în detail; la ce a răspuns că l-ar putea vinde cu mult mai scump, dar voiește să-și cruțe clientela și prin aceasta să și-o asigure și pentru timpul de după război.

Dacă ar fi să se efectuiască târgul acesta, va trebui câștigat la autoritățile competente dreptul de export și să se asigure transportul. Subsemnatul, câtă vreme voi sta aici în Eleț, cu ajutorul dlui plutonier Alexandru Sochi, pe care-l am în subcomisiune și care e comerciant de profesiune, sunt gata a presta orice serviciu care credeți că mi se poate încredința în afacerea aceasta.

Eleț, 29/XI-1917

Iacob Popa

¹ funtul = unitate de măsură a greutateii echivalentă cu ½ kg.

XXXVI.

Nr. 298. Kursk, 3 decembrie 1917

Regatul României
Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Președintele Comisiunii a III-a
Către
domnul membru-delegat părinte vicar Iacob Popa
Eleț

La scrisoarea ce mi-ați adresat-o cu data de 29/XI și primită azi, cu onoare vă comunic următoarele:

1) mandatul de 25 ruble și 55 [copeici] v-a fost expediat prin v[oinski] n[acialnik] la Eleț în ziua de 20 n[oieembrie] cu nr. 284 bis, recipisa oficiului poștal Kursk nr. 1374 din 20/XI; 2) în ziua de 1/XII pe aceeași adresă v-am expediat un mandat de 50 ruble pe serg[entul] Munteanu, recipisa oficiului poștal Kursk nr. 70 A. din 2/XII; dacă dv. nu ați primit până acum aceste mandate, vă rog a cerceta la oficiul v[oinski] n[acialnik] și la poșta din Eleț și, în caz când nu au sosit, veți binevoi a mă încunoștința pentru a face intervenirile de lipsă; 3) pentru ca să nu întâmpinați greutate în primirea corespondențelor, vă rog a-mi comunica adresa domiciliului dvoastră, astfel ca pe viitor să vă trimit toată corespondența la domiciliu; iar în caz când plecați temporal, să lăsați instrucțiuni gazdei ca să v-o păstreze până la înapoierea dv.; 4) jurnale v-am trimis regulat în fiecare săptămână, afară de ultima, în care n-am primit de

la C.V.R.; desigur că de la v[oinski] n[acialnik] Eleț nu vi s-au înmănat; rog cercetați; pe viitor vă voi trimite numai la domiciliul dv.; 5) situațiunea noastră până în prezent este în spiritul ordinului 1234; am informațiuni că în curând se va schimba în bine; sunt în așteptarea ordinului de la C.V.R. ce vi-l voi comunica pe data sosirei; dl. locot[enent] col[onel] Pietraru ce a fost în țară, s-a înapoiat cu instrucțiuni pentru continuarea acțiunii, după cum am informații particulare: 6) cu prima ocazie vă voi trimite restul de 1 rublă și 20 ce-l pretindeți și cei 2 funzi de zahăr (dacă-i voi putea obține, de nu valoarea).

Președintele Comisiunii a III-a,
lt. colonel Ghe. G. Plesnilă.

XXXVII.

Nr. 303. Kursk, 3 d[ecem]brie 1917.

Regatul României
Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Președintele Comisiunii a III-a
Către

dl membru-delegat părinte vicar Jacob Popa
Eleț

Cu onoare vi se confirmă primirea sumei de 77 ruble și 80 copeici, costul materialului de îmbrăcăminte ce l-ați primit de la C.V.R.

Președintele Comisiunii a III-a,
lt. colonel Ghe. G. Plesnilă

P.S. Cu poșta de azi vă trimit câte 3 gazete p[entru] dv. și 3 gazete p[entru] dl. părinte vicar [din] *România Mare* de la 24 noiembrie.

XXXVIII.

[Statul Major al C.V.R. - Kiev]

ORDIN CIRCULAR Nr. 1438 din 4 decembrie 1917, [Kiev]

Din cauza greutăților de comunicațiune, a întârzierilor produse și a stării din Rusia, pe viitor se va proceda în modul următor în tot ceea ce privește legătura cu centrul nostru de la Kiev:

Toți membrii din comisii, ca și conferențiarilor-șefi, vor trimite rapoartele lor detaliate, datele de tot felul, ca și actele justificative de cheltuieli, direct la Kiev.

În același timp însă d-lor vor comunica și cu președinții de comisii, însă numai pentru chestiuni cari pot interesa, precum: nevoile ce au de un sprijin de la okrugul respectiv; o enumerare scurtă a localităților inspectate și numărul românilor găsiți acolo; arătarea numărului voluntarilor angajați și dacă au fost sau nu trimiși sau sunt lăsați pe loc la lucru; în fine orice chestiuni care ar interesa pe președintele comisiei, în sensul păstrării legăturii între activitatea tuturor membrilor.

Președinții de comisii vor raporta aici numai despre activitatea d-lor personală și a subcomisiunilor ce are la dispoziție, precum și măsurile cu caracter general luate pentru întreaga comisie.

Membrii comisiei în rapoartele ce trimit la Kiev vor arăta numărul subcomisiunilor ce au [în] subordine și rezultatul activității lor. Nu va trimite însă aici chiar rapoartele acelor subcomisiuni. De asemenea, vor arăta pe conferențiarilor locali, cari au fost angajați, precum și numele și adresa acelor unde trebuiesc trimise ziare.

Membrii comisiei vor primi pe viitor direct de aici banii necesari și vor face justificarea întrebunțării lor tot direct cu noi. Pentru aceasta însă vor avea grijă în rapoartele d-lor să ne arate, cu cel puțin 15 zile înainte, unde să trimitem banii, adecă orașul. Noi trimitem banii prin banca de stat de aici, iar avizul de ridicarea banilor îl trimitem prin nacialnikul militar din acel oraș.

Odată sosit în orice oraș, oricare membru din comisie se va prezenta la nacialnikul militar respectiv, îi va arăta documentele și-și va lăsa adresa unde locuiește. Din când în când îl va vedea pentru a se informa dacă nu i-a sosit ceva de la noi pentru d-sa.

Șef de Stat Major al Corpului voluntarilor români. S[erviciul] ext[erior].
ss. Loc[otenent] colonel C. G. Pietraru.

Pentru conformitate: sublocotenent Petru Nemoianu.

XXXIX.

Nr. 310. Kursk, 6 decembrie 1917

Regatul României
Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Președintele Comisiunii a III-a
Către

domnul membru-delegat, dl. părinte vicar Iacob Popa
[Eleț]

Cu onoare vi se comunică copie după ordinul circular nr. 1411 al C. de V.R. pentru a lua la cunoștință și conforma dispozițiilor luate în părțile ce vă privesc.

Dat fiind starea materială a localităților unde operăm, fixează cu începere de la 1 decembrie pentru plutonierii din subcomisiune o misiune de 8 (opt) ruble pe zi, pentru sergenți și caporali 6 ruble, iar pentru soldați și frunțași 5 ruble, exclusiv drepturile de soldă ce le vor primi aparte.

Veți binevoi a da o serioasă atențiune la cercetarea prizonierilor bolnavi etc., dându-le toate ajutoarele potrivit instrucțiunilor și ordinelor ce aveți în această privință, acesta fiind unul din cele mai bune mijloace pentru a câștiga simpatia celor valizi.

De primirea prezentului ordin vă rog a confirma arătând măsurile luate și executate.

Președintele Comisiunii a III-a,
lt. colonel Ghe. G. Plesnilă

ORDIN CIRCULAR Nr. 1411 din 1 decembrie 1917

Date fiind, pe de o parte împrejurările actuale și greutatea de tot felul ce întâmpinăm pentru îndeplinirea datoriei noastre, iar pe de alta necesitatea de a nu face cheltuieli disproporționate cu rezultatele produse, se impune ca să căutăm mijloacele cele mai bune pentru a ne strecura printre obstacolele de tot felul ce întâmpinăm, cheltuind în același timp cât mai puțini bani.

Actualmente, din cauza condițiilor economice ale Țării Românești, s-a oprit trimiterea voluntarilor la Kiev și de acolo în România. Rolul comisiunilor și subcomisiunilor în această privință constă numai în a înscrie pe toți cei ce voiesc să vină ca voluntari în armata română și a-i lăsa mai departe la lucru până ce situațiunea ne va permite să-i aducem la Kiev.

Pentru ca acești voluntari să nu aibă a îndura oarecari neplăceri din partea foștilor proprietari unde sunt la lucru, s-ar putea sau să fie schimbați de la proprietar la altul în momentul înscrierii lor ca voluntari, sau să se procedeze în așa mod încât proprietarii cât și ceilalți camarazi de lucru să nu știe că ei s-au înscris ca voluntari.

Printre cei înscriși se va desemna unul ca șef al lor, iar comisiunea sau subcomisiunea va nota numele și adresa lor, pentru ca atunci când se va da ordinul de trimitere a voluntarilor, printr-o simplă telegramă el să fie anunțat spre a porni oamenii. În același sens se va proceda și cu nacialnikul militar respectiv.

Una din preocupările importante este aceea a cercetării prizonierilor bolnavi, convalescenți sau incapabili de muncă și a-i ajuta cu bani, medicamente sau îmbrăcăminte.

În ceea ce privește îmbrăcăminte, în curând se va trimite câte o ladă de efecte cumpărate de la voluntari. Le veți distribui potrivit cu nevoile.

În ceea ce privește ajutarea bănească, vi s-a dat ordin circular cum procedați. Fiindcă însă am primit unele rapoarte, din cari se vede că nu s-a priceput acest ordin, repet aici următoarele: toate cheltuielile de orice natură ar fi le veți face din sumele ce vi se trimit de aici ca avansuri. Justificarea lor însă să va face pe categorii, adică în un fel pentru soldații în misie, în alt fel pentru ajutorarea celor bolnavi etc.

Cum în cercetarea lagărelor de prizonieri sau a fabricilor unde ei lucrează unii dintre d-voastră sunt opriți de soldații ruși sau alții, vă recomand procedeul întrebuițat de sublocot[enant] Iuga Gavrilă, conferențiar-șef din Omsk și anume: subcomisiunile să se dea drept trimiși ai crucii roșii române, întrebuițând la nevoie chiar brățara respectivă de pe braț.

În ceea ce privește cheltuielile repet și vă rog stăruiiți să se facă economie, iar nu să mi se trimită compturi ca ale conferențiarului-șef loc[otenent] Milovan, unde se prevede 20 ruble camera pe zi la o subcomisiune. Aceasta nu se admite și pe viitor orice cheltuieli făcute în plus peste misia cuvenită subofiterului sau soldatului din subcomisie, le voi pune în sarcina ofiterului care le-a aprobat. Misia ce se dă

subofițerilor și soldaților din subcomisii este pentru masă și casă pe timp de 24 ore, iar nu să se folosească deosebit casa.

În vederea scumpetei traiului în o parte din Rusia, (nu în toate), cu aprobarea dlui ministru de război veți putea acorda subofițerilor până la 10 ruble pe zi, soldatului 5 ruble pe zi. Aceasta însă să fie ca maximum, pe care nu trebuie să-l atingă decât aceia cari se găsesc în regiuni extrem de scumpe, iar nu toți. Neputând fixa eu de aici reguli precise, las la aprecierea d-voastre aceasta, rugându-vă să justificați urcarea ce acordați cu elementele ce aveți la îndemână. Vă recomand din nou să evitați trăsurile cari sunt foarte scumpe. Nu înțeleg și nu admit întrebuițarea trăsurilor în oraș, așa cum a făcut subcomisiunea tot la loc[otenentul] Milovan. Aceasta probează că d-sa este foarte risipitor. De aci înainte orice cheltuială de asemenea natură se va pune în socoteala ofițerului care a aprobat-o. Cursele în oraș se vor face cu tramvaiul sau pre jos, iar nicidecum cu trăsură.

Asemenea, dacă vi se semnaleză puțini români în depărtări, unde nu este tren, vă este absolut interzis a vă duce cu trăsură. În asemenea caz recurgeți la scrisori directe sau prin nacialnicii respectivi. Esențialul este ca acei oameni să știe că în apropiere se află un ofițer sau o subcomisie română și dacă are vreo dorință să scrie sau să vină singur.

Și în această privință vă fac cunoscut că orice cheltuieli de trăsură făcute în localități unde sânt semnalați mai puțini de 10 prizonieri de origină română, vor fi puse în socoteala celui care a autorizat-o.

În ceea ce privește facerea formelor cerute pentru justificarea acordării ajutoarelor, veți căuta, pe cât posibil, să vă conformați ordinelor date. Acolo unde nu se pot împlini aceste forme, veți face tot cu ce se poate și veți justifica procedarea.

Recomand cea mai mare economie.

Șef de Stat Major al Corpului voluntarilor români. S[erviciul] ext[erior]

Locot.-colonel C. G. Pietraru.

Pentru conformitate: serg. Bocu.

[Marginal Jacob Popa notează]: Prez. 8 decembrie 1917.

XL.

Urgent

Nr. 311, Kursk, 6 decembrie [1917]

Regatul României

Corpul voluntarilor români

Comisiunea a III-a

Președintele Comisiunii a III-a

Către

domnul membru-delegat părinte vicar Iacob Popa

Eleț

Vi se comunică în copie, pentru a dv. cunoștință, ordinul circular nr. 1412 a C.V.R. din 2/XII a.c., binevoind a cunoaște că am luat măsuri pentru lichidarea drepturilor prevăzute în ordin.

Pentru a putea întocmi statele de soldă convenite gradelor inferioare aflate în subcomisiunea atașată dv., vă rog să binevoiți a-mi înainta de urgență următoarele date: 1) numele și pronumele voluntarilor; 2) data când au semnat angajamentul la Eleț; 3) ce grad au avut în armata austro-ungară și ce vechime în ultimul grad, corpul de trupă unde a servit și data când a fost făcut prizonier.

Aceste date vor fi semnate de voluntari cari răspund de exactitatea lor, cunoscând că se vor anexa ca act la statul de soldă. Datele vor fi certificate de dv. numai asupra legalității semnăturii. Ele se vor confrunta cu registrul matricol al voluntarilor, ce este înaintat la C.V.R.

Președintele Comisiunii a III-a,
lt. colonel Ghe. G. Plesnilă

COPIE

[Statul Major al C.V.R. - Kiev]

ORDIN CIRCULAR Nr. 1412 din 2 de [cembrie] 1917, Kiev

În conformitate cu ordinul Consiliului de Miniștri comunicat cu ordinul M[inisterului] de R[ăzboi] Nr. 21608 a.c.:

Vi se face cunoscut că prin jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 363 din 18 oct. a.c. s-a aprobat ca solda și accesoriile sale (sporul de 1/5, indemnitatea de activitate și rația de hrană), indemnitatea de misie și plata chiriei ofițerilor activi cu serviciul în Rusia, să se plătească cu începere de la 1 septembrie a.c. „numai în ruble”, socotindu-se rubla de la 1,50.

În acest scop se va plăti de dv. (președinții comisiunilor) diferența de curs de la 1 septembrie până la 30 noiembrie, iar justificarea se va face conform imprimatului model litera A.

Pentru plata soldelor viitoare vi se alătură imprimatul litera B, care se va completa de dv. cu drepturile fiecăruia în lei, iar la urmă certificarea de primire se va face în ruble tot pe cursul de 1 leu 50.

Pentru plata misiei se va face conturi aparte, ca în trecut, în lei, certificarea de primire trebuie făcută și la aceste tot în ruble pe cursul de 1 leu 50.

Personalul civil al comisiunilor va certifica, ca și până acum, în ruble, calculat 20 (douăzeci) ruble pe zi, sporul de curs neprivind drepturile d-lor.

Gradele inferioare vor profita de acest curs de 1,50 rubla. Plutonierii majori și plutonierii vor primi soldele prin statele nominale de soldă lunară, întocmite ca și pentru ofițeri, iar gradele inferioare, sergenții, caporalii și soldații cu soldă sporită cu 1/5 astfel:

sergenții 0 lei 36 bani pe zi,
caporalii 0 lei 12 bani pe zi,
soldații 0 lei 6 ani pe zi.

Vor fi plătiți lunar prin state nominale de soldă, semnate de președinții comisiunilor sau ofițerii conferențieri.

Pentru toate celelalte plăți rămâne cursul rublei de lei 2,66.

Șef de Stat Major [al] C.V.R.,
 lt. colonel ss. Pietraru
 ad[ministra]^{tor},

Cassier

căpitan Hristea

Pentru conform[itate],
 lt. colonel [Plesnilă]

XLI.

[Eleț, 9 decembrie 1917]

Corpul voluntarilor români

Stat nominal

despre subofițerii voluntari membri ai subcomisiunii, atașată pe lângă subsemnatul membru al comisiunii a III-a, vicar for[aneu] Iacob Popa

Numele și pronumele	Data când și unde a semnat angajamentul de voluntar	Gradul avut în armata austro- ung[ară] și ce vechime	Corpul de trupă unde a servit	Când a fost făcut prizonier	Semnătura subofițerului
Alexandru Sochi- plutonier	5/IX 1917 îb Livnî (Orel. gub.)	În 4/III st[il] nou 1915 a fost înaintat din partea com[andantului] de la gr. de sergent major	Regimentul de infanterie Nr. 82 din armata română	7 iulie st. N. 1915 (24/VI st[il] v[echi])	ss. plutonier Alex. Sochi
Certific autenticitatea semnăturii de mai sus a plutonierului Alexandru Sochi. Eleț, la 9/XII 1917 n. Iacob Popa					
George Munteanu sergent	La 5/IX 1917 în Livnî (Orel gub[ernia])	Sergent înaintat în ziua de 9/IV 915	Reg de [...] Nr. 302	22 mai 1916	Serg. ss. George Munteanu
Certific etc....					

XLII.

Urgent

Regatul României
 1917]

Nr. 319, [Kursk, 9 decembrie

Ministerul de Război

Corpul voluntarilor români

Președintele Comisiunii a III-a

Către

domnul membru-delegat părintele vicar Iacob Popa
 Eleț

Cu onoare vi se trimite anexat un exemplar din ordinul circular nr. 1438 a C.V.R. pentru a lua la cunoștință și a vă conforma în părțile ce vă privesc.

Dat fiind dispozițiunile din anexatul ordin veți binevoi a avea în vedere pentru executare următoarele:

I. toate chestiunile privitoare la activitatea acțiunii noastre le veți executa chiar la primirea ordinului de față, fixându-se pentru d[omn]ii membri următoarele regiuni de activitate până la 1 februarie 1918; a) d[omnul] colonel Plesnilă Gh. Cu trei subcomisiuni guberniile Kursk și Harkov; b) dl. părinte vicar Popa cu trei subcomisiuni gubernia Orlov; c) s[ub]locotenentul Ilie Cucu cu patru subcomisiuni: Tula și Vladimir.

Corpul V.R. cu ordinul nr. 1445 din 6/XII, primit prin ordonanța subsemnatului comunică: „Până la venirea restului subcomisiunilor veți lucra cu acele ce le aveți. Deci reîncepeți activitatea cu subcomisiunile ce le aveți și pe dată ce-mi vor fi trimiși restul de oameni, vă voi trimite dv. până la complectarea subcomisiunilor, cum menționez mai sus.

Dacă în cursul activității dv. veți găsi că numărul de subcomisiuni trebuie sporit, veți raporta C.V.R., cerând oamenii de lipsă.

Dl. s[ub]locot[enent] Cucu va pleca imediat la Tula, conformându-se ordinului nr. 256 din 11/XII sau în vreun oraș din această gubernie (Tula), de va găsi că-i este mai convenabil pentru activitatea din această gubernie.

Deocamdată activitatea noastră se va rezuma în spiritul ordinului circular nr. 1441, căutându-se ca voluntarii câștigați să fie lăsați la locurile lor sau schimbați în altă parte prin înțelegerea cu voinski nacialnicul respectiv, rămânând ca trimiterea lor la C.V.R. în Kiev să se facă ulterior după primirea unui ordin telegrafic în acest sens.

II. Privitor la chestiunile administrative (bănești), deoarece pe luna curentă sunt deja angajate cheltuieli de subsemnatul și întocmite acte pentru întreaga comisiune, d[omn]ii membri vor primi toate drepturile cuvenite d-lor și subcomisiunilor pe luna decembrie de la subsemnatul. Cu începere însă de la 1 ianuarie 1918 toate chestiunile bănești se vor trata în spiritul ordinului circular anexat, raportând cu 15 zile înainte C[orpului] de col[untari] suma de bani de cari aveți nevoie și orașul unde să vi se trimeată.

Justificarea sumelor o veți face potrivit ordinului circular nr. 1412 și 1411, comunicat dv. cu ordinele 310 și 311 din 6/XII a.c. Actele ce va trebui să întocmiți sunt cele cunoscute de dv. și anume: a) chitanțe în triplu exemplar, după modelul cunoscut, (două mi se cuvine a primi și una am primit numai pentru plutonierul Sochi Al.), pentru foaia cu margine (statul de soldă); b) compt în triplu exemplar, după formatul conturilor de transport pendru indemnitatea de misiune cuvenită pe cursul lunii (ord. Circular 1412); c) compturi p[entru] transport; d) stat nominal după formularul anexat de misiunea cuvenită gradelor din subcomisiune (în triplu exemplar); e) stat nominal de soldă cuvenită gradelor inf[erioare] din subcomisiune (modelul alăturat); plutonierii vor trimite chitanțe de soldă p[entru] foaia cu margine, ca și d[omn]ii ofițeri; f) stat nominal pentru distribuirea ajutoarelor la prizonierii infirmi, după formularul trimis dv. cu ordinul nr. 226 din 28/X și a ordinului nr. 242 din 6/XI ce vi l-am trimis ca urmare la

ordinul nr. 1087 și 1178 ale C.V.R.; suma de două sute două zeci și unu ruble ce fiecare d[om]n membru a primit-o în acest scop o va justifica direct la C.V.R., cunoscând că această sumă s-a cerut C.V.R. să vi se treacă la partidele dv.; dacă se ivește cazul puteți depăși această sumă; veți avea grijă însă să cereți C.V.R. banii de care ați avea nevoie peste suma de 221 ruble ce ați primit.

III. Celelalte dispozițiuni din ordinul circular anexat le veți executa întocmai, rugându-vă ca în fiecare săptămână să-mi dați relații succinte asupra activității dv. și a mă încunoștința unde să vă trimit corespondența.

IV. Copie după acest ordin s-a înaintat C.V.R. cu raportul nr. 320.

Veți binevoi a confirma cu întoarcerea curierului primirea lui.

Președintele Comisiunii a III-a,
locot. colonel Ghe. G. Plesnilă

P.S. Drepturile de soldă a[le] plutonierului Alexandru Sochi, lunar de 130 lei și 50 bani în ruble (certificarea primirii sumei în ruble) 87 ruble, când luna e de 30 zile și când luna e de 31 zile solda este de 131 lei și 25 sau ruble 87 și 50 cop[eici] (rubla socotită pe 1 leu 50).

Lt.-col. Ghe. Plesnilă

XLIII.

Regatul României
decembrie 10

Ministerul de Război

Corpul voluntarilor români

Nr. 321. Kursk, 1917

Președintele Comisiunii a III-a

Către

domnul vicar Iacob Popa, membru al
Comisiunii a III-a

[Elet]

Cu poșta de astăzi am primit adresele d-voastră (3) din 7 și 8 curent, la cari cu onoare vă comunic următoarele: 1) am luat act și raportat, înaintând în original C.V.R. adresa în privința celor 1000 puzi de săpun; 2) împărtășesc cu plăcere propunerea dv. în privința serbării ce aveți de gând să o faceți cu ocazia sărbătorilor Crăciunului, cu dorința ca această serbare să aibă și un caracter religios, rugându-vă ca cu această ocazie să oficiați un serviciu divin printre prizonieri; pentru îmbunătățirea hranei lor vă pun la dispoziție și din partea mea 50 (cincizeci) de ruble, sumă ce o voi trimite în curând, odată cu drepturile dv. pe luna curentă; dacă-mi va fi posibil, voi asista personal la serbare; dl. s[ub]locot[enent] Cucu trebuie însă să plece la Tula, potrivit ordinului și instrucțiunilor ce i-am dat cu nr. 319 din 9/XII; 3) privitor la gazete, v-am trimis totdeauna câte 3 numere, partea proporțională din jurnalul *România Mare*, ce l-am primit și eu totdeauna cu mare întârziere; numerele de la 5 d[ecem]brie încă nu le-am primit, afară de unul și o gazetă *România*, cu data de 28/XI, ce mi-a adus-o ordonanța mea din Kiev, numere ce vi le-am trimis dv. astăzi odată cu prezenta;

sunt, de altfel, informat că, din cauza unor dificultăți de redacție, jurnalul *România Mare* a cam întârziat, însă pe viitor s-a[u] luat măsuri să apară regulat.

Dat fiind ordinul circular nr. 1438 din 4/XII, ce vi l-am comunicat dv. cu nr. 319, vă rog să vă adresați direct la C.V.R., arătând numărul de gazete ce aveți lipsă, ca să trimeată direct atât dv., cât și agenților propagatori¹ stabili ce i-ați avea, menționând Corpului adresa lor.

Ațiunea de recepționare vă rog să o continuați în spiritele ordinelor circulare nr. 1411 și 1438, trimise dv. prin voinski nacialnik cu nr. 310 din 6/XII și 319 din 9/XII curent.

Sunt în așteptarea rezultatului cerut cu nr. 311 din 6/XII, pentru a întocmi statele și a vă înainta drepturile d-voastră și ale subcomisiunii pe luna curentă.

Președintele Comisiunii a III-a,
lt.-colonel Ghe. G. Plesnilă

¹ propagatori = propagandiști

XLIV.

Nr. 31. [Eleț, 19 decembrie 1917]

Regatul României
Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Iacob Popa, vicar for[aneu] arhiepiscopal al Făgărașului, și s[ub]locot[enentul] Ilie Cucu, membri în Comisiunea a III-a de recepționare a voluntarilor români în Rusia

Către

dl. lt. colonel C.G. Pietraru, șef de Stat Major al C.V.R.
Serv[iciul] Ext[erior]

în Kiev

Subsemnații avem onoarea a vă aduce la cunoștință că, cu ocaziunea convenirii ținute cu prizonierii români de aici duminică în 10 decembrie 1917, în cadrele unei cuvântări bisericești li s-a făcut propunerea ca la cazul când ne-ar afla laolaltă sărbătorile Crăciunului să ținem o mică serbare ocazională, împreună cu ceva daruri de Crăciun, spre bucuria tuturor. Ideea a fost primită cu plăcere și prizonierii au promis că preste câteva zile, prin trimiși anume ne vor comunica hotărârea lor, cu care ocaziune vom stabili definitiv programul. Asemenea au promis că ne vor împărtăși datele necesare despre câteva cazuri, în cari unii dintre ei au fost despoiați de bani și alte lucruri din partea soldaților ruși, spre a le căuta remediu.

Toată săptămâna următoare nu s-a prezentat nimeni la noi. Astfel, sâmbătă, în 16/XII 1917, subsemnatul locot[enent] Ilie Cucu, însoțit de o subcomisiune de voluntari subofițeri, s-a dus în tabăra prizonierilor, pentru ca să ieie însuși datele relative la suspomenitele abuzuri ale unor soldați ruși. Prizonierii însă nu numai că au primit cu răceală această comisiune, dar cei interesați au declarat că mai bucuroși se

lasă de pagubă, decât să primească intervenția noastră. Astfel lucrul a trebuit să rămână într-atâta.

În ziua proximą, duminică în 17/XII 1917, am trimis vorbă prizonierilor că, la orele 12, adecă după mâncarea lor de amiazi, vom merge iarăși ca să li se țină o cuvântare bisericească, după cum poftiseră chiar dâșii în săptămâna trecută și noi le promisesem. Trimisul nostru s-a reîntors împreună cu un prizonier sergent mai de treabă și cu vestea că prizonierii, în cea mai mare parte, nu numai că nu voiesc să li se facă serbare de Crăciun, dar nici nu mai doresc să mergem între dâșii, și că sunt foarte turburați.

Neputând pricepe cauzele turburării și a schimbării acesteia a prizonierilor, subsemnatul vicar m-am hotărât să merg singur între dâșii, adecă neînsoțit de nici un militar, pentru a nu stârni susceptibilitatea lor, ceea ce am și făcut.

Oamenii m-au primit liniștiți și tot în liniște au ascultat cuvântarea bisericească ce le-am ținut. Când le-am cerut însă declarația în cauza serbării de Crăciun au început a se irita și câțiva matodori dintre ei mi-au spus că nu pot să o primească, deoarece se tem că, primind astfel de daruri, vor fi luați cu sila voluntari. În zadar m-am încercat să-i conving despre absurditatea presupunerii acesteia, căci toate argumentele mele se loveau de rezistența stupidă și malițioasă a oamenilor acestora pervertiți în mintea și sentimentele lor. Ba au declarat că nu le trebuie nici o serbare de Crăciun, nici chiar una pur bisericească și lipsită de daruri, iar unii au început a vocifera că nu avem ce să mai căutăm printre ei.

Știam că sunt între ei unii conduși de sentimente mai bune, aceștia însă n-au cutezat să zică nimic sub terorismul mulțimii și al celor răi și cu gura mare, cari fiind conștii despre aceea că, fac un lucru rău, atunci când sunt așa mari dușmani ai acțiunii noastre, socotesc că-și ușurează păcătoșenia, dacă își câștigă cât mai mulți părtași.

În situațiunea aceasta le-am declarat că cinste cu sila nu se poate face și tocmai pentru aceea am lăsat lucrul de la început în libera lor hotărâre. Le-am spus apoi că-mi pare rău de rătăcirea și slăbiciunea aceasta a lor, pe urma căreia nu vom ținea nici o serbare de Crăciun și că fără altă poruncă nu voi mai veni în mijlocul lor decât atunci când dâșii mă vor chema. În tot decursul convenirii acesteia i-am tractat cu liniște și cu răbdare, dar și cu mâhnire. Până a doua zi s-a produs deja oarecare reacțiune. Anume vreo 40-50 prizonieri așezați în apartamentele dedesubt de tabere au trimis la subsemnatul pe un sergent și un fruntaș (cantor) dintre dâșii, cari mi-au declarat că regretă cele petrecute duminică, că dâșii sunt învoșiți ca să țină serbare de Crăciun; mă roagă să merg să le țin cuvântare și că dâșii continuă cu probele de colinzi pentru aceea ocaziune, dar deocamdată darurile de Crăciun să fie lăsate afară din combinațiune. Am luat cu plăcere la cunoștință declarațiunea lor și le-am spus că, dacă serbarea se va putea ținea fără turburare, voi lua parte și subsemnatul, împreună cu dl. s[ub]locot[enent] Ilie Cucu și cu membrii subcomisiunilor aflători aici. Dâșii însă cu prudență și cu răbdare să se nizuiască a câștiga pe cât mai mulți și din apartamentele superioare ale taberei.

De altă parte însă aud că cei de sus continuă a se turbura tot mai mult, ba amenință chiar cu bătaie, pentru care scop unul dintre ei se lăuda că și-a asigurat deja ajutorul prizonierilor unguri din altă tabără.

Astfel serbarea de Crăciun proiectată cu intențiunile cele mai bune și mai curate probabil nu se va ținea, ceea ce mă rog să binevoști a lua la cunoștință în legătură cu scrisoarea subsemnatului vicar de datul 12/XII 1917, nr. 28.

Între împrejurări normale instigatorii principali ai acestor turburări (vreo 4-5 între cari și un „pocăit”, care ține oamenilor cuvântări contra bisericii, a sf[inte]i cruci etc.) ar trebui să fie dați pe mâna autorităților militare spre a fi pedepsiți, ca unii cari turbură liniștea taberei și terorizează pe ceilalți, lipsindu-i de libertatea de a lucra după sentimentele lor mai bune; apoi ca niște dușmani ai tuturor aliaților noștri, întrucât nu numai agită pe față fără rușine contra acțiunii noastre de recepționare a voluntarilor, ci ne fac chiar odioși în așa măsură, încât nu putem împlini actele caritative față de cei nevoiași.

Aici în Eleț și în ținutul acesta, durere, numai normală nu se poate numi situațiunea. În oraș toată puterea militară și politică e pe mâna comitetului revoluționar maximalist. Soldații din garnizoană și-au gonit din slujbe pe cei mai mulți ofițeri și mai cu samă pe cei superiori. Sub titlu de gardă roșie se înarmează tinerime, lucrători și poate chiar vagabonzi. Voinski nacialnik de prezent nu este, ci în birou un caporal este „negotiorum gestor”. Astfel suntem aici sub stăpânirea ideilor lor de: pace cât mai grabnică și până la schimbul prizonierilor tratamentul cel mai bun pentru ei, ba chiar propagandă printre ei în sensul ideilor revoluțiunii rusești. Așa încât, în cazul nostru ar fi cu totul sterilă o intervenție la auctoritățile actuale rusești de aici; ba credem că, din anumite motive, nici nu ne este permis să recurgem la aceste auctorități.

Prizonierii, la rândul lor, se vede că sunt conștii de situațiunea aceasta și o exploatează pe deplin în defavorul nostru.

Câtă vreme va dura situațiunea aceasta suntem osândiți a ne mărgini acțiunea noastră la împărțirea de gazete printre cei mai docili dintre prizonieri și a însemna pe cei mai refractari păstrând numele și faptele lor în evidență, până la timpuri mai bune pentru noi.

Pe lângă cari, dorindu-vă d-le lt. colonel și întregului Corp al voluntarilor români sărbători fericite și anul nou cu bine, semnăm cu tot respectul

Eleț, la 19/XII 1917.

[Iacob Popa și Ilie Cucu]

Sped. 19/XII 1917.

XLV.

Nr. 36/1917 [Eleț]

Cătră dl. Pietraru

în Kiev

În legătură cu raportul subsemnatului de datul 19/XII-1917, nr. 31, am onoare a vă aduce la cunoștință că, în decursul săptămânii trecute, turburarea dintre prizonierii de aici nu numai că nu s-a conținut, dar unii mai înverșunați au amenințat zi și noapte pe invalizii cari primiseră ajutoare de la subsemnatul, spunându-le că ei i-au vândut, că ce se va alege de ei și de familiile lor, când, după ce vor merge acasă, se va ști că ei au primit astfel de ajutoare; ba că, primind astfel de ajutoare, ei vor fi luați cu sila voluntari și că dl. s[ub]locot[enent] Ilie Cucu pe dânșii ca pe voluntari i-a și scos din transportul cu care prizonierii vor pleca de la Eleț. Sub presiunea acestui terorism oamenii s-au prezentat la subsemnatul ca să restituie

ajutoarele primite. Se înțelege că banii nu i-am primit, iar pe oameni i-am liniștit, asigurându-i ci n-are să li se întâmple nici un rău și că dacă prin ajutoarele aceste am avea de gând să angajăm voluntari, atunci le-am da la cei voinici, iar nu dâșilor cari sunt neapți pentru serviciu militar.

De altă parte, socotind terorismul acesta al prizonierilor a fi în sine penibil, chiar făcând abstracție de la latura lui politică, am deferit lucrul la voinski nacialnik prin dl. locotenent Ilie Cucu.

După cum era însă de prevăzut, de aici n-am putut obține nici pedepsirea, nici izolarea celor vinovați. Nu s-a pus în vedere că vor fi susceptuți în proximal transport de prizonieri din Eleț, spre care scop le-am dat numele a câtorva.

Astfel, nereușind să izolăm pe cei mai răi dintre prizonieri, ca cel puțin în chipul acesta să se mai liniștească turburarea dintre ei, nu i-am putut cerceta nici în sărbătorile Crăciunului, ci i-am lăsat în apele lor, pentru ca să evităm vreun eventual scandal, iar serbarea de Crăciun proiectată s-a redus la atâta, că dintre cei mai liniștiți s-au ales 6 inși sub conducerea unui cantor și venind la cvartirul subsemnatului au cântat frumos în armonie 3 colinzi. Pe colindători, după ce le-am ținut o cuvântare ocazională, i-am cinstit cu 20 ruble, iar cantorului invalid Pavel Seghedi din Șeițin, care de față cu ceilalți s-a plâns că n-are nici un ban și a cerut ceva ajutor, i-am dat 40 r[uble]. Despre aceste ajutoare voi da [de] altfel sama în forma prescrisă, deodată cu celelalte ajutoare ce le-am împărțit.

Pe viitor nu voi înceta a stăruii în tot chipul ca cei mai răi să fie izolați. Piedica principală însă a reușitei noastre este situația din Rusia, pe urma căreia prizonierii sunt stăpâniți de gândul că se face pace și ei vor fi trimiși acasă; pentru cazul acesta își socotesc de crimă politică și numai a sta de vorbă cu noi.

Câtă vreme va dura deci situațiunea aceasta, acțiunea noastră, mai ales în ținutul acesta, nu va avea aproape nici un rezultat.

De aceea aș fi foarte recunoscător, dacă s-ar afla o modalitate pe urma căreia să fiu adus într-o astfel de situație, încât să pot avea mulțumită sufletească de a vedea un spor aproportionat cu jertfele aduse.

XLVI.

Regatul României

Nr. 343, 1917 decembrie 24,
Kursk

Corpul voluntarilor români

Președintele Comisiunii a III-a

către

domnul membru al Comisiei părintele vicar
Iacob Popa

Eleț

Neprimind încă confirmarea primirii sumei de 1464 ruble și 26 cop[eici] ce v-am înaintat dv. prin cecul băncii de stat secția Kursk, cu nr. 187966/2037, ca anexă la adresa nr. 331 din 15/XII a.c. și nici actele justificative ce urmează să le alipesc la state, cu onoare vă rog să binevoiți a înainta de urgență rezultatul adresei mai sus menționate.

Am primit telegrama dv. relativ la suspendarea serbării ce o proiectaserăți, precum și raportul nr. 18 a [I] s[ub]locotenentului Cucu, în care detaliază cauzele ce v-au împiedecat să faceți serbarea, măsură judicioasă față de starea de spirit actuală.

Dat fiind că în toate guberniile din zona noastră de activitate suntem împiedecați de a ne îndeplini misiunea de situațiunea actuală, am înaintat C.V.R. cu nr. 340 un raport-memoriu detaliat, conchizând la suspendarea oricărei activități de propagandă atâta timp cât va dura regimul actual, bazându-ne și pe referințele din raportul s[ub]locotenentului Cucu.

Cu această ocazie vă rog să primiți expresinea viilor mele urări de sfintele sărbători, dorindu-vă sănătate deplină, mulțumire sufletească și realizarea aspirațiunilor comune! Facă Cerul ca Anul ce vine să ne împlinească Unirea tuturor românilor într-o țară mare și fericită!

Să trăiești domnule părinte!

Președintele Comisiunii a III-a,
lt.-colonel Ghe. G. Plesnilă

XLVII.

Regatul României
Corpul voluntarilor români

Nr. 345, Kursk, nomerah tret komp. 4
1917, decembrie 28

Președintele Comisiunii a III-a

Către

domnul membru părinte vicar Iacob Popa
Eleț

Corpul V.R., cu ordinul 1532 din 17/XII, observă că de la cercul militar Eleț au sosit doi dezertori trimiși cu adresa nr. 25151 din 19 d[ecem]br[ie]; deci prin ordinul circular 1354, comunicat dv. în copie cu nr. 297 din 2/XII, s-a dispozat ca asemenea ticăloși să nu mai fie trimiși la Kiev, ci să se intervie la nacialnikul respectiv ca să-i aresteze și ca pedeapsă să-i trimită în una din regiunile Rusiei, unde traiul este mai greu.

Comuncându-vă cele de mai sus, cu onoare sunteți rugat a încunoștința și pe comandantul militar de aceasta și a lua măsuri ca asemenea trimiteri să nu se mai repete pe viitor, procedându-se numai în spiritul ordinului circular menționat mai sus.

Președintele Comisiunii a III-a,
lt.-colonel Ghe. G. Plesnilă

[Pe verso următoarea însemnare a lui Iacob Popa]: Nr. 2/1918. Am răspuns în 3/I-1918 că respectivii depuseseră jurământul în țară; singuri s-au prezentat auctorităților, părăndu-le rău de fapta nesocotită și cerând să fie trimiși la Kiev.

Cercul militar de aici totdeauna avizează comisiunea română, când se ivesc dezertori și când e cazul se aplică cercularul respectiv.

Popa

Regatul României
[Kursk]
Corpul voluntarilor români

Președintele Comisiunii a III-a

Către

domnul părinte vicar Iacob Popa, membru al
Comisiunii a III-a

Eleș

Am onoare a vă confirma primirea adresei dv. nr. 37 din 27/XII, luând cu mulțumire cunoștință de modul cum ați serbat Crăciunul cu vrednicii români, cari, cu toată presiunea ce le-o făcea[u] tovarășii lor ticăloși, sentimentul național a fost atât de puternic, încât au înlăturat ispitele mincinoase ale păcătoșilor neamului!

În limitele posibilului vă rog a interveni ca acei 6 prizonieri cari atât de frumos și-au manifestat dragostea pentru dv., să fie izolați dintre ceilalți și pregătiți ca agenți de propagandă.

Din cauza marilor turburări ce sunt în această gubernie, subsemnatul sunt complet izolat de orice corespondență cu Kievul, de unde nu-mi mai parvine de câțva timp nici o corespondență, circulația trenurilor fiind oprită în acea direcție. De asemenea nici cu agenții și conferențiarilor, ce-i am în această gubernie (Kursk), nu mai am nici un contact de 15 zile, tot pentru acest motiv.

Cazul l-am adus la cunoștință C.V.R. numai pentru știință, căci de fapt, până la limpezirea situației din această țară, activitatea noastră este împiedecată în mod fățiș și de nicăierea nu putem avea un concurs binevoitor, cunoscute fiind în mâinile cui sunt azi autoritățile, trebuind a ne mărgini deocamdată la o acțiune pasivă.

Versiunile cari circulă în ultimul timp îmi dă speranța că mai curând decât ne așteptăm situațiunea generală se va îmbunătăți de așa manieră, încât vom putea reîncepe activitatea noastră cu mult spor și rezultate frumoase.

În această speranță și considerând că astăzi este ultima zi a anului 1917, an de suferință pentru neamul românesc, să avem credința că, dispărând acest an în infern, ne apare noul an 1918, anul mântuirii neamului nostru și întuchipării României Mari a tuturor românilor sub sceptrul celui mai național și democrat dintre suverani M.S. Regele Ferdinand I.

Dzeu să ne ajute domnule părinte să vedem realizarea justelor noastre aspirațiuni!

Primește te rog domnule părinte expresiunea viei mele afecțiuni și cordiale urări pentru noul an dv. și subcomisiunii ce vă este atașată.

Președintele Comisiunii a III-a,
lt.-colonel Ghe. G. Plesnilă

XLIV.

Nr. 1/1918. [Eleț, 2 ianuarie 1918]

Regatul României
 Corpul voluntarilor români
 Comisiunea a III-a

Iacob Popa, vicar for[aneu] arhiepiscopal al
 Făgărașului, membru în Comisiunea a III-a de
 recepționare a voluntarilor români în Rusia

Către

dl. lt.-colonel C.G. Pietraru, șef de Stat Major al C.V.R.
 în Kiev

În firul scrisorii subsemnatului de datul 28 decembrie 1917, nr. 38, am
 onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

Duminecă la 31/XII-1917, în preziua anului nou, împreună cu
 subcomisiunea, am cercetat Lazaretul nr. 2 din Eleț, unde am găsit 9 bolnavi
 prizonieri români. M-am întreținut cu fiecare cu fiecare dintre ei, interesându-mă
 de starea lor și la 4 inși cari au spus că n-au parale deloc, le-am împărțit cu totul
 31 r[uble]. Nu le-am dat ajutoare mai mari, pentru că în Lazaret și așa nu prea au
 pe ce cheltui; apoi am de gând să-i mai cercetez, așa încât le voi putea da ceva pe
 când se liberează din spital.

Ieri, în ziua de 1/I-1918, am împărțit câteva ruble la 3 prizonieri români
 cari au venit de m-au gratulat¹ de Anul nou cu câte o cântare.

Tot ieri am primit de voluntari români pe prizonierii: Nicolae Linț și Mihai
 Modoc, cuprinși în tabloul alăturat aci. Cu învoirea lor le-am dat numele la
 v[oinski] n[acialnik], de unde am primit promisiunea că vor fi luați în cel dintâi
 transport de lucrători, care va fi în zilele aceste în număr de 150 [?] dintre
 prizonieri pentru îngrijirea de cai aici în Eleț. Neputând rămânea în tabără de răul
 celorlalți, vor fi acolo la lucru până la alt ordin.

Ei ar fi dorit ca să fie trimiși acuma la Kiev, iar când le-am spus că aceasta
 nu se poate, atunci au cerut ca să fie îmbrăcați în uniformă românească și așezați
 într-un cvartir anume angajat pentru ei, spunând că în cazul acesta mulți dintre
 prizonierii din tabără s-ar face voluntari. Prizonierilor din tabără adecă li se gată
 banii ce i-au avut și încep a îndura grele neajunsuri, mai ales din cauza hranei
 proaste. Chiar pentru cei doi numiți mai sus, dorința de a-și îmbunătăți soarta cred
 că a fost motivul principal de s-au înscris voluntari.

De aceea, subsemnatul încă speriez că, mai ales dacă și situația politică s-ar
 întoarce în favorul nostru, o tabără a voluntarilor români aici în Eleț, unde
 oamenii să fie provăzuți relativ bine, față cu mizeriile din tabără prizonierilor, ar
 atrage la sine pe mulți dintre prizonieri. Se înțelege că aceasta ar fi mai eficace
 acum în lunile de iarnă, pentru că îndată ce se desprimăvărează se capătă mai mult
 de lucru și prizonierilor li se ușurează soarta, fiind scoși din tabere.

Din cauza greutăților actuale de transport nu cred că s-ar putea deschide de
 nou aici în Eleț un centru de echipare, cum a fost în luna septembrie 1917 și nici
 nu sunt încă garanții suficiente că am avea rezultate proporționate cu greutățile
 unui astfel de aparat. Socotesc însă că ar merita să se facă următoarea încercare: 1.

să se exopereze pentru v[oinski] n[acialnikul] de aici un ordin ca dânsul să ne pună la dispozițiune un local încălzit și aranjat astfel încât să poată servi de locuință pentru voluntarii români, putându-se face acolo și alimentarea lor; 2. voluntarii aceștia, având aici numai o stațiune interimală, adecă până când vor putea fi transportați la Kiev, să nu fie echipați complet, ci să li se completeze îmbrăcămintea fiecăruia cu articolele ce le-ar lipsi, având să poarte drept semn distinctiv că sunt voluntari o bandă tricoloră la braț; 3. în tabără voluntarii să fie ținuți în disciplină militară, dar așa ca 3-4 zile din săptămână să li se dea voie ca să lucreze în oraș pe plată, iar în restul zilelor să li se dea instrucție; în privința aceasta să li se facă un regulament domestic; lucru în oraș ar fi necesar să li se permită, pentru că acești voluntari ar fi lipsiți de bani venind din tabără; lucrul acesta însă să se facă sub control și organizat și anume: să se exopereze de la auctorități, zemska uprava², ca la lucrul din oraș voluntarii să fie preferiți față de prizonieri; dintre voluntari numai atâția să fie trimiși la lucru câți se cer în ziua respectivă și anume în ordine alfabetică, așa încât și dacă nu merg toți deodată la lucru, dar succesive să lucreze toți pe o formă și tot ce câștigă pe calea aceasta să se împartă la finea săptămânii în părți egale între toți; dacă însă li s-ar putea da oarecareva soldă, atunci ar putea să fie eliminată munca aceasta a lor care, recunosc că, în situația actuală, cu greu s-ar putea executa în forma aceasta cam complicată.

Binevoii d-le lt.-colonel a cumpăni propunerea aceasta și dacă o aflați acceptabilă, a dispune cele de lipsă pentru executarea ei urgentă prin dl. lt.-colonel Ghe. Plesnilă, președintele Comisiei a III-a, căruia încă i-am comunicat raportul prezent, rugându-l să-și descopere înaintea dv. părerea ce o are în chestie.

Eleț, la 2/I-1918

Cu tot respectul
Iacob Popa

Spedat la Kiev în 2/I-1918, la Kursk în 3/I-1918.

¹ gratulat = felicitat

² zemska uprava = administrația județeană locală.

L.

Nr. 65. [Kiev], 8 ianuarie 1918.

Corpul voluntarilor români
Către

dl. vicar Popa Iacob
Eleț

Am onoare a vă face cunoscut că rapoartele d-voastre cu date economice au fost comunicate comisiei de aprovizionare din Odesa, de unde ne vine răspunsul că nu se poate încheia angajamente pentru mărfurile propuse la Eleț, deoarece, pe lângă că localitatea este îndepărtată și prețurile sunt foarte mari.

De altfel noi am făcut cererile aceste numai cu scop de a culege informațiuni, iar nu de tratare.

Șef de Stat Major al Corpului voluntarilor români. S[erviciul] Ext[erior]
Colonel C.G. Pietraru

LI.

Nr. 355/1918, ianuarie 10, Kursk

Regatul României
Corpul voluntarilor români

Președintele Comisiunii a III-a

Către

domnul părinte vicar Iacob Popa, membru al
Comisiunii a III-a

Eleț

Ca rezultat al adresei dv. nr. 1 și 2/918, cu onoare vă comunic următoarele:

Potrivit ordinului telegrafic nr. 1542 al C.V.R., primit cu o întârziere de 3 săptămâni (?!), voluntarii ce au fost câștigați în ultimul timp trebuiesc trimiși la Darnița, în vederea constituirii regimentelor de voluntari, conform noilor dispozițiuni, ordin ce vi l-am comunicat dv. telegrafic cu nr. 352 din 9/1 a.c.; față cu acest ordin nu mai este cazul a se interveni pentru cazarea temporală etc. a voluntarilor la Eleț, în sensul propunerilor făcute de dv. Corpului de voluntari.

Cât privește chestiunea taberei de voluntari la Eleț, împărtășesc în totul părerea dv. și am credința că, dacă nu se desființa tabăra din acel oraș, rezultatele ce le-am fi obținut ar fi fost incomparabile față de cele de azi, cu toată situațiunea potrivnică acțiunii noastre din ultimul timp. Acum însă, când starea de anarhie a luat așa proporții, când din cauza luptelor civile s-au distrus comunicațiile și din zi în zi se dezorganizează ad[ministra]tiv și economiceste această țară, ne este peste putință să mai refacem ceea ce am avut în Eleț, nerămânându-ne decât speranța că anarhia și turburările de acum vor aduce la saturație până și pe elementele nesimțitoare cari le provoacă și că într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat să se revină la o stare normală de lucruri. Dacă nu va fi prea târziu !? Și atunci să cerem cele necesare pentru a reveni la perioada rodnică din august și septembrie 1917, ce ne-a dat rezultate așa de frumoase!

Până atunci nu ne rămâne decât să căutăm în limitele posibilului, să aducem la bunele sentimente pe nenorociții de prizonieri conaționali, atât de întunecați și dezorientați de ceea ce văd în jurul lor.

Subsemnatul sunt lipsit de aproape 4 săptămâni de orice corespondență din Kiev, corespondență ce probabil mi se confiscă. Nici banii – 200 ruble – ce mi-au fost trimiși de C.V.R. de aproape 4 săptămâni, nu i-am putut primi, căci deși banca de aci a primit avizul, mie nu mi-a sosit cecul, confiscat probabil cu celelalte corespondențe și cu toate intervenirile telegrafice făcute la Corp n-am primit nici un răspuns. Am însă asigurări din partea directorului de bancă de aci că banii mi se vor achita în urma demersurilor telegrafice ce le-a făcut la banca din Kiev, de unde mi s-a emis cecul și chiar mi-a dat un acompt. Cum și dv. v-au fost expediați o mie de ruble tot la aceeași dată din Kiev, vă rog să cercetați la banca din localitate, în caz că n-ați primit cecul și să faceți prin bancă intervenirile de lipsă pentru obținerea banilor.

Acum 3 zile, în toiul nopții, mi-a fost violat domiciliul de 5 soldați înarmați, cari mi-au luat revolverul și datorită cred numai amabilității cu care i-am tratat, cu toată groaza și dezgustul ce mi-a produs procedeul lor, m-am ales cumai cu atâta!

Teroarea a ajuns în acest oraș la punctul culminant, rezultat al jafurilor și asasinatelor zilnice.

De 3 zile de când stăruia a părăsi acest oraș, dar nu mi se acordă autorizarea de plecare, condițiune fără care nu mă pot imbarca în tren. Totuși, voi face și imposibilul pentru a părăsi temporal acest oraș, probabil pentru Kiev, având motive neîndoielnice că până și persoana mea este serios amenințată aci, nu numai că orice acțiune îmi este paralizată și fățiș împiedecată.

Primește te rog domnule părinte expresiunea viilor mele sentimente de afecțiune.

Lt. colonel Ghe. G. Plesnilă

P.S. Vă voi încunoștința telegrafic din locul competente, în caz când voi reuși să plec de aici.

LII.

Nr. 4. [Eleț, 16 ianuarie] 1918

[Iacob Popa și Ilie Cucu]

Cătră

Dl. C.G. Pietraru, Șef de Stat Major al C.V.R.

în Kiev

Subsemnații, fiind acum ambii în Eleț, avem onoare a vă face prezentul raport colectiv, aducându-vă la cunoștință următoarele:

1) În aceste două săptămâni din urmă am căpătat nr.ii 21,22 și 23 din *România Mare* în câte 20 exemplare, pe cari le-am împărțit între prizonierii români, atât între cei din tabere, cât și între cei vreo 40-50 cari sunt la z[em]ska uprava la lucru în oraș; oamenii au primit gazeta cu plăcere; 2) Duminecă în 7 ianuarie 1918 am cercetat de nou pe prizonierii bolnavi din Lazaretul nr. 2, cu care ocaziune le-am împărțit iarăși ajutoare cu totul în sumă de r[uble] 30, iar în 8/I-1918 am împărțit ajutoare de câte 10 r[uble] prizonierilor înscriși voluntari: Mihai Modoc și Nicolae Linț; apoi, în 14/I-1918, am dat prizonierului invalid Dumitru Stănilă ajutor de r[uble] 30; 3) După purtarea nesocotită, brutală, ce au avut-o prizonierii față de subsemnații în preajma sărbătorilor Crăciunului, am fost siliți să întrerupem contactul direct cu dânșii, până ce se va produce în mijlocul lor o astfel de reacțiune, încât să ne fie posibil și cu folos a-i cerceta adunați laolaltă; până atunci trebuie să ne restrângem la atâta că unii dintre ei ne cercetează acasă și ne dau informațiuni, spre care scop uneori îi chemăm anume; de altă parte, susținem contactul cu dânșii cu ajutorul membrilor din subcomisiuni; aceștia întrețin relații de prietenie cu dânșii, îi cercetează în lagăre și-i mai cinstesc cu câte un ceai; pe calea aceasta am putut cunoaște următoarele: sub presiunea mizeriilor vieții din tabără, în general prizonierii s-au mai îmblânzit, ba unii dintre ei s-au declarat pe față că, dacă mai durează situațiunea aceasta, se vor înscrie voluntari; mult îi zăpăcesc însă fluctuațiunile zilnice ale situațiunii și faimele tendențioase ce le răspândesc printre ei soldații maximaliști; în timpul din urmă li s-a îmbunătățit hrana, umblă liberi prin oraș toată ziua și seara până târziu și sunt admiși să intre fără taxă la cinematograful soldătesc, unde soldații maximaliști le țin lecții în sensul ideilor sale; mai în urmă au început să-i îmbete cu aceea că pot pleca acasă fără nici o grijă și le dau informații cu privire la direcția și mijloacele de călătorie, ca să

poată trece preste front; până am băgat de samă doi inși din tabără au și plecat în zilele aceste; conform informațiilor ce le avem putem spera ca, după cele scrise în foaia *România Mare* și după sfatul ce li l-am trimis noi, pe viitor n-au să mai plece nici chiar la o formală schimbare de prizonieri, mai ales de frică să nu fie duși imediat pe alte fronturi.

În rezumat, spiritul între prizonierii de aici e așa că, dacă situația politică s-ar îmbunătăți în așa măsură, încât și pentru mintea lor bănuitoare să ofere destule garanții de reușită pentru noi, atunci în scurtă vreme am lua un număr frumos de voluntari dintre ei. Din cauza aceasta și pentru greutățile actuale de transport nu ne-am grăbit a trimite la Darnița pe cei doi voluntari amintiți mai sus, ci mai bine îi mai lăsăm între ceilalți ca agenți necunoscuți și din când în când le dăm câte un mic ajutor, fiindcă sunt lipsiți.

4) Greutăți considerabile întâmpinăm apoi de o parte din cauză că în biroul de la v[oinski] n[acialnik] afacerile prizonierilor le prevede un prizonier, fără de care nimic nu se poate isprăvi, așa încât acolo nu putem tracta afacerile cu discrețiunea convenită; pe de altă parte, pe urma faptului că de curând au sosit aici de la front două regimente de soldați, 283, 231 toți maximaliști, cari țin manifestații pe stradă contra *Constituantei*, deprind o influență morală ori mai bine zis un terorism puternic asupra publicului și asupra prizonierilor, iar pe membrii militari ai comisiunilor și ai subcomisiunilor noastre îi întâmpină tot mereu cu provocări de a depune galoanele, așa încât, pe lângă toată bunăvoința, e foarte greu a înconjura conflictele, fiind în continuu provocați.

Eleț, la 16/I-1918

Cu tot respectul
[Iacob Popa și Ilie Cucu]

LIII.

F. urgent

Nr. 367. Kursk, [...], 1918, ianuarie 17

Regatul României
Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Președintele Comisiunii a III-a

Către

dl. părinte vicar Popa

Eleț

Am onoare a vă face cunoscut că astăzi am primit de la C.V.R. o telegramă cu cuprinsul următor: „Duceți-vă la ștabscăpitanul Robu (?) unde veți primi instrucțiuni nr. 77”.

Dat fiind că persoana vizată nu-mi este cunoscută și nici locul unde trebuie să plec și cum din spiritul telegramii nu reiese dacă trebuie să mă deplasez singur sau cu toată comisia, am cerut explicațiuni telegrafice în acest sens de la C.V.R. cu telegrama nr. 364.

Aducându-vă la cunoștință cele de mai sus, vă rog a-mi comunica la rigoare telegrafic, dacă ați primit și dv. vreun ordin în acest sens.

Binevoind a cunoaște că în caz când voi primi ordin telegrafic ca să ne deplasăm cu întreaga comisiune și când localitatea de deplasare va fi pentru dv. în drumul Kurskului, atunci vă voi da telegramă ca să plecați cu toate subcomisiunile din Eleț și să luați trenul în direcția Kursk, rugându-vă ca la rându-mi și dv. să-mi faceți cunoscut cu cel puțin 24 ore înainte, telegrafic, trenul și data când sperați să vă găsiți la Kursk, de unde împreună vom continua drumul spre localitatea hotărâtă.

În acest sens am făcut [încunoștințarea] și locotenentului Cucu, cu nr. 365.
Președintele Comisiunii a III-a,
locot.-colonel Ghe. G. Plesnilă

P.S. Vi se atrage atențiunea asupra adresei subsemnatului prevăzută în adresa de față p[entru] telegrame: „Plesnilă”, Kursk [...]

[Marginal Iacob Popa notează următoarele]: Nr. 5/1918, răspuns în 22/I-1918 că Robu e la Rostov pe Don și că deocamdată [fiind] întreruptă comunicația, nu putem pleca, dar la plecare îl vom aviza înainte.

Popa

LIV.

[Kursk, 21 ianuarie 1918]

Regatul României
Corpul voluntarilor români
Comisia a III-a

Kursk, Mojaevskaia ulița, dom. Nr. 1, k 6.
Monsieur ingineur Kletty Plesnilă
Președintele Comisiunii a III-a

Către

dl. membru al Comisiunii a III-a, dl. părinte vicar Popa
Eleț

Am onoare a vă face cunoscut că de la 14/I a.c. nu mi-a parvenit nici o corespondență, atât de la dv., cât și de la C.V.R. (ultima corespondență de la C.V.R. fiind datată 31/I-1918) și pentru a avea știri de situațiunea în care vă aflați, vă rog ca până la noi dispozițiuni corespondențele între noi să aibă caracterul (forma exterioară) a unor scrisori private, adresându-mi-se după cum menționez în anteta adresei de față.

Cu această ocazie vă fac cunoscut că, pentru a putea să avem instrucțiuni de la C.V.R. asupra atitudinii noastre în momentele de față, cum și ordine precise în cazul unei eventuale plecări, am trimis pe sergentul vol[untar] Bocicaru la Kiev, solicitând și bani pentru întreaga comisie pe luna ian[uarie].

De îndată ce numitul voluntar se va înapoia, vă voi anunța telegrafic și atunci vă rog să trimiteți un delegat la mine pentru a-i preda instrucțiunile primite și eventual diferența de bani ce vi se mai cuvine pe această lună.

Împrejurările fiindu-ne nefavorabile nu numai acțiunii noastre, dar chiar și siguranței personale, vă recomand cea mai mare prudență.

Veți întrerupe orice acțiune de propagandă directă până la noi dispozițiuni.

În caz când dv. v-au parvenit ceva ordine sau instrucțiuni, cu o dată mai recentă de la C.V.R. decât cea indicată, vă rog să mi le trimiteți cu-n delegat (frunzașul Dobrean). În tot cazul, vă rog a-mi trimite cu întoarcerea curierului știri despre dv.

Cât mă privește, subsemnatul am căpătat adăpost la o familie de francezi supuși elvețieni, unde stau ascuns până împrejurările îmi vor permite să părăsesc acest oraș.

Primiți vă rog urările mele de sănătate.

Președintele Comisiunii a III-a,
lt.-colonel Ghe. G. Plesnilă

LV.

Nr. 6. [Eleț, 22 ianuarie 1918]

[Jacob Popa]

Cătră

dl. colonel C.G. Pietraru
în Kiev

Primind telegrama dv. nr. 77 am cerut informațiuni de la șeful gării din Eleț despre aceea că se poate călători acuma la Rostov pe Don, unde pe cât știu se află locot[enentul] Robu. Ni s-a spus că acum toate liniile cari duc de aici la Rostov sunt întrerupte, dar să mai întrebăm în viitorul apropiat. Din cauza aceasta, deocamdată nu putem pleca din Eleț, până când nu ni se va face posibilă călătoria, după cum am avut onoare a vă aviza prin telegrama spedită azi. Despre plecarea noastră vă vom aviza telegrafic.

Până atunci rugăm să ne adresați aici orice ordin ce e destinat pentru subsemnații.

Eleț, 22/I-1918

Cu tot respectul
[Jacob Popa]

LVI.

Nr. 7. [Eleț, 22 ianuarie 1918]

[Jacob Popa]

Cătră

dl. colonel C.G. Pietraru
în Kiev

Avem onoare a vă înainta tabelul nominal despre 21 voluntari luați de subsemnatul aici în Eleț¹.

Dintre aceștia cei dintâi 2 au ieșit din tabăra de prizonieri de aici din Eleț și au plecat la Kiev în ziua de joi, 18/I-1918; 18 inși au sosit aici din gubernia Moscova în 19/I-1918 într-o stare demnă de toată compătimirea. Pe lângă toate aceste au mai fost bătuți de cătră prizonieri unguri, nemți și chiar români, între cari au fost trimiși să se culce noaptea și cărora le-au spus că au venit să se înscrie voluntari. Ei au plecat spre Kiev cu trenul sâmbătă în 20/I-1918. Cel din urmă a fost luat de la zemska uprava de aici, unde a ajuns ieșind din spital fără haine, fără parale și fără lucru. El a plecat azi, luni în 22/I-1918.

Voinski nacialnik de aici, în lipsa unui ordin contrar, le-a dat la toți bilet de călătorie pe tren și de cheltuială pe câte 2 zile câte 1 r[ublă], 22 cop[eici] pe zi, adecă fiecăruia câte 2 r[uble] 44 cop[eici].

Fiind și foarte lipsiți, subsemnatul încă le-am dat ceva ajutoare din banii destinați pentru ajutorarea prizonierilor.

Eleț, la 22/I-1918

Cu tot respectul
[Iacob Popa]

Eleț, 20-22/I – 1918

Următorii 18 prizonieri au sosit din gubernia Moscova la Eleț și s-au prezentat la voinski nacialnik ca să se facă voluntari români. Acolo i-a găsit plutonierul voluntar Alex[andru] Sochi, care le-a gătit documentul de transport și le-a scos banii de drum, câte 1 r[ublă] 22 cop[eici] pe câte 2 zile de fiecare și de acolo au plecat de-a dreptul la gară, fără să fi putut iscăli angajamentul:

1. Bucur Maxim [din] Corpade (comit[atul] Cluj)
2. Tihoi Traian [din] Kisfalu² (Sălagiu)
3. Betrez Lazăr [din] Bejani³ (Hunedoara)
4. Halic Petre [din] Birtin (Hunedoara)
5. Diacon Ion [din] Boița (Hunedoara)
6. Magdesc Aron [din] Kiscsula⁴ (Hunedoara)
7. Schiller Dumitru [din] Târnova⁵ (Hunedoara)
8. Iancu Petre – fruntaș - [din] Piști⁶ (Hunedoara)
9. Danciu Victor [din] Diomal⁷ (Alba de Jos)
10. Madinci George [din] Totvarad⁸ (Arad)
11. Dehelean Ion [din] Totvarad (Arad)
12. Ștefănescu Ion [din] Laleșent⁹ (Caraș-Severin)
13. Tocaciu George [din] Băsești (Maramureș)
14. Berendea Vasile [din] Budești (Maramureș)
15. Mic Mihai [din] Kabolapatak¹⁰ (Maramureș)
16. Blăgulescu Eftimie [din] Bata (Caraș-Severin)
17. Rus Vasilica [din] Drubocina (Solnoc-Dăbâca)
18. Rumpel Ștefan [din] Corlat (Bucovina)
19. Pantea Moise, prin Popa [Iacob]

¹ Numărul de 21 voluntari din adresă nu corespunde cu cel din tabel, deoarece doi sunt trecuți la sfârșitul listei de pe pagina aflată la finele documentului XLVIII, care au semnat angajamentul la 1 ianuarie 1918.

² Kisfalu = Satu Mic.

³ Bejani = Bejan.

⁴ Kiscsula = Ciula Mică.

⁵ Tarnova = Târnava.

⁶ Piști = Simeria.

⁷ Diomal = Geomal.

⁸ Totvarad = Vărădia de Mureș.

⁹ Laleșent = Lasaliș.

¹⁰ Kabolapatak = Iapa.

LVII.

Nr. 8. [Eleț, 22 ianuarie 1918]

[Iacob Popa către]

d-lui colonel C.G. Pietraru

în Kiev

Am onoare a vă înainta documentele justificative despre competențele subsemnatului și ale subcomisiunii atașate pe luna ianuarie 1918, cu totul în sumă de r[uble] 1148,94, după cum au fost specificate și în adresa subsemnatului de datul 3 ianuarie 1918, nr. 39/1917.

Cu scrisoarea dv. de data 22/XII-1917, nr. 1583, am primit cecul nr. 402.738 despre ruble 1000, mai rămânând neacoperite din suma de mai sus ruble 148,94. Am cerut de la dl. președinte al comisiunii, lt.-colonelul Plesnilă Ghe., ca să suplinească lipsa aceasta din urmă, ce a primit-o dânsul, la ce, cu data de 12/I-1918, nr. 358 mi-a răspuns că toate chestiunile bănești trebuie să le tractez direct cu C.V.R.¹

Mă rog deci să binevoiți a-mi trimite suma de r[uble] 148,94 fie acuma cu mandat poștal, fie deodată cu competențele pe luna februarie, acolo unde mă voi afla atunci.

Eleț, la 22 ianuarie 1918

Cu tot respectul
[Iacob Popa]

Nr. 12. [Eleț, 14 februarie 1918]

[Iacob Popa către]

d-l. [ocotenent] colonel Ghe. G. Plesnilă

în Kursk

În legătură cu scrisoarea dv. de dt. 9/22 februarie 1918, nr. 384, am onoarea a vă aduce la cunoștință că dl. plutonier Alex[andru] Sochi a sosit de la Kiev ieri seara în 13/II-1918. După ce pentru subsemnatul n-a adus nici o scrisoare de la C.V.R. am luat de la dânsul raport în scris, de pe care vă alătur aci o copie. Binevoiți a dispune asupra sumei de r[uble] 1000 prin banca de stat ori să v-o aducă dl. plutonier Sochi, după ce se va mai ușura puțin comunicația. O sumă de 500 r[uble] a sosit pe cale telegrafică și la Eleț acum 8 zile, dar a scos-o și a folosit-o dl. Cucu. Aceasta-i suma despre care se face amintire în raport că a fost trimisă de la Kiev la Eleț. Pentru dv. a adus scrisoare de la dl. col[onel] Pietraru, care v-a îndrumat-o pe poștă la adresa „Kletty Plesnilă – Kursk”, adresa dv. pe telegramă, căci alta nu știa. De cumva nu veți fi căpătat-o, binevoiți a o cerca la poștă. A adus scrisoare și pentru locot[enentul] Robu, anume ca să o ducă dânsul la Novocerkask, dar fiind și acolo situația critică acuma deocamdată nu poate merge.

Noi vom aștepta aicea până nu se va deschide drumul spre Chișinău, termin care nicidecât nu se poate prevedea acuma, dat fiind că situația în fiecare zi ne procură câte o surpriză, de regulă neplăcută. Nu e exclus să fim siliți a rămânea

pe aicea mai multe luni, la care caz nu știu cum vom putea trăi. Poate că nu ar fi rău dacă v-ați trage și dv. încoace ca să fim laolaltă în acest oraș, care dacă n-are alte avantajii desigur putem fi mai liniștiți decum văd că sunteți dv. în Kursk. Membrii subcomisiunilor noastre cred că nu se vor depărta de noi până vor putea. În privința aceasta mă voi mai sfătui cu dl. Cucu, care momentan lipsește din Eleț, dar pe cât știu se va reîntoarce peste câteva zile.

Eleț, 14/II-1918

Cu tot respectul,
Jacob Popa

LVIII.

Nr. 13/1918. [Eleț, 12-24 ianuarie 1918]

Scrisoare comună [Jacob Popa] cu dl. Cucu către dl. lt.-colonel Ghe. Plesnilă
în Kursk

Primind adresa dv. nr. 386 avem onoare a vă transmite suma de r[uble] 1000 într-o singură bancnotă prin soldatul Simion Hărăguș. Chitanța am dat-o d-lui plutonier Alex. Sochi.

Alăturat la prezenta vă trimitem în copie o întregire a raportului dat de plutonierul Alexandru Sochi și transpus dv. cu adresa nr. 12 și copia procesului verbal luat cu fruntașul Ion Dobrean. Din combinarea acestora se pare adeverită bănuiala ce am avut-o de la început, anume că plutonierul Alex. Sochi a căpătat la Kiev banii ce i s-au convenit, dar cu toate aceste i-am plătit și aici misia și solda întregă pe luna februarie în sumă de r. 311 și anume din suma de 600 r[uble] diverse cheltuieli. Din suma aceasta, împreună cu sumele de 2000 + 50 ce le-am căpătat subsemnații în februarie, am plătit pe ceilalți 4 membri ai subcomisiunilor și am acoperit competențele subsemnaților pe luna februarie, precum și deficitul ce l-am avut subsemnații de pe luna ianuarie 1918. Pentru toate aceste abia ni s-au ajuns banii ce i-am căpătat, așa încât, cu părere de rău, trebuie să vă încunoștințăm că nu mai avem nimic disponibil. Am dat însă curierului Simion Hărăguș de cheltuială câte 10 r[uble], laolaltă 20 r[uble].

Plutonierului Alex. Sochi nu i-am putut refuza plata, pentru că de la C.V.R. nu mi-a adus nici o scrisoare și precum vedeți din nota raportului aci anexat, dânsul a negat direct că ar fi căpătat ceva de la C.V.R., ba a spus chiar că e ordin verbal ca să i se plătească. Apoi în fasiunea¹ fruntașului Ion Doboș-Dobrean încă nu ne putem deplin încrede, după ce numitul de repețite ori s-a dovedit că e un biet țigănuș rămas departe de orice cultură și lipsit cu totul de conceptul omeniei. Ne vedem deci siliți a aștepta cu răbdare până când vom putea confrunta jurnalele C.V.R. Singur atunci se va putea constata adevărul.

Azi am primit și scrisoarea dv. nr. 385 cu declarația d-lui locot[enent] Isopescul, care după deslușirile ce le-ați primit de atunci o veți vedea desigur în altă lumină, decât prima oară. Plutonierul Alex. Sochi a spus de la început că-i dăduse d-lui Isopescul mia (1000) de ruble ca să v-o admanueze, dar în gara Eleț cu oarecare

jenă i-a cerut-o îndărăt, temându-se că nu vă va afla, după ce fruntașul Dobos-Doborean care vă știa adresa se pierduse de ei pe la Konotop, iar el (Sochi) nu vă știa adresa. Credem că ar merita să știriciți de la dl. Isopescul, dacă e adevărat că pluton[ierul] Sochi a fost arestat în gara Kursk ori dacă e numai o apucătură a dânsului de a-și face un nou merit. Pe acest domn Sochi să ne dați voie a nu-l socoti de ardelean; dânsul e născut lângă Szekely Udvarheli² (ct. Ciuc) și după nume nu e român, apoi din fragedă copilărie a fost în București, unde avea un frate [...]

Azi am dat cu sigiliul v[oinski] n[acialnikului] de aici tuturor membrilor subcomisiunilor noastre câte un document, asemenea celui dat lui Simion Hărăguș. Unii dintre ei pleacă deja astă noapte spre Moscova să-și caute lucru, alții rămân pe lângă noi cu nădejdea că vom putea nu peste mult să ne strecurăm în țară.

Noi, în privința călătoriei acesteia, foarte greu ne putem orienta aici, din lipsă de informațiuni, căci nici ziare de la Moscova nu căpătăm. Până acum așa știm că și România pertractează pace cu Austro-Germania, cât și cu bolșevicii. Credem deci că trebuie să așteptăm rezultatul pertractărilor acestora, căci numai atunci vom cunoaște relațiunea noastră față de Austro-Germania, față de bolșevici și față de Ucraina, căci acum printre toți aceștia trebuie să trecem până în țară. Vă rugăm ca orice informații favorabile în privința aceasta să binevoiți a ni le comunica și subsemnaților, precum vom comunica și noi ce vom afla ca să ne orientăm în scopul de a călători deodată.

[Iacob Popa și Ilie Cucu]

¹ fasiunea = mărturia, depoziția

² Odorheiul Secuiesc.

LIX.

Regatul României
Corpul voluntarilor români
Comisia a III-a

Kursk, Mojaevskaia Dom. Nr. 1 k6
Nr. 375/1918, ianuarie 25

Președintele Comisiei a III-a

Către

dl. părinte vicar Iacob Popa, membru al Comisiunii
Eleț

Am onoare a vă informa că am primit adresa dv. nr. 5 din 22/I c., luând cunoștință cu plăcere de relațiunile ce mi le dați și pe care le așteptam cu impăciție.

După înapoierea sergentului Bocicaru de la Kiev, înapoiere ce trebuie să aibă loc zilele acestea, vă voi informa de măsurile ce sunt de luat potrivit instrucțiunilor ce le voi primi de la C.V.R.

Până atunci vă rog să vă informați asupra plecării la Rostov, localitate unde doresc să ajungem împreună, dorință ușor realizabilă, întrucât orașul Kursk este în drumul dv., astfel că nu ne rămâne decât să ne întâlnim la gara Kursk, pentru a continua drumul împreună mai departe. În caz însă când din

informațiunile ce le aveți voiajul ar fi mai sigur pe linia Eleț-Voronej-Kamenskaia-Novocerkask-Rostov, atunci vă rog să mă avertizați telegrafic când credeți să vă aflați în gara Voronej, pentru a ne întâlni în acea stație, pentru a ne întâlni acolo. Bineînțeles după ce vom primi noi instrucțiuni prin serg[entul] Bocicaru de la C.V.R., instrucțiuni ce vi le voi comunica la timp.

Despre aceasta vă rog să anunțați și pe locotenentul Cucu.

Președintele Comisiei a III-a,
lt.colonel Ghe. G. Plesnilă

LX.

Regatul României

I, k6

Corpul voluntarilor români

26

Comisia a III-a

Kursk, Mojaevskaia Dom. Nr.

Nr. 376/1918, ianuarie

Președintele Comisiunii a III-a

Către

dl.membru al Comisiunii părintele vicar Popa
Eleț

Cu onoare vi se comunică în copie ordinul circular nr. 37 din 5 ian. C. pentru întocmai executare.

Președintele Comisiunii a III-a,
lt.colonel Ghe. G. Plesnilă

Copie

[Statul Major al C.V.R. - Kiev]

Ordin circular nr. 37 din 5/I-1918

În toate împrejurările când raportați vă rugăm să binevoiți a ne face cunoscut următoarele:

în orice localitate mergeți, să cercetați numărul prizonierilor după naționalitate și anume: câți cehi, câți poloni etc.; special ne este necesar să știm numărul prizonierilor aparținând națiunilor aliate sau prietene.

De asemenea să ne comunicați care este starea de spirit printre prizonierii de toate naționalitățile, dacă au început să se înapoieze în țara lor și cam câți, dacă sunt agenți cari să-i îndemne la aceasta și de ce naționalitate sunt ei, dacă autoritățile ruse fac un tratament de favoare la prizonieri și anume la care naționalitate. În[tr-]un cuvânt să ne puneți în curent cu tot ce aflați despre prizonierii de diferite naționalități răspândiți în zona dv.

Întrucât s-a stabilit aici ca toate națiunile aliate să-și dea un sprijin reciproc (cele subjugate de Austro-Ungaria) pentru cercetarea prizonierilor și recrutarea voluntarilor, veți căuta a vă pune în legătură cu organizațiile lor locale și a lucra, pe cât este posibil, în comun și prietenesc.

Șef de Stat Major al Corpului voluntarilor români

Colonel s.s. C.G. Pietraru

Pentru conformitate sublocotenent Petru Nemoianu.

[Pe verso-ul documentelor VIII (166), IX (167) și XXIV (188) Iacob Popa notează următorul protocol de corespondență privind executarea misiunilor ce i-au fost încredințate pe perioada 23 septembrie 1917 – 4 februarie 1918]

LXI.

[Protocol de corespondență: 23 septembrie 1917 – 4 februarie 1918]

1. Burin.
2. Rîl'sk.
3. Despre excursiunea la Lgov am trimis raport din Sudja la 23/IX v[echi] 1917. Spese r[uble] 13,04.
4. Despre Sudja și Dimitriev raport în 1/X cu spese de r[uble] 24,10.
5. Raportul despre Știga l-am scris și expediat în 7/X-1917. Spese ruble 10,90.
6. Raportul despre Tim l-am scris și expediat din Oboian la 14/X 1917. Spese r[uble] 26,10.
7. Raportul despre Oboian l-am dat în persoană dlui maior în Kursk la 20/X 1917. Spese ruble 48,98.
8. Raportul despre Livnî l-am trimis la Kursk din Eleț prin dl. Cucu în 27/X 1917.
9. Din Eleț, data 1/XI, am cerut talpă de păpuci pentru dl. Sochi și p[entru] mine.
10. Din Eleț data 31/X am anunțat pe dl. maior despre sosirea aici a pachetului cu broșuri.
11. Din Eleț cu data 31/X am înaintat procesul verbal luat cu Teodor Raț din Vereșmort¹ (Turda) să fie primit de nou voluntar ca propagandist, dlui maior din Kursk.
12. Comunicarea dlui Pietraru de data 17/X nr. 1022 că stofa trimisă mie 11 arșini costă 77 ruble; am luat-o spre știință în 30/X 1917 și am restituit-o dlui maior, trimițând-o recomandat cu alte scrisori din Eleț la 2/XI 1917.
13. Despre convenirea de la Eleț, ținută la 29/X și 5/XI, am făcut raport cu data 6/XI, pre care într-un exemplar l-am trimis dlui maior Plesnilă la Kursk, iar în al doilea exemplar la C.V.R. prin volunt[arul] Petru Drăghici, pe care l-am cerut în subcomisiune.
14. De la C.V.R. am cerut 100 exemplare *România Mare*, începând cu nr. ultim pentru priz[onierii] români din mezdul Eleț, rămânând ca să trimitem adresele lor, la cari să se trimită foaia în viitor după volozduri, Eleț, //XI 1917.
15. Duminecă în 12/XI 1917 am trimis prin voluntarul Ion Doboș (Doborean) din Decea: 1) 530 exemplare din *Catehismul nostru*; 2) apoi scrisoarea despre ziare și birocrăția noastră; 3) l-am avizat despre

- plecarea la Kiev din Eleț a celor 2 voluntari luați la Livnî și i-am gratulat pentru promoțiunea întru lt. colonel.
16. Luni în 13/XI 1917 am expediat la C.V.R. Kiev scrisoarea despre procurarea gazetelor pentru prizonieri și despre modul de acțiune al comisiei a III-a cu curmarea biurocratismului.
 17. În 15/XI 1917 spedez la Kursk: 1) Scrisoare, în care cer misia p[entru] subsemnatul, începând cu 1 nov. 1917, după cursul scăzut al rublei și trimit contul speselor de la Kursk 20/X azi 15/XI în 42,91 ruble; apoi misia p[entru] Alex. Sochi, începând cu 31/X incl[usiv] și pentru Gh. Muntean începând cu 1/XI și suplinită în 1/2 de la 20/X – 1/XI, adică 12 zile; 2) Încunoștințare că am primit scrisoarea nr. 256 și 3) Restituiesc petiția dânsului cătră v[oinski] n[acilanik], Eleț (20/VIII 1917) despre 8 afirmative voluntari din Vorona cu rezoluție că nu se află.
 18. În 22/XI 1917 am trimis la Kursk prin sergentul Nicolae Radu: 1) Raport comun cu dl. Cucu despre concentrarea tuturor prizonierilor români în gub[erniile] Voronej și Tambov; 2) Chitanță despre misia pe nov. 1917; 3) Confirmarea primirii celor 50 r[uble] de la cizmarul Nic[olaie] Botar, prețul ghetelor tocmita la el; 4) Dare de seamă despre aceea că informații despre produse trebuincioase p[entru] Țara românească nu se capătă decât la Orel.
 19. În 24/XI: 1) am avizat trimiterea sumei de 77,80 r. p[entru] stofă și 2) am cerut p[entru] serg[entul] Muntean misia întreagă de 5 r. pe zi pe luna nov. 1917.
 20. În 29 XI 1917 am scris la C.V.R. că în Eleț se găsește 1 vagon cași „brânză de Caucaz”. Despre aceasta am avizat și pe dl. maior, pe care în scrisoare privată l-am mai încunoștințat că n-am primit banii 25,55 r. avizați de dânsul că îmi datorește r[uble] 1,20 și să-mi trimită 2 f[unzi], zahăr cu care-mi datorește din Borisoglebsk.
 21. În 4/XII 1917 am scris despre carne de porc, iar în 5/XII am trimis dlui Plesnilă chitanța serg. G. Muntean despre 150 r[uble] pe nov. 1917.
 22. În 7/XII 1917 am scris la C.V.R. și la dl. lt. colonel în Kursk că la fabrica de săpun Schmidt et Co. Din Eleț se află de vânzare 1000 puzi săpun cu 75 r. pudul, gara Eleț.
 23. În 8/XII am scris la dl. lt. colonel: 1) ca să mijlocească a mi se trimite pentru Eleț regulat și direct câte 10-15 exemplare din *România Mare* și 2) să se declare dacă e de părere ca să cheltuim pentru daruri de Crăciun prizonierilor români din banii destinați p[entru] ajutorarea lor.
 24. În 9/XII 1917 am trimis la Kursk datele cerute, cu nr. 311, despre membrii subcomisiei.
 26. În 12/XII 1917 am scris la C.V.R. Kiev să trimită cizme și haine calde, eventual și revolvere p[entru] membrii subcomisiei.

27. Să trimită *România Mare* în cel puțin 15-20 exemplare p[entru] priz[onierii] din Eleț și
28. Să încuviințeze spesele darurilor de Crăciun p[entru] priz[onieri] în contul sumei destinată pentru ajutorarea priz[onierilor] români.
- Sub Nr. 29. Am scris la Kursk confirmare de primire a ord[inului] circ[ular] Nr. 1438 C.V.R. 9/XII 1917.
- Sub Nr. 30. 19/XII am scris dlui lt. colonel la Kursk: 1) că serbarea de Crăciun nu se va putea ținea, de aceea rămân și sosirea dânsului aici și darul de 50 r. pus în prospect de dânsul; 2) am confirmat primirea sumei de r[uble] 1,20; 3) am scris că acțiunea de propagandă o vom începe, după ce vom căpăta haine calde și cizme p[entru] oameni și după îndepărtarea situației de aici.
- Sub Nr. 31. 19/XII am scris la C.V.R. în Kiev că din ce cauză nu vom putea ținea serbarea de Crăciun și care e situația aici. V. Concept.
- Nr. 32. 20/XII scrisoarea lui Teodor Leab, Temkinski zasc. zavod.² Tereșcenko, Kurski gub[ernia] primită de la Serv[iciul] Priz[onierilor] Rom[âni], am trimis-o la dl. președ[inte] în Kursk, scriind și lui Leabu.
- Nr. 33. 22/XII am trimis la Kursk chitanțele despre misiile, resp[ectiv] soldele până [la] 31/XII 1917.
- Nr. 34. 24/XII la C.V.R. în Kiev pe mandat poștal: Rog să binevoști a transpune la locurile competente suma de r. 56 cu următoarea destinațiune:
1) Pentru f[ondul] de ajutorare al prizonierilor români:	
Jacob Popa, vicarul Făgărașului:	r. 20
Sergentul George Muntean:	3
	23
2) Pentru fondul de propagandă:	
Jacob Popa, vicarul Făgărașului:	r. 20
Plutonierul Alexandru Sochi	r. 10
Sergent George Muntean	r. 3
	33
	56
- Suma 56
- Nr. 35. 27/XII 1917, am cerut de la C.V.R. 8 arșini stogă neagră p[entru] haine și material p[entru] buzunare și căptușeală, apoi 6 cămăși și 6 p[entru] izmene, 2 ștergare obiale și de se poate 1 păr[eche] tălpi p[entru] ghete. Ursoriu³ în 3/II 1918.
- Nr. 36. 27/XII, raport la Kiev despre Crăciun.
- Nr. 37. 28/XII, raport la Kiev despre Crăciun.
- Nr. 38. 28/XII 1917. Petiția p[entru] socotirea diferenței de curs a rublei, trimisă dlui Florian în Kiev.

1918

- Nr. 1. 2/I 1918, raport la Kiev.
 Nr. 2. 3/I 1918, [raport] la Kursk.
 Nr. 3. 13/I-1918, [raport] la Kiev.
 Nr. 4. 17/I-1918. [raport] la Kiev.
 Nr. 5. 22/I-1918. [raport] la Kursk.
 Nr. 6,7. 23/I-1918. [raport] la Kiev.
 Nr. /8/. 23/I-1918. [raport] la Kursk.
 Nr. 9. 3/II-1918, la Kiev scrisoare și telegramă.
 Nr. 10. 4/II-1918 [...] la Kiev prin Doboș și la C.V.R. [prin] Florian.

LXII.

Nr. 387. Kursk, 18 februarie 1918

[Ghe. Plesnilă către Iacob Popa]

Stimate dle părinte!

O plăcută surpriză mi-a cauzat scrisoarea d-ta[le] nr. 12, în momentul când aproape pierdusem speranța să mai obțin banii după incidentul ce l-am avut cu soldatul Dobrean și cu dl. Isopescul, incident ce vi l-am făcut cunoscut la timp.

Aflându-mă în jenă materială și fiind informat că cu poșta nu se mai poate primi bani, s-a impus să trimit ordonanța, dar lipsa unui document ce mi-a fost imposibil să-l obțin mă împiedecă și la acest expedient; totuși Hărăguș a insistat să se ducă fără document, asigurându-mă că va face toate chipurile să parvină la d-ta, încât am cedat și l-am trimis aseară, înmânându-i adresa nr. 386 ce v-o alătur în copie. Dacă el nu va putea parveni până la Eleț, atunci nu rămâne decât să trimiteți pe plut[onierul] Sochi cu banii, dar cât mai curând. Pentru el voiajul este lesne, deoarece cunoaște ffoarte] bine limba și poate trece ffoarte] ușor ca un soldat rus, chiar în cazul când n-ar avea un document asupra-și, ceea ce nu cred.

De câteva zile au venit în acest oraș mai mulți voluntari, între cari și vreo 5 ofițeri refugiați din Kiev; am crezut că-mi va împrumuta vreunul documentul ce-l au din Kiev, ca să pot trimite ordonanța în condițiuni mai sigure, dar spre stupefacția mea toți m-au refuzat cu răutate. Niciodată nu n-aș fi așteptat la așa indiferență! Am luat notă însă de d-lor și de îndată ce voi ajunge în țară voi semnala autorităților competente de ce spirit sunt animați acești domni. Gestul d-lor m-a amărât și deziluzionat mult, dar le voi aduce aminte tocmai când nu se vor aștepta, cazul fiind de domeniul opiniei publice.

Îmi scrieți să vin la Eleț; cu toată dorința ce aș avea-o să fiu împreună cu dv. mi-i imposibil să obțin un document de plecare de la autoritățile bolșevice. Trăiesc ffoarte] retras, ca și ascuns, din cauza spiritelor de aci; totuși am mare speranță că în curând să pot lua drumul spre țară, datorită unui om de inimă ce mă va trece în țară, de dată ce se va deschide calea la Kiev. Iată de ce te rog cu insistență d-le părinte ca să-mi trimiți cât mai curând banii, în caz când împrejurările nefericite ar împiedeca pe ordonanța mea să parvină până la d-ta.

Încât privește plecarea d-ta[le], cred că în mai puțin de o lună poate avea loc fără nici un risc, dat fiind iuțea cu care se schimbă evenimentele. Eu vă voi aștepta la Chișinău, unde doresc să ne întâlnim sănătoși.

Cât privește pe dl. Cucu este în interesul d-sale să se grăbească și să vie la mine, să intrăm odată în țară, dar pentru aceasta trebuie să se expună, cum mă voi expune eu. Ca ofițer este o datorie! În privința aceasta i-am scris, dându-i termin când îl voi aștepta.

Ca noutăți Kievul e ocupat de alaltăieri ora 12 m. Trupele noastre au ocupat Razdelnaia de 2 zile și ofensiva continuă. Odesa este ocupată de 8 zile. Germania ne-a oferit condițiuni acceptabile de pace care se discută de câteva zile la București cu învoirea Antantei, care s-a văzut cu mâinile legate în fața nenorocirii ce a survenit [asupra] țării, prin situația ce ne-a fost creată în ultimul timp de marea noastră aliată ?!?!

În așteptarea răspunsului d-ta[le] urgent, te rog d-le părinte să primești expresiunea amicitiei mele.

Lt. colonel Ghe. G. Plesnilă.

P.S. Scrisoarea d-lui colonel Pietraru n-am primit-o până în prezent.

LXIII.

Nr. 14/1918. [Eleț, 12 martie 1918]

Regatul României
Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Iacob Popa, membru în Comisiunea a III-a de
recepționare a voluntarilor români în Rusia

Cătră

dl. Consul al României
în Moscova

Subsemnatul membru în Comisiunea a III-a de recepționare a voluntarilor români în Rusia, îmi iau libertatea a vă ruga să binevoiți a-mi comunica adresa dv. în Moscova, unde m-aș prezenta în curând spre a lua informațiuni în legătură cu posibilitatea întoarcerii mele cât mai curând în țară, după ce Corpul voluntarilor români din Kiev a fost dizolvat și¹ de prezent mă aflu lipsit de orice contact cu Corpul voluntarilor români, care până prin 15/II v. 1918 se afla încă în Kiev. Mai în urmă la toți membrii comisiunilor ni s-a dat aviz ca atunci când vom putea, să călătorim la Chișinău.

Binevoiți a-mi comunica adresa dv. în Moscova, unde m-aș prezenta în curând spre a lua informațiuni autentice cu privire la posibilitatea călătoriei acesteia. Doresc să mă reînapoiez cât mai curând în țară, pe de o parte pentru că mi se gată mijloacele de subzistență, pe de altă parte pentru ca acolo să pot avea parte de oarecare activitate folositoare, căci aici sunt osândit a sta în nesiguranță și nelucrare.

Cu mine se află și 2 propagandiști cari ar avea nevoie de oarecare documente pentru călătorie.

Primiți vă rog d-le consul expresiunea sentimentelor respectuoase.

Eleț, la 12/III-1918.

Iacob Popa

¹ Textul subliniat de noi este tăiat în original.

LXIV.

Nr. 14/1918. [Eleț, 24 martie 1918]

Regatul României
Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Iacob Popa, membru în Comisiunea a III-a de
recepționare a voluntarilor români în Rusia

Cătră

dl. consul general al României
în Moscova

În 12/III-1918 mi-am fost luat voie a vă adresa o scrisoare în care, aducându-vă la cunoștință cum, că în urma evenimentelor survenite la 15/II-1918, îs lipsit de orice contact cu Corpul V.R., care până atunci s-a aflat în Kiev, mi-am exprimat dorința de a avea de la dv. informațiuni cu privire la posibilitatea întoarcerii mele în țară.

După ce până acum nu am căpătat nici un răspuns și după ce gazetele din Moscova sosesc aici foarte neregulat și întrucât sosesc ele nu cuprind informațiuni lămurite cu privire la România, Vă rog de nou cu tot respectul să binevoiți a mă încunoștința pe orice cale despre aceea că în momentul de față din punct de vedere politic fiv-ar posibilă călătoria subsemnatului până la Chișinău, luând în socotință că în drumul acesta aș avea de-a face cu auctoritățile: ruse revoluționare maximaliste, cu cele ucraine și cu cele austro-germane.

La caz afvorabil, imediat m-aș prezenta la dv. în Moscova, împreună cu doi propagandiști, cari se află cu mine, spre a ne întregi documentele și a lua apoi drumul preste Briansk, Konotop, Kiev.

Aș fi foarte recunoscător dacă aș putea căpăta răspunsul dv. până la 1/IV v. 1918.
Pe lângă cari rămân cu tot respectul al dv.

plecat servitor
Iacob Popa

Eleț, la 24/III-1918.

LXV.

Nr. 15, [Iași, 9 iunie 1918]

Regatul României
Corpul voluntarilor români
Comisiunea a III-a

Iacob Popa, vicar for[aneu] arhiepiscopal al
Făgărașului, membru în Comisiunea a III-a
de recepționare a voluntarilor români în
Rusia

Cătră

On[oratul] Birou Central al voluntarilor
români A.B. în Iași

Din alăturatul raport al plutonierului voluntar Alexandru Sochi, primit cu datul 14/III-1918, când s-a întors dânsul de la Kiev, subsemnatul am aflat că cu

sfârșitul lunii februarie activitatea comisiunilor pentru recepționarea de voluntari în Rusia încetează, iar membrii acestor comisii, precum și voluntarii aflători în Kiev în vederea invaziunii austro-germane în Ucraina au fost îndrumați spre Rusia-mare, până când va fi posibil să se întoarcă la Chișinău.

De atunci subsemnatul am stat în orașul Eleț (gub[ernia] Orlov, Orel) unde avusesem misiune să fac propagandă. Aici, fiind în Rusia-mare, am fost scutit de grija expediției austro-germane; fiind însă de la început sub dominațiune bolșevică am avut zile critice pe timpul când conflictul dintre România și guvernul comisarilor poporali era mai acut, adecă pe când soldații ruși revoluționari erau dezarmați și goniți din Țara Românească. Din partea aceasta am reușit să evit neplăcerile și conflictele și toată stăruința mi-am îndreptat-o într-acolo ca să pot pleca spre casă. Spre scopul acesta am fost nevoit să aștept trei lucruri: 1) deschiderea comunicației de cale ferată spre România; 2) încheierea păcii între România și puterile centrale, cari stăpâneau Ucraina și 3) aranjarea conflictului dintre România și guvernul comisarilor poporali.

În privința acestor condițiuni nu aveam alte informații decât cele cuprinse în foile rusești – foarte defectuoase și de multe ori contrazicătoare. M-am pus deci în contact cu câțiva ofițeri voluntari refugiați în orașul Voronej, ba în 2 rânduri m-am adresat cu scrisori recomandate către consulul general al României la Moscova, cerându-i informații, dar n-am primit nici un răspuns.

În urmă, aflând din ziarele rusești cum că pacea între puterile centrale și între România a fost iscălită în 24 apr./7 mai 1918 și că pe la Orsk se face trecerea refugiaților din Rusia în teritoriul ocupat de germani, în 13/V v[echi] am plecat la Moscova cu gândul ca, dacă voi afla că e posibil, să plec spre casă, ori cel puțin să aflu care este adevărata situație. În Moscova, unde domnește scumpete neînchipuită, am stat 2 săptămâni, în care timp mi-am vizat pașaportul la consulatul general al României și am stăruit fără rezultat să obțin o viză și de la comisariatul poporal, pentru ca să pot trece din Rusia spre România. Spunând că sunt preot, am și obținut un document în sensul acesta, dar a 2-a zi mi-a fost retras din motivul că dl. dr. Rakovski, președintele secției române de la comisariatul trebilor externe a dat ordin ca nici unui român sub 50 de ani să nu i se permită a călători din Rusia în România. Spre norocul meu m-am putut atașa la un grup de români de la Banca națională a României cari călătoreau încoace (cu documente de la consulatul suedez-norvegian etc.). Mulțămită societății d-lor și bacșișurilor grase ce le-am plătit am putut trece bariera bolșevică și am sosit cu pace la Iași duminică în 3/VI 1918, după o călătorie de 7 zile.

Rugându-vă să binevoiți a lua la cunoștință cele expuse până aci drept motive pentru cari nu m-am putut înapoia din Rusia până acum, am onoare a înainta documentele justificative despre cheltuielile și misia subsemnatului pe lângă următoarea dare de seamă:

Am primit:

- 1) În 13/I-1918 de la Kiev prin Banca de Stat pe luna ianuarie 1918 r[uble] 1000
- 2) În 15/II-1918 de la Kiev prin plutonierul Alexandru Sochi..... r[uble] 1600

suma intratului r. 2600

Am cheltuit:

- 1) Misia subsemnatului pe ianuarie 1918r[uble] 620
- 2) Solda plutonierului Alex. Sochi pe ian[uarie] 1918.....r[uble] 87,50
- 3) Misia plutonierului Alex. Sochi pe ian[uarie] 1918.....r[uble] 248
- 4) Misia sergentului George Munteanu pe ian[uarie] 1918.....r[uble] 186
- 5) Solda sergentului George Munteanu pe ian[uarie] 1918.....r[uble] 7,44

r. 1148, 94

- 6) Misia subsemnatului pe februarie 1918..... r[uble] 560
- 7) Plutonierului Alexandru Sochi misia și solda pe februarie 1918... r[uble] 311
- 8) Sergentului George Munteanu misia și solda pe februarie 1918....r[uble] 175,20

r[uble] 1046,20

- 9) Cheltuieli de poștă și transport.....r[uble] 441,05

Suma cheltuielilor..... r[uble] 2636,19

Sustrăgând din cheltuielile de r[uble] 2636,19

suma intratelor de.....r[uble] 2600,-

rămâne un deficit..... r[uble] 36,19

la care adăugându-se:

- a) misia subsemnatului pe luna marte 1918 -620
- b) misia subsemnatului pe luna aprilie 1918 -600
- c) „ mai 1918 -620
- d) „ 1-3 iunie 1918 -60

rezultă suma de ruble 1936,19

care mă rog să binevoiți a dispune să mi se plătească.

În fine, alături documentul dare de samă despre suma încredințată subsemnatului din fondul pentru ajutorarea prizonierilor români. Din acest document se vede că:

Am primit:

- a) de la dl. lt. colonel Ghe. Plesnilă, președ[intele] Comis[iei] a III-a, r[uble] 221
- b) „ „ „ r[uble] 50

cu totul r[uble] 271

din aceștia am cheltuit:

- 1) Daruri prizonierilor..... r[uble] 218,20
- 2) Plutonierului Alex. Sochi spese de călătorie la Kiev. r[uble] 52,80

Suma r[uble] 271,00

Rugându-mă să fiu descărcat pe baza acestor socoteli, rămâi cu tot respectul

Iacob Popa

Iași, 9/VI-1918

LXVI.

[Iacob Popa către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Simion Mehedinți]

[Iași, 6/19 august 1918]

Excelența voastră!
Domnule ministru!

Subsemnatul am fost nevoit să mă refugiez de la Făgăraș, deodată cu retragerea armatei române, ca unul carele, împreună cu toți fruntașii români cari se aflau în Făgăraș, în mod firesc ne-am pus cu tot devotamentul în serviciul acestei armate.

De atunci încoace, folosindu-mă de ocaziunea ce mi-o oferea de a munci timp de un an, adică din iunie 1917 până în iunie 1918, am stat în Rusia ca membru în Comisiunea pentru recepționarea voluntarilor români. Acum, începând cu luna iulie a.c. sunt împărțășit cu ajutor în rând cu ceilalți refugiați.

Socotind însă că situația noastră actuală poate să dureze încă vreme îndelungată, doresc ca în perioada aceasta de pribegie să prestez după putință o muncă folositoare și împreună cu oarecare retribuție, pe urma căreia să mă pot lipsi de ajutorul gratuit.

Fiind eu preot unit, slujbă bisericească aici nu mi se poate încredința.

Mă îndrept deci către excelența voastră cu rugămintea ca să binevoiți a-mi da o însărcinare potrivită cu aptitudinile și calificațiunea mea.

Spre binevoitoare orientare îmi iau voie a aminti că am licența în teologie de la Facultatea teologică din Blaj, diplomă de învățător pentru școlile primare și absolutor de la Facultatea de drept a Universității din Budapesta. Activitatea mea de până acum e următoarea: începând din anul 1900 am fost aplicat în cancelaria metropolitană din Blaj ca asesor consistorial; membru al senatului școlastic arhidiecezan; secretar metropolitan și director al cancelariei metropolitane. În anul 1913 am fost numit paroh și vicar foraneu arhiepiscopal al Făgărașului, în care calitate, pe lângă activitatea pastorală, am fost șeful alor 36 parohii și 18 școli primare cu 22 învățători.

Am avut deci bună ocaziune să mă exercitez în administrația bisericească și școlară de la noi, așa încât, după oarecare timp de studiu și practică, cred că aș putea îndeplini bune servicii pe terenul acesta și aici în țară. Dacă însă pe terenul

acesta nu s-ar găsi loc acuma pentru mine, atunci mă rog să-mi dați orice altă însărcinare potrivită pentru mine pe terenul instrucțiunii și educațiunii.

Vă rog domnule ministru să primiți asigurarea profundului meu respect

Iacob Popa

vicar foraneu arhiepiscopal al Făgărașului

Iași, 6/19 august 1918.

Excelenței sale dlui S. Mehedinți, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice
în Iași.

LXVII.

Nr. 268/1918 [Iași, 12 noiembrie]

Corpul voluntarilor români ardeleni-bucoveneni.

Ordin de serviciu

Părintele Popa Iacob din acest Corp merge în interes de serviciu la Brăila-București.

Pleacă cu trenul cl. II în zilele de 12 noiembrie 1918.

Iași, la 12-XI-1918.

D.O. Șef de Stat Major
lt. colonel Polyhroniade

LXVIII.

Nr. 75/7-XII-1918 [Iași]

Corpul voluntarilor ardeleni

Batalionul I. Avram Iancu

Ordin de serviciu

Căp[itanul] preot Popa Iacob din acest batalion merge în interes de serviciu în garnizoana Brăila și Galați, unde va proceda conform ordinelor primite.

Pleacă în 7 decembrie 1918 și urmează a să reîntoarce la acest batalion imediat după lichidarea însărcinării primite.

Comandantul Bat[alionului] I. Avram Iancu

lt. colonel Bordan

LXIX.

[Iași, 16 decembrie 1918]

Corpul voluntarilor ardeleni

Batalionul I. Avram Iancu

Ordin de serviciu

Preotul căp[itan] Popa Iacob merge în interes de serviciu în garnizoana Făgăraș, unde va proceda conform instrucțiunilor primite.

Pleacă în 16 decembrie 1918 și urmează a se reîntoarce la acest Corp imediat după lichidarea însărcinării primite.

Comandantul Bat[alionului] I. Avram Iancu

Lt. colonel Bordan

LXX.

[Iași, 18 decembrie 1918]

Corpul voluntarilor ardeleni-bucovineni
Batalionul I. Avram Iancu

Certificat

Noi lt. colonel Bordan Silviu, comandantul batalionului „Avram Iancu”, certificăm că vicarul Popa Iacob a fost repartizat la acest batalion ca preot militar cu gradul de căpitan și că în calitate aceasta a făcut serviciu de la 1 noiembrie 1918 până la 18 decembrie 1918.

Comandantul Bat[alionului] I. Avram Iancu
Lt. colonel Bordan

INFORMAȚII DESPRE SITUAȚIA EVREILOR DIN LAGĂRELE DE EVACUARE DIN SUDUL BIHORULUI (1942)

După angajarea României de partea germană, în momentul declanșării războiului împotriva U. R. S. S., în noaptea de 21 spre 22 iunie 1941, în condițiile stării de război au fost luate măsuri cu caracter excepțional, în ceea ce privește economia, adaptată la noile condiții, statutul întreprinderilor și instituțiilor, limitarea drepturilor civile, acordarea de responsabilități și drepturi sporite organelor de urmărire și justiție, protecția zonelor considerate a fi cu un înalt risc de subminare a lor de către serviciile dușmane, conștientizarea cetățenilor în legătură cu contextul nou și cu privire la obligațiile și disciplina cărora trebuia să li se supună.

Chiar și legile și dispozițiile adoptate pentru întreaga societate românească au dobândit conotații rasiale, în sensul că, pentru aceeași culpă, pedeapsa prevăzută pentru neromâni era dublă. În afara măsurilor cu caracter exclusiv politic, dictate de situația în care ajunsese România prin participarea la războiul antisovietic, au fost luate măsuri îndreptate exclusiv împotriva populației evreiești a României, care o transformau într-o categorie nu numai paria a societății românești, dar și cea mai vulnerabilă la abuzuri. În întregime (puținele excepții nu afectează valoarea de generalitate a afirmației), populația evreiască devenise suspectă și contaminată de antipatriotism, ca atare, împotriva ei fuseseră promulgate legi și dispoziții dintre cele mai drastice: de la interdicția de a deține aparate de radio și evacuări până la luări de ostatici și deportări.

Cele dintâi evacuări ale populației evreiești din România s-au produs în Moldova, pe o zonă limitată de-a lungul Prutului, și au fost motivate prin rațiuni militare. După cum a relatat generalul Ion Popescu, în cadrul ședinței Consiliului de Miniștri din 5 august 1941, într-o retrospectivă a măsurilor luate împotriva evreilor, evacuarea lor a fost dispusă, din ordinul generalului Ion Antonescu, la 7 iunie 1941, așadar înainte de începerea operațiunilor militare germano-române împotriva U. R. S. S.: „Aceste evacuări s-au făcut în comunele în care le-au găsit necesare comandantii de mari unități, s-a făcut pe o zonă de 4 km pe linia Prutului, la sud de Dunăre și la sud de vechea frontieră până la munți. (...) În afară de aceștia s-a mai evacuat o parte din evreii și evreii comuniști din Dorohoi, Botoșani, Iași, Tulcea și Constanța”.¹

Ulterior, „La 21 iunie 1941, s-a dat ordin ca toți evreii valizi între 18—60 ani care se găseau în zona cuprinsă între Prut și Siret să fie evacuați la Târgu-Jiu, ca și cei care se găseau la dreapta Prutului, să fie evacuați în comunele urbane ale județului. Pe urmă s-a dat ordin ca în orașele reședință de județ să se facă concentrarea evreilor în cartiere”.²

Mai târziu, generalul Ion Antonescu a admis, în cadrul ședinței Consiliului de Miniștri din 9 septembrie 1941, că măsurile de evacuare luate împotriva evreilor a dislocat structuri consolidate, ceea ce a afectat funcționarea economiei naționale: „Noi am scos 50 000 – 60 000 de evrei din târguri și din sate și i-am adus la orașe. Unii din aceștia însă îndeplineau în târgurile de unde au fost scoși o funcție necesară în stat”.³

În județul Bihor (partea rămasă sub administrație românească), a funcționat aceeași atitudine față de evrei, dar nu s-au practicat aceleași măsuri, ca în teritoriul din est. Deportările în Transnistria au fost rare, și ele reprezentau măsuri împotriva acelor care erau suspectați de apartenență la mișcarea comunistă.

Evreii au fost dislocați din localitățile rurale și deplasați, succesiv, în reședința de județ – Beiuș, sau în localități desemnate în acest scop, Tinca și Ginta. Deplasările s-au efectuat din ordin superior, dar nu au fost împărțite nici de toți funcționarii administrativi, unii dintre aceștia s-au exprimat public împotriva internării evreilor, nici de toți locuitorii români, care continuau să împărțască atitudini profund umane față de soarta unor năpăstuiți sau scoși din rosturile lor firești. Documentele probează astfel de poziții.

Chiar dacă nu le-a fost amenințată viața în mod direct, ei s-au văzut deposedați de bunuri (care au fost sigilate și încredințate, în pază, cunoscuților sau vecinilor români), au fost mutați în alte localități, privați de ceea ce reprezentase casa, adăpostul, sursa veniturilor și, implicit, a existenței lor și a familiilor lor, obligați să locuiască în condiții de improvizație sau de aglomerație și să recurgă la căutarea unor alte surse de viață; deplasările le erau închise în spațiul localității, pentru ieșirea din acestea fiind nevoie de un certificat de circulație, solicitat de fiecare dată și a cărui valabilitate era limitată în timp.

O posibilitate de a ieși din perimetrul fixat – în același timp, împusă de necesitatea de a se aproviziona și a supraviețui – o reprezentau întoarcerile temporare la vechile domiciliu. Acestea erau admise, fuseseră chiar emise dispoziții oficiale în acest sens, pentru perioade determinate, cu scopul de a-și aduce îmbrăcăminte sau pentru a procura bani, din vânzarea averii mobile către cetățeni de etnie română. Chiar dacă apăreau și interdicții de ieșire, motivate de depășirea termenului legal pentru acestea, frecvența lor (a celor înregistrate oficial) indică din partea autorităților o atitudine de înțelegere.

În câteva circulare emise de Ministerul de Interne erau cuprinse și referiri la statutul evreilor evacuați. Astfel, din partea cabinetului Secretarului General de la Interne, din 10 octombrie 1941, se difuza ordinul cu privire la aprobarea ca evreii să se deplaseze în județ, pentru a-și aduce haine de iarnă, revenind prefecturilor obligația de a organiza plecările (în serii mici), luarea lucrurilor, desigilarea și sigilarea locuințelor, revenirea în localitățile de evacuare; de la același organism, la 21 noiembrie 1941, se comunica permisiunea dată evreilor evacuați de a-și vinde averea lor mobilă la români.⁵

Așa cum rezultă din tabelul nominal al celor învoiți să se deplaseze la fostele domiciliu (vezi anexa 3), pentru a-și vinde bunurile mobile, evreii care s-au folosit de aceste dispoziții până la data de 9 februarie 1942, erau internate în două centre de evacuare: Beiuș și Tinca.

Din centrul Beiuș s-au deplasat 33 de persoane, care proveneau din următoarele localități, 16 la număr (situate și astăzi pe teritoriul județului Bihor): Albești – 1, Binșele – 2, Budureasa – 2, Căbești – 2, Cărbunari – 1, Chișcău – 1, Cociuba Mică – 2, Josani – 1, Lunca – 1, Meziad – 2, Pietroasa – 2, Remetea – 4, Roșia – 2, Sohodol-Lazuri – 2, Sudrigiu – 2, Șuncuiuș – 4, Vașcău – 3. Din centrul Tinca au primit aprobare pentru deplasarea la fostele domiciliu 131 de persoane, care proveneau din 66 de localități, situate în județele Arad și Bihor, după cum urmează (nu am identificat trei localități în unul dintre aceste județe: Boi, Stnicolau, Susac, cu câte o persoană): Arad: Archiș – 1, Beliu – 20, Groșeni – 2, Hășmaș – 2. Sâc – 1, Stoinesti – 1, Șiad – 1, Tăgădău – 2; Bihor: Arpășel – 1, Batâr – 6, Bucuroaia – 1, Călăcea – 1, Cărăsău – 3, Căuașd – 1, Câmpani – 2, Ceica – 3, Cheșa – 1, Chișlaca – 2, Copăceni – 2, Dobrești – 1, Fonău – 1, Forău – 1, Gepiș – 1, Ghiorac – 1, Ginta – 7, Girișu Negru – 2, Hidișel – 1, Homorog – 1, Lăzăreni – 1, Olcea – 1, Oșand – 1, Petid – 1, Săldăbagiu – 2, Săucani – 2, Sâmbăta – 2, Spinuș – 1, Suplacul de Beiuș – 1, Surduc – 1, Șoimi – 2, Șumugiu – 2, Talpoș – 7, Tămașda – 4, Tăut – 5, Topa de Sus – 3, Tulca – 3, Ucuriș – 2, Uileacul de Beiuș – 1, Ursad – 2, Urviș de Beiuș – 1, Vărășeni – 2, Vintere – 2.

Dintre cei care s-au deplasat din Beiuș, 21 erau bărbați, iar 12 femei; din sectorul Tinca, de unde numărul celor care au primit autorizația de deplasare a fost mai mare, erau 70 de bărbați și 55 de femei; în total: 91 de bărbați și 67 de femei. De remarcat pentru politica practică față de internați este faptul că se puteau deplasa concomitent atât soțul, cât și soția. În compunerea familiilor se mai adăugau copiii, care nu-și însoțeau părinții în aceste pendulări însemnate pentru situația materială a familiilor.

Note:

1. Apud Federația Comunităților Evreiești din România. Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România, Lya Benjamin, *Studiu introductiv*, în *Evreii din România între anii 1940-1944* Vol. I. *Legislația antievreiască*. Prefață: Șef Rabin dr. MOSES ROSEN. Volum alcături de LYA BENJAMIN. Coordonator științific: SERGIU STANCIU, Editura HASEFER, București, 1993, p. XLVII.
2. Apud *ibidem*.
3. Apud *ibidem*.
4. *Ibidem*, p. 333.

Anexe documentare**1**

1942 ianuarie 13, București

DOMNULUI
 PREFECT AL JUDEȚULUI
 B I H O R.

035862 A 31. IAN. 1942

La raportul Dvs. No. 53/ 942 Cab;

Avem onoarea a vă face cunoscută că, prin derogare dela normele fixate vă autorizăm să acordați permise de deplasare în comunele rurale evreilor ce vor să-și vândă lucrurile mobile la români, aceasta într'o perioadă de zece zile, între 5 – 15 Februarie 1942, înaintându-ne ulterior un tabel de autorizațiunile ce ați acordat.-

p. MINISTRU
 SECRETAR GENERAL
 Colonel Magistrat
 (ss indescifr.)

Director,
 (ss indescifr.)

(Prefectura județului Bihor, ds. 55/ 1942, f. 411)

2

1942 februarie 5, Beiuș

Prefectura Județului Bihor
 Serviciul Administrativ
 No. 1753/ 1942.

Domnule Pretor,
 Domnule Sef al Poliției de reședință

Beiuș.

Vă facem cunoscut că Ministerul Afacerilor Interne Dir. Adm-ției de Stat prin ordinul No. 3586 A. din 31 Ianuarie 1942, prin derogare dela normele fixate, ne-au autorizat, să acordăm permise de deplasare in comunele rurale evreilor ce vor să-și vândă lucrurile mobile la români, aceasta in perioada de 10 zile între 5 și 15 Februarie 1942.

Beiuș la 5 Februarie 1942.

Prefect:
 (ss indescifr.)

(Ibidem, f. 404)

Prefectura Județului Bihor
 Serviciul Administrativ
 No. 1753/ 1942.

T A B L O U.

despre autorizațiunile eliberate evreilor ce vor să-și vândă lucrurile mobile la români, potrivit ord. 35862 A. din 31 Ianuarie 1942, al Ministerului Afacerilor Interne Dir. Adm-ției de Stat.

No. cor.	NUMELE SI PRONUMELE	Domiciliul	Unde pleacă	Observații
1.	Boldizsar Alexandru	Beiuș	Suncuiuș	
2.	Becker Josif	„	„	
3.	Fülöp Adalbert	„	„	
4.	Fülöp Ernest	„	„	
5.	Freifeld Juliu	„	Remetea	
6.	Freifeld Fani	„	„	
7.	Steiner Zoltan	„	„	
8.	Steiner Magdalena	„	„	
9.	Salamon Geza	„	Josani G.	
10.	Văd. Hetz Elena	„	Căbești	
11.	Hertz Adalbert	„	„	
12.	Mozes Avram	„	Roșia	
13.	Mozes Berta	„	„	
14.	Schwartz Francisc	„	Sohodol-Lazuri	
15.	Schwartz Margareta	„	„	
16.	Klein Laura	„	Binșele	
17.	Klein Maria	„	„	
18.	Farkas Gavril	„	Meziad	
19.	Schönberger Vasile	„	„	
20.	Friedmann Maximilian	„	Cărbunari	
21.	Altmann Elena	„	Budureasa	
22.	Altmann Josif	„	Budureasa	
23.	Wittenberger Henric	„	Sudrigiu	
24.	Schwartz Etelca	„	„	
25.	Sebö Alexandru	„	Petroasa	
26.	Sebö Paul	„	„	
27.	Waldner Martin	„	Chișcău	

28.	Szanto Ileana	„	Lunca	
29.	Linzer Irina	„	Cociuba Mică	
30.	Linzer Alexandru	„	„	
31.	Neuman Eugen	„	Vaşcău	
32.	Neumann Dora	„	„	
33.	Dr. Mandel Victor	„	„	
34.	Berger Maurițiu	Tinca	Urviș de B.	
35.	Klein Maurițiu	„	Siad	
36.	Apfel Jacob	„	Arpășel	
37.	Kohn Eugen soț.	„	Beliu	
38.	Salamon Adalbert	„	„	
39.	Weisz Arthur și soț.	„	Talpoș	
40.	Laipnic Ludovic	„	Săucani	
41.	Adler Adalbert	„	Căuașd	
42.	Leipnic Vasile	„	Săucani	
43.	Klein Ignatie și soț.	„	Groșeni	
44.	Toth Elsa	„	Stoieniști	
45.	Roth Andrei și soț.	„	Cărăsău	
46.	Kohn Alexandru	„	Petid	
47.	Gantz Etelca	„	Vărășeni	
48.	Friedmann Maria	„	Căpăceni	
49.	Freiberger Vatița	„	Vărășeni	
50.	Friedmann Emeric	„	Beliu	
51.	Friedmann Irina	„	„	
52.	Kohn Maurițiu	„	Gepiș	
53.	Kurtak Alexandru	„	Batăr	
54.	Verner Stefan	„	Beliu	
55.	Friedmann Serina	„	Ginta	
56.	Hasz Alexandru	„	Sâc	
57.	Gruner Nicolae	„	Olcea	
58.	Spiro Juliu	„	Fonău	
59.	Vas Adalbert	„	Talpoș	
60.	Frisch Irina	„	„	
61.	Schwartz Leopold	„	„	
62.	Sichermann Adalbert	„	Ucuriș	
63.	Stern Alexandru	„	Beliu	
64.	Krausz Maurițiu	„	Spinuș	
65.	Castor Luiza	„	Albești	
66.	Fuchs Izidor	„	Beliu	
67.	Marton Mihai	„	Chișlaca	
68.	Marton Adolf	„	„	

69.	Klein Maurițiu și soția	„	Beliu	
70.	Altmann Gizelle	„	Săldăbagiu	
71.	Roth Juliu și soția	„	Tăut	
72.	Varadi Berta	„	„	
73.	Schwartz Adolf și soția	„	Câmpani	
74.	Schwartz Alex. și soția	„	Tăgădău	
75.	Markbreiter Juliu	„	Boi	
76.	Verner Armin	„	Beliu	
77.	Goldstei(n) Carol și soția	„	Ginta	
78.	Roth Rozalia	„	„	
79.	Illes Eugen	„	Batăr	
80.	Klei(n) Geza	„	Ghiorac	
81.	Văd, Ungar Berta	„	Batăr	
82.	Roth Josif și soția	„	Ursad	
83.	Grünstein Josif și soția	„	Stnicolau N.	
84.	Ziegler Rozalia	„	Tăut	
85.	Werner Eugen	„	Beliu	
86.	Marton Emilia	„	Hașmaș	
87.	Marton Solomon	„	„	
88.	Edelheid Jolanda	„	Cheșa	
89.	Fürst Herman	„	Uileac de B.	
90.	Werner Lazar și soția	Tinca	Beliu	
91.	Katz Armin	Tinca	Susac	
92.	Farkas Adalbert	„	Suplac de B.	
93.	Spirer Gizella	„	Căpăceni	
94.	Farkas Andrei și soția	„	Tulca	
95.	Glück Josif	„	Sâmbăta	
96.	Ritter Estera	„	„	
97.	Ritter Rozalia	„	Ceica	
98.	Steiner Cecilia	„	Beliu	
99.	Zucker Berta	„	Oșand	
100.	Văd. Weisz Ella	„	Batăr	
101.	Kohn Rozalia	„	Beliu	
102.	Kohn Martin	„	Carasău	
103.	Klei(n) Elisabeta	„	Forău	
104.	Habermann Emanuel	„	Ucuriș	
105.	Katz Helena	„	Dobrești	
106.	Edelheid Luiza	„	Cheșa	
107.	Rosenfeld Elisabeta	„	Ceica	
108.	Löwi Coloman și soția	„	Soimi	

109.	Marton Adalbert	„	Tăgădău	
110.	Berger Alexandru și soția	„	Girișul Negru	
111.	Marton Ladislau	„	Tăgădău	
112.	Fodor Anton și soția	„	Tăut	
113.	Neuman Eduard	„	Lăzăreni	
114.	Glück Melchior și fca	„	Vintere	
115.	Rozinger Irina	„	Ginta	
116.	Gubner Josif	„	Hidișel	
117.	Văd. Löwy Ileana	„	Calacea	
118.	Fülöp Estera	„	Homorog	
119.	Rosinger Paul	„	Ginta	
120.	Werner Henrich și soția	„	Beliu	
121.	Hubschmann Regina	„	Batăr	
122.	Beck Ileana	„	Ceica	
123.	Văd. Ferec Rozalia	„	Bucuroaia	
124.	Văd. Roth Margareta	„	Tulca	
125.	Stern Josif	„	Surduc	
126.	Dr. Vechsler Eta și Fi(ica- ?)	„	Beliu	
127.	Farcaș Josif și soția	„	Sumugiu	
128.	Kaufmann Eugen	„	Tămașda	
129.	Moldovan Lupu și soția	„	„	
130.	Weisz Desideriu	„	„	
131.	Schwartz Josif	„	Săldăbagiu	
132.	V. Schmotzer Serena	„	Talpoș	
133.	Illes Elisabeta	„	„	
134.	Illes Eugen sen.	„	Batăr	
135.	Kohn Paul și soția	„	Ginta	
136.	Mayer Alexandru și soția	„	Topa de sus	
137.	Mayer Martin	„	Topa de sus	
138.	Klein Estera	„	Archiș	
139.	Sternberg Alexandru	„	Constanța	

Beiuș la 9 Februarie 1942

PREFECT (ss indescifr.)
Col. Antonu N.

(Ibidem, f. 407-409)

1942 februarie 9, Beiuș

Prefectura Județului Bihor
 Serviciul Administrativ
 No. 1753/ 1942.

Tuturor Dlor Pretori,
 Domnului Primar Beiuș
 Legiunea de Jandarmi Bihor
 Chestura Poliției Beiuș

În conformitate cu ordinul No. 35862 A. din 31 Ianuarie 1942, al Ministerului Afacerilor Interne Dir. Administrației de Stat, Vă facem cunoscut că am eliberat autorizații de deplasare în comunele rurale evreilor ce vor să-și vândă bunurile mobile la români, aceasta în perioada de 9-15 Februarie, rugându-Vă să binevoiți a lua măsuri pentru desigilarea locuințelor lor precum și ulterior pentru sigilarea lor, dresând procesele verbale convenite.-

Beiuș la 9 Februarie 1942.

Prefect:

(ss indescifr.)

Colonel Anton N.

(Prefectura județului Bihor, ds. 55/ 1942, f. 410)

Seful Serviciului:

(ss indescifr.)

1942 înainte de 17 martie, Ceica

Măciusi un 15 dragă frate Iuoji în primul rand vă facem de cunoscut că suntem sănătoși care sănătate va dorim și dumneavoastră dela noi și dela bunul Dumnezeu dragul meu frate Iouji noi leam vrut trimite mai demult dar nam avut pe cine cum ai spus Dumneatale către el că nu se pre prinde nimeni sa le aducă dară pavele a spus că lea aduce el acum oarecum cum leo putea și te rog frate Iouji cum îi pute casă vii cum mai de grabă pana aice că noi îi vorba că plecăm de aicea la Besarabia ca să vii să țile dau în primire ce este că dacă plecăm noi nu stim cum se întâmplă

Dragul meu frate Iuoji în soba (încăpărea – n. n.) unde am șezut noi acolo au venit armata și au băgat caii și au spart toate ferestrele alta nam ce scrie decât voi bună și sanatare la toți cu totu

Zisman Iuoji

Beiuș

Urs Ceica Nicolae

(Ibidem, f. 204 și verso)

6

1942 martie 17, Beiuș

17 MAR. 1942
 PREFECTURA JUDEȚULUI
 BIHOR

Domnule Colonel,

Subsemnatul Süßmann Iosif, evreu cont. 1918 dom. in Beiuș cu onoare Vă rog să binevoiți a-mi elibera un bilet de voe pe un termen de 5 zile pentru a călători din orașul Beiuș până în comuna Ceica și innapoi pentru următoarele motive.-

Fiindcă subsemnatul am o casă grădina și prăvălie cu tot aranjamentul și mobilele in comuna Ceica lăsat sub păstrarea unui refugiat cu numele Urs Nicolae din comuna Ceica, fiindcă numitul grigitor prin scrisoarea alăturată m-a avizat că pleacă din comuna Ceica in Besarabia cu totul, - cere să mă prezint personal pentru reprimirea aranjamentelor și mobilelor din casă.-

Așteptând rezultatul favorabil al cererei mele, am ramas

Supus la ordine
 ss Süßman Iosif
 dom. in Beiuș

D-sale D-lui

Comandant Colonel al Cercului de Recrutare

Bihor – Beiuș.

(Ibidem, f. 203)

7

1942 martie, Beiuș

D-sale D-lui

Prefect al Județului Bihor

Beiuș

Cu onoare Vă rog să binevoiți a-mi elibera o autorizație pentru a călători din orașul Beiuș până in comuna Ceica de unde am fost evacuați, pentru a-mi aduce obiectele necesare și restul să pot vinde la cetățeni români.

Menționez că am primit autorizație in luna Februarie a. c. insă eram tocmai atunci foarte bolnav și nu am putut călători.

Cu cel mai profund respect:

ss *Olga Wallerstein*

dom. in Beiuș Str. 9 Vânători

Nr. 4

(Ibidem, f. 236)

1942 iunie 22, Tinca

D o m n u l e P r e f e c t ,

Subsemnata Ritter Paraschiva evreu evacuat din comuna Batăr jud. Bihor, de prezent cu domiciliul in centrul de evacuare T i n c a, Str. regina Maria No 54 cu onoare
Vă rog să binevoiți a-mi elibera o deplasare in comuna Batăr in coformitate cu ord.
Dvs. No. 922/ 1942.-

Ministerul de Interne cu Ord. No. 5826 din 4 Mai 1942, a dat permis evreilor cari mai au bunuri de lichidat in comunele de unde au fost evacuați, să se deplaseze in cele comune, pentru lichidarea bunurilor.-

Alaturez certificatul comunal eliberat de Primăria Comunei Batăr conform căruia subsemnatul mai am bunri de lichidat.-

Primiți Vă rog Domnule Prefect asigurarea deosebitelor mele considerațiuni
Tinca, la 22 Iunie 1942

ss Ritter Paraschiva

Cătră Onor,

P r e f e c t u r a J u d e ț u l u i B i h o r

B e i u ș .

(Prefectura județului Bihor, ds. 55/ 1942, f. 107)

1942 iunie 24, București

CENTRALA EVREILOR DIN ROMÂNIA

Oficiul Județean Bihor

Nr. 66 din 24 Iunie 1942

Domnule Prefect.

In conformitate cu Regulamentul pentru organizarea și funcționarea Centralei Evreilor din România, publicat in Monitorul Oficial Nr. 26 din 31 Ianuarie 1942, art. 3 alin. L cu onoare Vă inaintăm in urma Ord. Minist. de Interne Nr. 5826 și Nr. 922/ 1942 Prefectura Bihor, cererile evreilor evacuați din comunele rurale Jud. Bihor pentru autorizațiile de deplasare in comunele de unde au fost evacuați, pentru a transporta de acolo bunurile lor mobile. – La fiecare cerere s'a depus și certificatul primăriei locale dovedind că numiții mai au bunuri.

Cererile acestora purtând viza noastră cu numerii 31-52 sunt justificate deaceia cu onoare Vă rugăm să binevoiți a le elibera autorizațiile cerute.

Primiți Domnule Prefect asigurarea deosebitelor noastre stime și considerațiuni.-

Președinte:

Weisz Andrei
(ss indescifr.)

secretar general:

Dr. Rosenberg Tiberiu
(ss indescifr.)

Domniei Sale
Domnului

Prefect al Județului Bihor
Beiuș

(Prefectura județului Bihor, ds. 55/ 1042, f. 110)

10

1942 noiembrie 9, Ginta

Domnule Prefect,

Subsemnatul, Czitter Frideric evreu, fost domiciliat în comuna Crâncești, apoi în Beiuș, iar de prezent evacuat și stabilit cu domiciliul în comuna Ginta, jud. Bihor, cu profund respect Vă rog să binevoiți a-mi aproba o autorizație de călătorie pe termen de 2 zile pentru a călători în comuna Crâncești unde am de ridicat haine de pat și mobilier, pe care le-am avut ca proprietate și le am și de prezent, aceste depozitate în aceia comună fapt ce adevăresc prin anexatul certificat comunal eliberat de către Primăria acelei comune.

Până în prezent n'am putut merge de a-mi ridica aceste efecte și mobilier din motivul că am fost bolnav, tot așa și soția mea.

În comuna, respective orașul Beiuș am mai putut sta fără efecte de pat și mobilier fiind găzduit acolo la unele rude de ale mele, acum cu evacuarea în comuna Ginta, sunt lipsit a-mi aduce mobila fiind că n'am de unde im procura mobilă nici strictul necesar pentru camera ce mi-sa dat.

Pe jos nu mă pot culca și fără haine de pat, fiind și de prezent bolnăvicios, suferind din cauza invalidității pe care o am din războiul trecut, pentru care invaliditate sunt și am fost clasat ca invalid de război cu 80 %, iar anul curent revizuit de către Comisia Medico-Militară a Cercului recrutare din Beiuș.

Ginta, 9 Noemvrie 1942.

Cu profund respect,
ss *Czitter Francisc*
dom. în Ginta No 358.

Prefectura județului Bihor.

BEIUS.

(Prefectura județului Bihor, ds. 55/ 1942, f. 148)

POLITICA STATULUI COMUNIST FAȚĂ DE CULTELE RELIGIOASE.

STUDIU DE CAZ: JUDEȚUL BIHOR (1987)

În ultimii ani de existență ai regimului socialist din România, autoritățile politice și administrative ale statului, în speță comitetele județene de partid și consiliile populare, au acordat o atenție sporită cultelor religioase, manifestând față de acestea o vigență „revoluționară” menită să le anihileze. Statul ateu își continua opera de control asupra instituțiilor religioase, pentru a diminua efectele activității lor, recurgând adeseori la prigonirea unora dintre acestea, prin măsuri represive. Puterea politică solicita autorităților administrației interne și justiției să contribuie, prin mijloacele lor specifice, la reducerea influenței cultelor asupra cetățenilor, care trebuiau să îmbrățișeze exclusiv ideologia oficială, comunismul, care era ireconciliabil cu convingerile creștine.

Aparatul de stat (consiliile populare, miliția, procuratura, tribunalele, serviciile secrete) era programat pentru supravegherea modului de funcționare a cultelor, ca, atunci când se considera că este cazul, să se producă imixțiuni brutale în viața acestora. De aceea, se apela la orice modalitate de împiedicare sau chiar de blocare a activității unor instituții de cult, cu deosebire a celor neoprotestante (baptiști, penticostali, adventiști), neagreate de partid și acuzate, în permanență, de faptul că ar reprezenta o formă de influență străină, periculoasă, în treburile interne ale statului, în politica acestuia vis-à-vis de orientarea cetățenilor.

Cu cât ne apropiem în timp de sfârșitul deceniului al IX-lea al secolului trecut, cu atât mai evidentă apare „grija” – sau, poate, frica - autorităților față de fenomenul religios, care oferea o alternativă la modul de gândire și acțiune comuniste. Libertatea convingerilor religioase, garantată formal prin constituția țării, nu era decât un slogan demagogic, în realitate existând o întregă țesătură birocratică de control asupra acesteia, cu scopul de a-i minimaliza impactul asupra „constructorilor socialismului”.

La nivelul unor județe funcționa câte un Departament al Cultelor, în cadrul căruia activa un inspector teritorial, care se ocupa cu acest domeniu al realității locale, adunând informații despre cultele legale, pe care le comunicau – de cele mai multe ori, în scris – organelor județene de partid și consiliilor populare, sub a căror autoritate se aflau.

Asemenea date exacte, de o certă importanță, le conține *Documentarul* din anul 1987¹, elaborat de inspectorul teritorial al județelor Bihor și Sălaj. El se

¹ Documentele din care ne-am informat se află în colecția noastră. Ele ne-au fost donate de către fostul inspector teritorial al cultelor pentru județele Bihor și Sălaj.

referă la „situația cultelor” care activau pe „teritoriul” județului Bihor, dar având și extensiuni în județele din vestul României. Aflăm, astfel, că în județul Bihor existau, în 1987, următoarele culte (legale):

- I. *Istorice*: 1. cultul ortodox
 2. romano-catolic
 3. mozaic

- II. *Protestante*: 1. cultul reformat (calvin)
 2. evanghelic (luteran)
 3. unitarian

- III. *Neoprotestante*: 1. cultul baptist
 2. pentecostal
 3. adventist de ziua a șaptea
 4. creștin după evanghelie.

În orașul Oradea se aflau sediile principalelor „centre” ale acestor culte, după cum urmează:

- Episcopia Ortodoxă Oradea (care avea parohii în trei județe: Bihor, Sălaj și Satu Mare)
- Episcopia Reformată Oradea (județele Bihor, Sălaj, Satu Mare, Maramureș, Arad, Timiș și Caraș Severin)
- Protopopiatul romano-catolic Oradea (județele Bihor și Sălaj)
- Comunitatea evreilor (din județul Bihor)
- Comunitatea baptistă Oradea (județele Bihor și Satu Mare)
- Filiala pentecostală Oradea (județele Bihor, Sălaj, Satu Mare, Maramureș, Cluj, Mureș și Harghita).

Examinând datele statistice despre aceste culte, constatăm că pe teritoriul județului Bihor trăiau 547.533 credincioși, din care:

- 310.000 ortodocși
- 119.000 reformați
- 75.000 romano-catolici
- 20.344 pentecostali
- 20.048 bapțiști
- 852 adventiști
- 791 mozaici
- 693 unitarieni
- 673 evanghelici
- 232 creștini după evanghelie.

Sunt menționate și *lăcașele de cult* (bisericile și casele de rugăciuni) din Bihor: 395 ortodoxe, 103 reformate, 91 romano-catolice, 187 baptiste, 95 pentecostale, 11 adventiste, 3 creștini după evanghelie, 3 mozaice și câte unul pentru cultele evanghelic și unitarian. În Oradea funcționau 51 de lăcașe de cult,

dintre care 14 romano-catolice, 12 ortodoxe, 10 reformate, 4 baptiste și 3 penticostale.

Numărul „deservenților” pentru aceste culte era următorul: 446 preoți și pastori, 276 de diaconi și 63 de cântăreți. Cultele dispuneau în Bihor de 603 cimitire, din care 415 ortodoxe, 107 reformate, 47 mozaice, 15 baptiste, 11 romano-catolice și 7 penticostale. Două fabrici (una pe lângă Episcopia Ortodoxă Oradea și alta pe lângă protopopiatul romano - catolic din Oradea) produceau lumânări pentru credincioși.

Culte neoprotestante aveau și formații muzicale (cu peste 20 de membri), din care făceau parte circa 3500 de locuitori, aproape jumătate dintre aceștia (1700) fiind „tineri și copii”. Baptiștii se situau pe primul loc, prin cele 71 de formații muzicale (între care: 48 coruri, 14 orchestre și 18 fanfare), dând de „lucru” reprezentanților autorităților cu răspunderi precise în această direcție. Ele erau nemulțumite de faptul că, prin intermediul formațiilor muzicale, se exercita o influență reală asupra tinerilor, atrași de activitatea din cadrul lor, pentru că era apropiată de preocupările vârstei lor. Consemnăm și formațiile muzicale penticostale (5 coruri, 5 orchestre, 2 fanfare) și adventiste (4 coruri și 3 orchestre) existente în 1987 pe teritoriul județului Bihor.

Cu o atenție specială erau urmărite cultele neoprotestante, cărora li se acorda, cu mare dificultate (și printr-o politică de tergiversare), aprobarea pentru înființarea unor noi lăcașe de cult. A fost întocmit un *tabel* cu localitățile din județul Bihor în care „credincioșii neoprotestanți” se adunau, fără ca în acestea să „existe unitate de cult autorizată”, deci funcționau într-o cvasi-ilegalitate. Era un fenomen foarte răspândit, după cum o confirmă cifrele înscrise în amintitul tabel:

- în 36 de așezări au fost semnalate asemenea „unități de cult” *penticostale*: Aleșd, Apateu, Alparea, Butani, Borumlaca, Bucuroaia, Bogei, Beiuș, Buciumi, Bălnaca, Burda, Ciuhoi, Corbești, Dușești, Dobrești, Fânațe, Forău, Ferice, Gruilung, Goila, Dr. Petru Groza (actualmente Ștei), Hinchiriș, Lazuri, Munteni, Răcaș, Șuncuiușul de Beiuș, Seghiște, Izbuc, Săud, Sărand, Săcuieni, Tinăud, Țigănești, Pietroasa, Vărciorog și Vărășeni;
- în 5 localități au fost identificate „unități de cult” baptiste, neautorizate: Chijic, Săud, Totoreni, Tinca și Meziad.

De reținut și faptul că autoritățile statului socialist au examinat informațiile procurate cu privire la activitatea cultelor neoprotestante, stabilind „formele și metodele” prin care acestea reușesc să „impulsioneze” activitatea lor religioasă, altfel spus să o facă mai rezistentă la presiunile regimului, mai mult chiar, să o extindă. Să vedem, așadar, prin ce se evidențiau aceste culte, în contextul vieții spirituale locale:

1. prin organizarea unor săptămâni de evanghelizare (în cadrul majorității unităților de cult), la care participau invitați și de la alte biserici (uneori

- chiar din străinătate), această acțiune încheindu-se, uneori, cu „oficierea fastuoasă a botezului cu apă”;
2. cu prilejul fiecărui „program religios” se ținea „așa-zisa” oră de evanghelizare, în care se făceau diverse comentarii pe marginea unor texte biblice;
 3. prin organizarea, mai ales pentru tineri, a unor ore de „studiu biblic”;
 4. „catehizarea copiilor”, efectuată de „persoane cu pregătire”, chiar și pedagogică, astfel că se obțineau rezultatele scontate;
 5. antrenarea membrilor cultului la activități muzicale, în cadrul formațiilor proprii (pe care le-am menționat); aceștia își puteau valorifica disponibilitățile muzicale și interpretative, fapt care exercita o puternică atracție asupra tinerilor;
 6. prin organizarea unor „acțiuni de caritate”, menite să îi sprijine mai cu seamă pe acei membri ai cultului care se aflau „în nevoie”, ori pentru a recruta noi „prozeliți”; cultul adventist, de pildă, dispunea de un „cerc de surori” (cu numele „Tabita”), care presta astfel de servicii;
 7. antrenarea, pe „scara tot mai largă”, a unor intelectuali, care să conducă lăcașele de cult sau să predice;
 8. utilizarea unor „misionari” din străinătate, care veneau, câteodată, „însoțiți de diverse formații corale și instrumentale”.

Într-adevăr, cultele neoprotestante (îndeosebi baptiștii și pentecostalii) găsiseră numeroase modalități de a-și continua activitățile, unele de mare eficacitate, în pofida atâtor adversități create de „oamenii” regimului. Aceasta arată capacitatea lor de supraviețuire chiar într-un mediu politic ostil, principalele lor „arme” de apărare fiind disciplina internă și capacitatea de a-și atrage credincioși, pe calea convingerilor, ori prin acțiuni caritabile și muzicale.

LITERATURĂ

Lioara COTURBAȘ

FUNCTIILE SPECTACOLULUI ÎN NOUĂSPREZECE
TRANDAFIRI

Romanul *Nouăsprezece trandafiri* se centrează, în special, pe tema teatrului, a spectacolului absolut care poate revela sensul ascuns al actelor umane, care poate fi singura modalitate de a face inteligibilă realitatea, ultima cale de acces spre libertatea absolută, libertate aflată în afara realității civice sau sociale și chiar în afara istoriei, iar existența acestei libertăți poate sfida sau chiar transcende istoria.

Pe lângă problematica spectacolului, romanul transmite un mesaj clar legat de dictatura comunistă și de credința lui Mircea Eliade în puterea revoluționară a spectacolului, fiind scris cu intenția, parcă, de a anticipa căderea Cortinei de Fier. Universul totalitar este fundalul, din care nu lipsesc datele concrete ale ultimului deceniu de dictatură comunistă.

Acțiunea se petrece în anii 1938 și 1966, la Sibiu și București. Oamenii teatrului apar chiar în primul capitol: Laurian Serdaru și Niculina, logodnica sa, amândoi absolvenți ai Conservatorului din București. De la bun început, se precizează, însă, că ocupațiile lor nu au legătură cu studiile, Laurian fiind instructor de înot la Uzinele Uricani, iar Niculina predând în particular franceza și latina. Din reprezentația pe care o dau reiese clar că „*sunt amândoi pasionați de teatru, de spectacol. Iar ea, fata, este, desigur, o mare artistă – poate de aceea nu-și găsește loc în nici un teatru și își câștigă existența, dând lecții de latină și franceză, în orice caz amândoi văd în teatru un spectacol sacru.*”¹. Deducem intenția autorului de a sublinia greutatea sau imposibilitatea artiștilor de valoare de a se impune în perioada comunistă.

Laurian pretinde că este fiul lui Anghel Dumitru Pandele – pe scurt A.D.P. – cel mai important scriitor al vremii și dorește să-i obțină încuviințarea de a se căsători cu Niculina.

Aflăm că, în urmă cu 30 de ani, A.D.P. scrisese și el o tragedie, *Orfeu și Euridice*, pusă în repetiție în decembrie 1938, la Sibiu. Mama lui Laurian era actriță și interpreta rolul Euridiceii, însă maestrul nu își amintește nimic de o anumită întâmplare a tinereții sale, un ajun de Crăciun petrecut la Sibiu în 1938, împreună cu mama tânărului.

O ipoteză interesantă legată de data în care Laurian și Niculina îl vizitează pe A.D.P. este inițiată de Matei Călinescu². Acesta propune data de 23 august 1967, ceea ce pare logic sub aspect formal. Serdaru spune că are 28 de ani și, dacă punem în legătură această informație cu faptul că el fusese conceput în zilele de

Crăciun ale anului 1938, la Sibiu, și că s-a născut în 1939, calculul pare corect, însă, pe parcursul romanului nu se sugerează nicăieri că el ar fi venit la maestru tocmai de ziua sa de naștere, astfel devenind mai verosimil, chiar dacă oarecum forțat, să credem că Laurian are atunci acea vârstă.

Anul 1938 este marcat și de un alt eveniment: apariția celei mai cunoscute cărți a lui A.D.P., *Roata Morii*, care prezintă – apreciază Ștefan Borbely – „o coborâre psihopompă, o dublă descindere prin intermediul unei <<nunți>> în lumea de dincolo”³. Dacă urmăm acest fir al interpretării, ajungem la concluzia că piesa *Orfeu și Euridice* reipostaziază, cu mijloacele unui alt mit, evenimentele din *Roata Morii* fiind, așadar, o repetiție. Astfel, putem explica dezinteresul lui A.D.P. față de teatru și față de piesa al cărei debut eșuase. A.D.P. nu va mai încerca niciodată să pună în scenă piesa sau să o publice.

Acceptarea anului 1966 ca an al întâlnirii dintre A.D.P. și Laurian părăsește oarecum domeniul exact al numerelor, beneficiind însă de o dimensiune simbolică.

Atât Niculina, cât și Laurian își caută tatăl, iar – precizează Ștefan Borbely – „în spiritul gnozei, să presupunem că acest <<Tată>> nu poate fi decât unul spiritual, descoperit prin intermediul unei morți, sau al unei ocultări (în cazul de față, al celor trei împreună, <<nunți>> prin moarte): niciodată, în gnoză nu se caută un tată natural, sublunar, terestru.”⁴. Prin această analogie, coroborată cu acceptarea anului 1966 ca an al întâlnirii dintre Niculina și Serdaru cu A.D.P., moment în care Laurian ar fi trebuit să aibă 27 de ani, ajungem la concluzia că „Serdaru a petrecut un an în moarte”⁵.

Întâlnirea dintre A.D.P. și cuplul Niculina – Laurian stârnește procesul anamnezei. Strania amnezie îl determină să creadă că subconștientul său ascunde o mare spaimă. Acțiunea va dezvălui un subiect a cărui rezolvare este o revelație, astfel, demersul diegetic se va țese în jurul creației lui A.D.P.. Creația pornește de la transpunerea coborârii lui Orfeu în infern. Scriitorul descoperă că destinul orfic se aseamănă cu cel al lui Iisus, dar dacă Orfeu a coborât în infern ca să salveze o singură ființă, Hristos a coborât pentru ca să mântuiască toți oamenii. În ciuda acestui sacrificiu, biserica creștină nu a reușit să schimbe lumea. În jurul acestei idei se construiește inițierea lui A.D.P. În noaptea de Crăciun, în care își concepe și fiul, A.D.P. este cuprins de o sete devoratoare: „Nu cred că am mai cunoscut de atunci o asemenea sete: parcă aș fi înghițit jăratec.(...) Câteva clipe nu simțeam nimic, parcă aș fi înghițit aer, și somnoros cum eram, m-a cuprins groaza. Nu cumva n-am să-mi pot potoli niciodată setea?”⁶. Are viziunea unei fete blonde, Euridice, care îl îndeamnă la tăcere, apoi A.D.P. uită pentru mulți ani acest episod. Duce o viață monotonă, fără revelații, până în momentul în care își reamintește de setea cumplită și mai ales de spaima ce a însoțit-o.

În *Tratat de istorie a religiilor*, M. Eliade vorbește despre setea mortului, simbol care revine în majoritatea religiilor și a miturilor, precizând că „apele potolesc setea mortului, ele îl dizolvă, îl solidarizează cu semințele. Apeleucid mortul, anulând definitiv condiția sa umană, pe care infernul i-o lasă la un nivel

scăzut, larvar, păstrându-i astfel intactă posibilitatea de suferință. În diversele concepții despre moarte, defunctul nu moare definitiv, ci dobândește numai un mod elementar de existență. Este o regresivitate, nu o extincție finală. În așteptarea revenirii în circuitul cosmic (transmigrarea), sau a eliberării definitive, sufletul mortului **suferă și această suferință este exprimată îndeosebi prin sete**⁷.

A.D.P. este condamnat la amnezie, aceasta presupunând o stare de descompunere a eului, o pedeapsă capitală a ființei căzute. Amnezia este urmată, ca în multe alte scrieri ale lui Mircea Eliade, de procesul de anamneză.

Laurian și Niculina sunt vestitorii acestui proces, ei îl pun pe A.D.P. în legătură cu spectacolul, acesta fiind singura cale de regăsire a sinelui, singura cale de eliberare, dobândind o dublă funcție: terapeutică și revelatorie.

Ieronim Thanase este cel care înlesnește procesul anamnezei prin intermediul unei „dramaturgii posibile”. Spectacolele la care asistă A.D.P. îl încântă, îl entuziasmează, încât se hotărăște să scrie din nou teatru și consideră chiar că aceste scrieri vor constitui adevărata sa capodoperă. Aflat în mijlocul grupului lui Thanase, A.D.P. reînvie asemenea păsării Phoenix, trăiește unul dintre cele mai revelatoare evenimente din viața sa.

A.D.P. îl invită pe secretarul său, Eusebiu Damian, să ia parte la experiența extraordinară a spectacolului. Călătoria acestuia stă sub semnul somnolenței, în ciuda cafelelor băute, căci somnul rațiunii naște monștri, iar rațiunea distruge misterul. Tânărul care îl duce, cel care face trecerea între aceste două lumi, practică un ritual al tăcerii, sporind misterul.

Spectacolul are loc într-un decor nocturn, într-o clădire ruinată și bizară, „căci părea alcătuită din mai multe blocuri, unul destul de înalt, celălalte retezate la diferite înălțimi”⁸. Clădirea fusese părăsită în urma unui incendiu, semn al purificării locului prin foc.

Spectacolul începe cu un exercițiu de anamneză care face trecerea la un accident, la o greșală, care duce la primul document de limbă arhaică românească. Este pusă în scenă cronică despre primele sintagme românești *torna, torna fratre*.

„Spectacolul ilustrează modul de a fi al evenimentelor istorice și, totodată, structura istoriografiei.”⁶. Semnificația absconsă a spectacolului se află în nuanțarea teoriei hegeliene conform căreia „în orice eveniment istoric se află *Spiritul Universal*”¹⁰.

Ieronim Thanase merge mai departe cu explicarea evenimentului; important e „să-i descifrăm **semnificația lui simbolică**, pentru că orice eveniment, orice întâmplare cotidiană comportă o semnificație simbolică, ilustrează un **simbolism primordial, transistoric, universal**.”¹¹

Fiind areori accesibil omului din zilele noastre, exercițiul spiritual de tip regresiv poate fi atins prin generarea sa conștientă, prin intermediul spectacolului: cu cât un spectacol folosește mai multe elemente și recuzită de tip arhaic, rupând cu exigența modernizării cu orice preț, pe care o presupune progresul, cu atât anamneza este mai profundă. „**Revelarea semnificației simbolice a gesturilor**,

acțiunilor, pasiunilor și chiar a credințelor noastre se obține participând la un spectacol dramatic **așa cum îl înțelegem noi** – cuprinzând, adică, dialoguri, dans, mim, muzică și acțiune, sau dacă vrei, <<subiect>>. Numai după experiența câtorva spectacole de acest fel, spectatorii vor reuși să descopere semnificațiile simbolice, transitorice, **ale oricărui** eveniment sau incident cotidian.”¹². Mai devereme, Ieronim observase că „descifrarea semnificațiilor simbolice secrete, ale evenimentelor istorice, poate constitui o **revelație** în sensul religios al termenului. De altfel, acesta este țelul tuturor artelor.”¹³.

Astfel, se sugerează că, pe de o parte, doar artele pot produce revelație și numai artele pot pune omul în legătură cu arhaicitatea, iar, pe de altă parte, participând la spectacol, omul poate scăpa de temporalitatea opresivă, poate ieși din timp. Așadar, „spectacolul dramatic ar putea deveni, foarte curând, o nouă **escatologie, sau o soteriologie, o tehnică a mântuirii.**”¹⁴

Ieronim vede spectacolul ca o modalitate de iluminare, de mântuire a maselor, iar acest nou fel de artă dramatică, singura cale de dobândire a libertății absolute.

Primul text care îi este dat spre redactare lui Eusebiu este *Introducere la o dramaturgie posibilă*, scris, de fapt, de Ieronim, introducere care ar trece neobservată dacă ar fi publicată sub numele adevăratului autor. Având în vedere importanța textului și a publicării sale imediate, A.D.P. hotărăște să o publice sub numele său, urmând să anunțe numele autorului la o ediție ulterioară.

Urmează creația dramatică a lui A.D.P., la redactarea căreia Eusebiu încearcă din nou somnolența asociată cu imposibilitatea de concentrare, astfel – romanul fiind scris din perspectiva lui Eusebiu – esența pieselor lui A.D.P. rămâne, parțial, un mister pentru cititor.

Din puținul pe care îl putem deduce, rezultă faptul că A.D.P. încearcă să reproducă în dramaturgia sa creația divină. Prima piesă are titlul simbolic pentru reprezentare *La început a fost sfârșitul...*

A.D.P. crede că „cititorul **trebuie șocat, speriat, indignat.** Numai după aceea poate avea loc **metanoia, cum spune Niculina, <<răsturnarea>>, trezirea, reintegrarea.** Cred că ai înțeles că în acest haos bogat în virtualități, anumiți indivizi se pot realiza **chiar acum, pe loc** în mijlocul descompunerii generale; ei nu sunt obligați, ca toți ceilalți, să aștepte o nouă Creație pentru ca să-și poată găsi plenitudinea...”¹⁵.

Adevăratul rol al spectacolului este însă evadarea, ieșirea din istorie. Evadarea face parte din esența umană, este o condiție a devenirii și, în ultimă instanță, o obligație. Ideea apare formulată de Ieronim Thanase care spune că evadarea „nu implică țări, orașe sau continente necunoscute. <<Evadezi >> doar din timpul și spațiul în care ai trăit până atunci, timp și spațiu care, într-un viitor din nefericire destul de apropiat, vor echivala cu o existență perfect programată într-o imensă închisoare colectivă. Urmașii noștri, dacă nu vor ști să descopere tehnicile de evadare și să utilizeze **libertatea absolută, care ne este dată** în însăși structura condiției noastre, de ființe libere, deși încarnate, urmașii noștri se vor

considera cu adevărat captivi pe viață într-o temniță fără uși și fără ferestre – și, în cele din urmă, vor muri.”¹⁶

Credința în libertatea absolută, care poate fi dobândită doar prin spectacol, prin înțelegerea actului dramatic, duc la însănătoșirea lui Ieronim, după ce acesta își dă seama de greșeala comisă.

În ajunul Crăciunului, Eusebiu este chemat la Sibiu de A.D.P. din motive foarte importante, unde acesta din urmă este implicat, alături de trupa lui Ieronim, în producerea unui film. Această a doua călătorie inițiată, spre o lume a spectacolului, care permite accesul spre libertatea absolută, pare a fi periclitată de vreme, de ninsoare, ninsoare care în final va conferi peisajului o notă aparte, de feerie, de purificare, parcă așteptând și pregătind momentul de trecere, de evadare.

A.D.P. îi mărturisește lui Eusebiu că încheiase procesul de anamneză și și-a reamintit tot ce se întâmplase în 1938 de Crăciun; frica pe care o simțise și atunci și în prezent este frica din pragul mântuirii, frică imposibil de eludat, căci și lui Iisus i-a fost frică.

Apoi, A.D.P. împreună cu Laurian, Niculina și Eusebiu întreprind o călătorie, o reeditare a Crăciunului din 1938. Când A.D.P. revine în locul în care s-a petrecut episodul cheie al tinereții sale, reușește să scape de teamă și de sete și, inițiat fiind în tehnicile evadării, trece în târâmul libertății absolute. Pădurea de care își amintește Eusebiu nu mai există acum, dar A.D.P. o poate regăsi prin intermediul înțelegerii spectacolului și, totodată, a sinelui. El descoperă drumul spre momentul ratat în tinerețe pentru că acum știe să se orienteze în haos și să găsească ieșirea. A.D.P. trece în altă dimensiune a lumii, dispăre din realitatea cunoscută, deoarece el poartă în sine o experiență neobișnuită, ale cărei sensuri rămân camuflate dintr-un sentiment de frică.

Apariția fiului său reprezintă un semn al întoarcerii la întâlnirea cu Euridice, fiul reprezentând calea, reînvierea prin moarte. A.D.P. refuzase inițial chemarea Euridice, iar apoi, după experiența spectacolului ca haos și regenerare colectivă, descoperă evadarea prin compunerea triadei tată – fiu – Sophia. Moartea personală este înlocuită astfel prin procesul trecerii de la amnezie la anamneză. Moartea nu mai presupune anularea contrariilor, existența în libertate și în constrângere totodată. Poarta morții este precedată de un labirint din care A.D.P. poate ieși cu ușurință. Procrearea în noaptea de Crăciun, amnezia urmată de anamneză, întâlnirea cu mesagerii, ritualul haosului colectiv îi redau, în cele din urmă, condiția inițială de ființă liberă și capabilă să găsească ieșirea din labirint.

După dispariția misterioasă a scriitorului, Eusebiu primește nouăsprezece trandafiri, de unde și titlul romanului, însoțit de un bilet semnat de A.D.P. Încercarea inițială a lui Eusebiu de a duce buchetul la cununia civilă este ratată, lucru care conduce la revenirea buchetului. Nu vom ști niciodată dacă Laurian și Niculina s-au căsătorit, deoarece Eusebiu nu îi găsește la oficiul stării civile. Împlinirea nunții o va face cuplul Eusebiu – Valeria, ei devenind cei care vor primi ofranda pregătită pentru Laurian și Niculina.

Eusebiu este legătura intermediară între maestru și lumea cotidiană, astfel explicându-se și invitațiile care îi sunt adresate acestuia, aparent fără un motiv anume. Eusebiu devine martorul procesului amnezic – anamneză și este un substitut al lui A.D.P., substituție sugerată de A.D.P. chiar la începutul romanului, atunci când acesta spune că, dacă cititorii vor avea vreodată în mână memoriile sale, vor putea fi siguri că nu le-a scris el, ci Eusebiu.

Florile, de obicei, simbolizează banal viața, regenerarea, însă „în iconografia creștină, trandafirul este fie potirul în care a picurat sângele lui Hristos, fie o transfigurare a picăturilor de sânge, fie simbolul rănilor lui Hristos”¹⁷, astfel simbolizând sacrificiul, suferința, renașterea. M. Eliade transpune simbolul cu sensul său mitic de renaștere și îl introduce ca mesaj de dincolo de timp. Eusebiu primește câte un buchet de nouăsprezece trandafiri din afara timpului concret, din tărâmul libertății absolute.

Din cei nouăsprezece trandafiri, atât la începutul romanului, cât și la trei ani de la dispariția maestrului, șase se ofilesc, și rămân doar treisprezece, număr pe care Eusebiu îl cataloghează drept norocos. Numărul 13 a fost socotit, încă din antichitate, ca fiind de rău augur. Dar 13, poate fi interpretat și sub aspectul deplinătății, 12 la care se adugă unitatea, sugerând ieșirea din timp, libertatea absolută.

Dincolo de semnificația mitică, romanul conține un mesaj legat strict de opresiunea comunistă a anilor '80.

Dintru început este precizat, după cum am mai menționat, că Serdaru și Niculina trăiesc camuflat, el ca instructor de înot și ea ca profesoară de latină și franceză, ei nu își dezvăluie adevărata preocupare, și anume, căutarea libertății absolute, libertate care, desigur, presupune și o evadare din sistem, din opresiunea comunistă.

Reprezentarea Niculinei la prima întâlnire cu A.D.P. indică în mod clar posibilitatea transfigurării realității, a sfidării regimului prin spectacol. Garderoba Niculinei care, mai precis, făcea parte din rochie, aceasta scoțând-o și îmbrăcând-o, sugerează posibilitatea dedublării și, mergând mai departe, chiar a utilizării sistemului în favoarea lor.

Căci, vom vedea în continuare, grupul lui Ieronim beneficiază tocmai de sprijinul Numărului Doi pentru realizarea spectacolelor sale. Ne aflăm la finele perioadei de dictatură, iar elita comunistă este constituită din anchetatori preocupați de doctrine metafizice și din activiști interesați de experiențe teatrale, trăind camuflat, ascunzând fiecare aspirații secrete.

Fiul Numărului Doi face parte din grupul lui Ieronim și aceasta este suficient pentru ca A.D.P. să afirme cu siguranță că „dacă s-ar ivi cumva dificultăți, oricare ar fi ele, Ieronim are posibilitatea să lămurească lucrurile...”¹⁸.

Ulterior, A.D.P. mai precizează legat de fiul Numărului Doi că datorită practicării exercițiilor indicate de Ieronim, acesta a reușit să se autodescopere, să dovedească istețime, după ce la școală fusese considerat debil mintal de către

colegii și profesorii săi. Interesant este că, dintre ucenicii lui Ieronim, fiul Numărului Doi este singurul care practică un ritual al tăcerii spre a descoperi, poate, funcția eliberatoare a spectacolului sau mai degrabă pentru a putea refuza să dea detalii despre practicile lui Ieronim în afara cercului acestuia.

Așadar, reprezentanții elitei sistemului sunt capabili să înțeleagă spectacolul, ficțiunea, întocmai cum în *Pe strada Mintuleasa...*, Anca Vogel este singura capabilă să aprecieze poveștile bătrânului dascăl.

Un alt personaj aparținând universului totalitar este Emanoil Albini, preocupat și el de doctrine metafizice și de gnosticism, dar speriat de haos, de elemente noi care ar putea destrăma principiile comuniste pe care trebuie să le apere. Îi numește pe „băieții” lui Ieronim Thanase „*elemente nesigure, tineri exaltați, lipsiți de maturitate, victime ușoare ale oricărei ideologii desuete și primejdioase*”¹⁹. Dar îi consideră și mai periculoși pe Laurian și Niculina. Astfel, Albini, sintetizând gnoza valentiniană, spune că Niculina, care a vrut să-și cunoască tatăl, a introdus ca și Sophia, dezordinea, haosul, căci i-a sedus pe toți cei care îi puteau oferi informații, ruinând căsnicii și compromițând cariere. El precizează și că pe față o cheamă, de fapt, Elena Niculescu, ceea ce duce din nou cu gândul la camuflajul ei, la utilizarea diferitelor ipostaze pentru atingerea obiectivului final. Nereușind să-și găsească tatăl natural, îl înlocuiește cu cel spiritual, A.D.P., alături de care, împreună cu Laurian, reușește să iasă în final din capcana timpului, a universului opresiv.

Preocupările, pasiunile oarecum înrudite ale opresorilor și oprimaților, sugerează că teroarea poate veni pentru cei neinițiați de oriunde, chiar și din lumi superioare, din spectacol.

Un exemplu relevant în această direcție este Ecaterina, pentru care grupul de actori constituie o adevărată instituție a Securității. La debutul întâlnirii dintre Ecaterina și Eusebiu, suntem convingși că aceasta se teme de agenții Securității. „*A început să cerceteze bănuitor strada, de la un capăt la altul, înălțându-și prudentă privirile către balcoane, furișându-le prin curțile pietruite*”, iar mai apoi spune: „*Și dacă vă fac semn cu mânușa, uite așa – și mi-a arătat cum –, vă prefaceți că iar v-a apucat tusea...*”²⁰. În urma unui scurt schimb de replici, chiar și Eusebiu remarcă: „*ți-e teamă că te urmărește Securitatea?*”. Răspunsul Ecaterinei e prompt: „*ce-o să-mi facă mie Securitatea?!*”²¹.

Ecaterina îi povestește lui Eusebiu întâmplări stranii din casa maestrului în care sunt implicați actorii din trupa lui Ieronim și, în special Niculina și Laurian, care apar sub alte înfățișări, asigurând-o însă că sunt chiar ei. Ecaterina pare a fi cobaiul acestora care, în lupta cu sistemul, hotărâsc să folosească tocmai armele acestuia, să se dedubleze, să se transfigureze, reușind să dobândească orice înfățișare și să se afle pretutindeni. Ecaterina ajunge să bănuiască orice trecător, indiferent de înfățișare, că ar aparține trupei lui Ieronim, aceștia fiind deja maeștri ai deghizării, ai dedublării. „*Se oprea câteodată la o vitrină și pe neașteptate cineva apărea în spatele ei și, după felul cum o privea sau îi zâmbea, descoperea*

că face parte din trupa lui Ieronim. Dar greul de-abia atunci începea, pentru că nu-i era ușor să-i identifice. Uneori îi trebuiau două sau trei zile și nopți...”²².

Ieșirea din sistem cere, astfel, inițiere în metodele acestuia, iar mijlocul concret de opunere în fața teroarei istoriei este spectacolul.

Regizorul Ieronim dorește permisiunea de a face un film și de a participa cu el la festivalul de la Cannes. Totul merge bine până când Numărul Doi e pe cale de a fi înlăturat de Numărul Trei. Nu doar soarta spectacolului, ci și cea a actorilor este periclitată. În urma dispariției lui A.D.P. și a înlăturării Numărului Doi, Eusebiu este și el urmărit până la înlocuirea Numărului Trei și revenirea Numărului Doi, când totul reintră pe făgașul inițial. Până și lui Albini, care se ocupase de dispariția lui A.D.P., i se încredințează un alt sector.

Filmul lui Ieronim, *Copiii nimănu*, participă la festivalul de la Cannes, unde câștigă premiul întâi, Ieronim devenind astfel purtătorul mesajului despre teroarea comunistă. Filmul, apreciat inițial și în țară și considerat o capodoperă care face elogiul comunismului, o feerie „perfect compatibilă cu viziunea realist socialistă”²³, este de fapt o satiră virulentă a sistemului socialist. Filmul va rula în toată Europa, dar și în Statele Unite și America Latină, devenind mijlocul de promovare a mesajului general de atingere a libertății absolute prin spectacol. Și din afara timpului concret, prin intermediul a câte 19 trandafiri, este transmis periodic mesajul libertății absolute, a condamnării la libertate, după cum îi mărturisește un student lui Eusebiu. Libertatea este starea obținută în urma evadării din istorie, în urma scăpării de teroarea istoriei.

Romanul *Nouăsprezece trandafiri* propune spargerea oricăror frontiere prin artă, prin spectacol, omul putând dobândi libertatea absolută atâta vreme cât își alege calea potrivită. Dincolo de mesajul mistic, romanul vorbește românilor despre libertate, într-un moment în care aceștia o pierduseră, anticipând astfel căderea Cortinei de Fier.

Note:

¹ M. Eliade, *Nouăsprezece trandafiri*, Ed. Humanitas, București, 2007, pp. 16-17.

² cf. M. Călinescu, *Despre Ioan P. Culianu și Mircea Eliade. Amintiri, lecturi, reflecții.*, Ed. Polirom, Iași, 2002, p. 60.

³ Șt. Borbély, *Proza fantastică a lui Mircea Eliade. Complexul gnostic.*, Ed. Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 2003, p. 208.

⁴ *Ibidem*, p. 209.

⁵ *Ibidem*, p. 209.

⁶ M. Eliade, *op. cit.*, p. 104.

⁷ M. Eliade, *Tratat de istorie a religiilor*, Ed. Humanitas, București, 1992, p. 191.

⁸ Idem, *Nouăsprezece trandafiri*, p. 41.

⁹ *Ibidem*, p. 46.

¹⁰ *Ibidem*, p. 56.

¹¹ *Ibidem*, pp. 57-58.

¹² *Ibidem*, pp. 60-61.

¹³ *Ibidem*, p. 58.

¹⁴ *Ibidem*, p. 61.

¹⁵ *Ibidem*, p. 77.

¹⁶ *Ibidem*, p. 133.

¹⁷ J. Chevalier, A. Geerbrandt, *Dicționar de simboluri*, vol III, Ed. Artemis, București, 1995, p. 176.

¹⁸ M. Eliade, *Nouăsprezece trandafiri*, pp. 70-71.

¹⁹ *Ibidem*, p. 64.

²⁰ *Ibidem*, p. 85.

²¹ *Ibidem*, p. 89.

²² *Ibidem*, p. 93

²³ *Ibidem*, p. 140.

Răducu-Constantin STANCU

RAPORTUL REAL-IMAGINAR ÎN „CVARTETUL DIN ALEXANDRIA” DE LAWRENCE DURRELL

Sursa problematicii imaginarului are la bază un adevăr inexorabil, și anume condiția umană limitată la distincția dintre existența individuală și existență în ansamblu, incapacitatea unei comunicări reale cu ceea ce devine astfel *neant*. Încercarea ființei umane de a realiza această conexiune se realizează pe două căi: explorarea realului (înțelegând prin aceasta acea parte a existentului accesibilă prin intermediul simțurilor) și funcția de a crea imagini prin puterea minții. În acest fel este lesne de văzut că cea mai mare parte a ceea ce stim despre viață este o imagine, pentru că simțurile noastre cunosc nemediat doar o mică parte a acesteia, restul revenind imaginii. Dintru început ar trebui să subliniem că limbajul este un vehicul, o metodă a acestor funcții, prin care încercăm să transmitem celorlalte entități umane informații. Pentru noi înșine, dublarea prin cuvinte a delimitărilor conceptuale sau a sondărilor realului este pur gratuită.

Stabilirea unui raport între real și imaginar (după cum am observat, delimitarea uzuală între real ca lume exterioară și imaginar ca viziune a individului este superficială) este o problematică de interes atât pentru literatură cât și pentru alte domenii, cum ar fi istoria sau filosofia, optica variind uneori în funcție de obișnuințele metodologice specifice ale fiecărei direcții¹. Vom delimita dintru început între raportul real-imaginar luat în sine, privitor la chestiuni propriu-zise, și cel din interiorul unui act de ficțiune (domeniu rezervat literaturii), caz în care posibilitățile de exprimare sunt infinit mai vaste. Ultima ipostază, tocmai prin caracteristica de a modifica datele realului, trebuie să-și conștientizeze, prin regulile proprii și prin reprezentanții săi, locul și pretențiile în reflectarea realului și a imaginarului, deopotrivă. Un scriitor poate folosi ficționalului în punctele nodale ale unei opere literare, pentru a explica realul în maniera convenabilă, oarecum *pe ascuns* față de cititorul său. Pe de altă parte, alt scriitor își declară fățiș opera o *ficțiune*, și lucrurile sunt clare pentru cititor. Apariția romanului istoric acutizează problema² (ridicând noi semne de întrebare, cum ar fi reprezentativitatea cazului individual). Ar trebui el să se situeze în acea categorie a literaturii care reproduce fidel realitatea? Și dacă da, ce se întâmplă cu un scriitor care vrea să folosească drept bază a ficțiunii sale un eveniment istoric? Ar trebui să poarte cărțile etichete?

Romanul *Cvartetul din Alexandria* de Lawrence Durrell are meritul de a ne demonstra magistral și într-un stil de o profunzime încântătoare fragilitatea a ceea ce

¹ Lucian Boia, *Pentru o istorie a imaginarului*, București, Editura Humanitas, 2006, p. 40-52.

² Georg Lukács, *Romanul istoric*, București, Editura Minerva, 1978, p. 7-10.

am nominalizat ca fiind raportul real-imaginar. Prin viziunea diferită a patru personaje asupra unor evenimente comune constatăm că realitatea este supusă imaginariului fiecăruia dintre noi. Durrell ridică o problemă amplu dezbătută de filosofie, și anume, dacă în aceste condiții, ale unei *realități multiple*, mai poate fi vorba de o realitate în sine, și posibilitățile de cunoaștere a acesteia: *...înfige o axă în centrul celor patru povestiri și dedică fiecare dintre ele unuia dintre cele patru vânturi. Un continuum, zău așa, care să întrupeze nu un temps retrouvé ci un temps délivré. Însăși curbura spațiului va oferi narațiunii stereoscopie, în timp ce personalitatea umană, văzută de-a lungul unui continuum, va deveni poate prismatică?*³ Așadar ideea că faptele vorbesc singure este considerată naivă, pentru că presupune că timpului i s-a dat un sens prealabil. Rezultă că timpul nu mai este un factor prim de inteligibilitate, aceasta trebuind construită prin măiestria prezentării⁴.

Prin prisma raportului real-imaginar propun analiza romanului lui Durrell din patru direcții: relația eului cu lumea (cunoașterea ca generalitate), modalitățile de interacțiune cu lumea prin acțiune, relațiile interumane (cunoașterea celuilalt), cunoașterea lumii și deformarea-reformarea ei prin artă (cazul romanului lui Durrell).

1. Raportul real-imaginar există numai ca urmarea a defectului condiției umane de a-l cunoaște prin intermediul conștiinței proprii, bariera subiectivității survenind astfel ca o piedică de netrecut. Imaginea pe care ne-o formăm este și cea care ne determină acțiunile, construind lumile paralele ale fiecăruia dintre noi, ridicându-se problema posibilității comunicării reale dintre conștiințe. Impedimentul pe care îl semnalăm este unicitatea fiecărei conștiințe umane, ca să nu mai menționăm îndoiala la care este supusă această comunicare prin prisma simplei existențe a mai mult de o entitate gânditoare (Descartes ajunge să se îndoiască, pe această filieră, chiar și de existența altui *subiect gânditor* în afara celui propriu, căci faptul că gândesc este singurul de care nu mă pot îndoii, dar pe care nu-l pot percepe la cel de lângă mine).

Idealismului exacerbat îi este opus o resemnată acceptare a ceea ce este inexorabil: (Clea) *Nu poți accepta lumea decât dacă îi recunoști nemăsurata cantitate de bine și de rău; și dacă o locuiești realmente, dacă o explorezi, fără inhibiții, până la capătul acestei înțelegeri umane limitate- acestea-s condițiile ca să o poți accepta*⁵, relativismul fiind o caracteristică de necontestat a naturii acestei lumi: (Balthazar) *Mă refer la natura labilă a oricărui adevăr. Fiecare fapt poate avea o mie de motivări, toate la fel de valabile, și o mie de fațete. Și sunt atâtea adevăruri care nu au nici o legătură cu faptele*⁶, sau, în altă parte, același

³ Lawrence Durrell, *Cvartetul din Alexandria (Clea)*, București, Editura Cartea Românească, 1989, p. 153-154.

⁴ François Furet, *Atelierul istoriei*, București, Editura Corint, 2002, p. 19.

⁵ Clea, p. 81.

⁶ *Ibidem*, p. 83.

personaj: *Cine cutează să capteze imaginea labilă a adevărului în întreaga sa lugubră multiplicitate?*⁷

Critica la adresa socialului ca formă de organizare nu se lasă așteptată, putând-o lesne intui după valorizarea individului: (Pursewarden) *Societatea! Să ne complicăm existența până va ajunge o corvoadă plicticoasă care acționează ca un drog împotriva realității! Neonest!*⁸ Este vorba evident despre ceea ce Max Scheler denumește *contagiune afectivă (einfühlung)*, participarea involuntară la starea de spirit a altora, acea contagiune care ne cuprinde când pătrundem într-un loc populat, sau căutarea acesteia.

Pentru unii viermele conștiinței este omniprezent, dar în același timp, alții, mai novici, se pot lesne lipsi de această funcție a creierului, abandonându-se superficialului, realului banal: (Keats) *Viața-i tare frumoasă!...Cum mă gândesc ce ne mai frământam noi și ce gânduri negre ne făceam!...Cum mai stăteam și coceam orice idee, mi-e și rușine să-mi aduc aminte!*⁹ Se poate să fie vorba de o boală a sistemului contemporan de gândire, bazat exclusiv pe raționalismul care își cere tributul de adevăruri irevocabile¹⁰.

2. Pentru unii dintre noi necesitatea travestirii realului este un chin, la alții trevestirea realului este o necesitate pentru a se eschiva de supliciu *cunoașterii* adevărului despre condiția umană: în vreme ce Nessim spune: *...dacă n-am fi obligați să jucăm într-una un rol!*¹¹, Justine își extrage resursele cunoașterii de sine prin același procedeu: *...dacă n-aș juca teatru, n-aș mai ști cine sunt!*¹².

Acțiunile noastre nu sunt decât exprimări în real ale universalilor (Darley: *Melissa nu fusese decât una dintre numeroasele deghizări ale iubirii!*¹³), selectate în funcție de intenționalitatea subiectivă (Justine către Darley: *...fiecare dintre noi îi prezenta celuilalt ficțiuni selecționate!*¹⁴).

Pentru unii, funcția imaginativă determină schimbarea stării de spirit: (fetița Melissei) *Mergea cu un aer de vrăjită încântare, fascinată mai curând de imagine decât de realitate. (Să fie poezia mai reală decât adevărul simțurilor?)!*¹⁵, în timp ce pe alții imaginația nu-i ajută decât să creeze măști: *Pombal era neschibat. Privea lumea prin noua-i mască!*¹⁶.

⁷ *Ibidem*, p. 154.

⁸ *Ibidem*, p. 157.

⁹ *Ibidem*, p. 205-206.

¹⁰ Gilbert Durand, *Structurile antropologice ale imaginarului*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2000, p. 427.

¹¹ *Clea*, p. 302.

¹² *Ibidem*, p. 302.

¹³ *Ibidem*, p. 44.

¹⁴ *Ibidem*, p. 61.

¹⁵ *Ibidem*, p. 30.

¹⁶ *Ibidem*, p. 37.

Ce ne face Durrell să remarcăm este că fiecare personaj are o viziune proprie asupra a ceea ce se întâmplă, care-i determină modul de a acționa. Unii știu mai multe, alții mai puține dar cred cu mai multă intensitate în ce fac, alții se simt incomfortabil în ceea ce fac, etc. Cert este că: (Balthazar) *Nu conferim realitate, substanță, decât făuririlor imaginației noastre*¹⁷ și nici nu poate fi altfel, din moment ce doar prin propria conștiință cunoaștem această lume. O tipologie fascinantă este oferită prin imaginea Justinei: *Ca orice femeie, Justine ura oamenii de care putea fi sigură; și nu se poate să nu-ți amintești că până atunci nu avusesse niciodată parte de cineva pe care să-l poată admira fără rezerve- cu toate că asta ar putea să ți se pară ciudat. Iată în sfârșit pe cineva pe care nu-l putea pedepsi cu infidelitatea (Pursewarden)- o noutate insuportabilă pentru ea, dar în același timp plină de farmec. Femeile sunt foarte proaste și totuși foarte profunde*¹⁸.

Explicațiile multiple și egal îndreptățite asupra realității dezorientează orice încercare de explicație rațională: (Darley) *Dacă pentru fiecare acțiune umană pot fi găsite două sau mai multe justificări la fel de relevante, atunci ce poate însemna acțiunea decât o simplă iluzie?*¹⁹. Și atunci, dacă orice acțiune, orice intrare în asociații de fapte sau idei îmi limitează libertatea (contrar părerii lui J. P. Sartre, spre exemplu, care susține că omul dispune de o libertate absolută), alternativa, neexercitarea ei prin refuz, nu constituie tot un eșec?

3. Max Scheler a arătat că simpatia, spre deosebire de conflict (care ne poate determina să vrem să ne ascundem gândurile), deschide comunicării posibilități infinite mai largi²⁰. Dar care este rolul limbajului? El nu garantează sinceritatea interlocutorilor, dar mai ales el este foarte impersonal (inevitabil, având în vedere că este unic pentru toți). Limbajul este total deficitar în a comunica realități spirituale și personale ale vieții interioare, limitează profunzimea intimă a singularității conștiinței. El are rolul exclusiv de căraș între ființe, nu degeaba structuraliștii au inițiat admirabilul demers de determinare a structurilor socialului pe baza acestuia. Din păcate această metodă nu poate pătrunde în analiza eului individual, rămânând astfel o speranță iluzorie în sensul determinării unui adevăr stabil asupra naturii umane.

Dincolo de meritele iubirii în cunoașterea celuilalt, pericolele iubirii, totuși, survin din tentația ofertei imaginarului, așa cum se întâmplă cu Darley și Justine ...*care dintre noi a fost mincinosul mai mare? Eu te-am înșelat, dat tu te-ai înșelat singur...Înțelegeam acum că Justine a mea fusese într-adevăr creația unui iluzionist, înălțată pe armătura defectuoasă a cuvintelor, a gesturilor, a faptelor răstălmăcite. Ce-i drept, din acest punct de vedere nu era nimic condamnat;*

¹⁷ *Ibidem*, p. 72.

¹⁸ Lawrence Durrell, *Cvartetul din Alexandria (Balthazar)*, București, Editura Cartea Românească, 1989, p. 134.

¹⁹ *Clea*, p. 201.

²⁰ Max Scheler, *Omul resentimentului*, București, Editura Trei, 1998.

adevăratul vinovat era dragostea mea, creatoarea unei imagini din care se hrănise. Și nu putea fi vorba aici de o lipsă de onestitate, pentru că imaginea fusese colorată după necesitățile iubirii care o născocise. Îndrăgostiții, ca și medicii, colorează o doctorie insuportabilă la gust, pentru ca pacienții naivi să o înghită mai ușor. Nu, îmi dădeam perfect de bine seama, lucrurile n-ar fi putut sta altfel²¹. Ulterior, când se revăd, Darley constată: Să fi fost cu puțință doar câteva frânturi de cunoaștere, de fapte...să fi alterat ireversibil calitățile imaginii, transformând-o dintr-un obiect cândva dezirabil în ceva care stârnea acum scârbă?...«Aceasta e sinistra metamorfoză provocată de baia de acid a adevărului», ar fi spus Pursewarden²².

Iubirea este complexă la Justine, care își dorește prin fiecare bărbat să obțină ceea ce îi refuză cel cu care este deja angajată: *În patul tău (Darley), pe el (Pursewarden) îl îmbrățișam și-l subjugam. Și totuși, pe un alt plan, tot ce făceam și simțeam era, de fapt, de dragul lui Nessim...Sub mormântul de gunoi care-i inima mea nu se aflau decât Nessim și planurile noastre²³.*

Concepția clasică a filosofiei platonice despre idee apare la Durrell atunci când atinge problema iubirii: (Balthazar) *Adevărații îndrăgostiți există numai de dragul iubirii²⁴, idee pe care o regăsim și la Clea: Căci, a înțelege pe cineva înseamnă a accepta că ți-e milă de fragilitatea ta. Deci, femeile pe care le iubești, scrisorile pe care le scrii femeilor pe care le iubești, reprezintă în mintea ta niște simboluri ale femeilor pe care îți închipui că le dorești, sau, în orice caz, că le meriți, -cher ami²⁵.*

Iubirea poate fi folosită ca un mijloc de a-l recrea pe celălalt, înlocuind puținul pe care ni-l poate oferi realitatea: (Amaril despre Semira) *Știu că-i săracă cu duhul, dar asta o face atât de încântătoare. (Clea) Cea mai pură floare a logicii romantice, nu găsești? Și a recreat-o cu mare bogăție de inventivitate. Ai fi zis că-i destul de primejdios să te joci de-a Pygmalion, dar abia acum încep să înțeleg forța imaginii pe care ți-o făurești despre cineva. Alteori însă imaginea poate obstrucționa realizarea: (despre relația lui Pombal) ...o relație dezbătută și disecată, dar netrăită²⁶.*

Remediu al singurătății pentru Darley, (*Un oraș poate deveni un întreg univers când ești îndrăgostit de unul din locuitorii săi²⁷*), iubirea este pentru Pursewarden numai o autoiluzionare.

4. Drama scriitorului, a cărui natură îi determină această preocupare, îi afectează indirect și esența, amestecând indistinctiv realitatea cu ficțiunea (Darley despre Melissa): *Și iubirea mea era aceea care o dizolvase în acest chip straniu,*

²¹ Clea, p. 62.

²² Ibidem, p. 63.

²³ Ibidem, p. 68.

²⁴ Ibidem, p. 80.

²⁵ Lawrence Durrell, *Cvartetul din Alexandria (Justine)*, București, Editura Cartea Românească, 1989, p. 162.

²⁶ Clea, p. 186.

²⁷ Ibidem, p. 261.

sau poate că literatura pe care încercasem s-o făuresc din ea. Cuvinte, baia de acid a cuvintelor!²⁸(sic!)²⁹.

Relația scriitor-cititor e subtil sintetizată în opțiunea lui Pursewarden, care-și trimite cititorul printr-un asterisc la o pagină goală (act privit ca o greseala de tipar de către mulți) tocmai ...ca să-l las să se descurce cu resursele proprii; aici ar trebui să ajungă în ultimă instanță orice scriitor³⁰.

Rolul artei? Evident ea nu trebuie să ofere alternative la condiția umană, atingând astfel forme monstruoase: *Arta autentică arată cu degetul, ca un om prea bolnav ca să poată vorbi, ca un copil! Dar dacă în loc să urmezi direcția pe care ți-o indică, o consideri ca pe un lucru în sine, având un soi de valoare absolută...atunci în mod cert ratezi ținta; te rătăcești pe dată printre abstracțiunile sterile ale criticului. Încearcă să-ți spui că obiectivul fundamental al artei este invocarea definitivei și tămăduitoare liniști...*³¹. Creația este așadar marele mim al vieții, cum o numește Albert Camus, având menirea de a simți și descrie, renunțând la pretențiile explicative³².

Cineva poate foarte bine să înțeleagă citind romanul lui Durrell exact ceea ce am încercat să subliniez, iar altcineva poate să nu facă acest lucru citind atât romanul, cât și ceea ce spun eu, oricât de bine m-aș strădui s-o fac. E vorba de exprimarea unei sensibilități în fața vieții și nu poate fi prea bine transmisă prin cuvinte când ea nu există la destinatar.

Bibliografie:

- Boia, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, București, Editura Humanitas, 2006.
 Camus, Albert, *Mitul lui Sisif*, București, Editura Rao, 2006.
 Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2000
 Durrell, Lawrence, *Cvartetul din Alexandria (Justine, Balthazar, Mountolive, Clea)*, București, Editura Cartea Românească, 1989.
 Eco, Umberto, *Șase plimbări prin pădurea narativă*, Constanța, Editura Pontica, 1999.
 Furet, François, *Atelierul istoriei*, București, Editura Corint, 2002.
 Lukács, Georg, *Romanul istoric*, Vol. I-II, București, Editura Minerva, 1978.
 Nemoianu, Virgil, *Îmblânzirea romantismului. Literatura europeană și epoca Biedermeier*, București, Editura Minerva, 2002.
 Scheler, Max, *Omul resentimentului*, București, Editura Trei, 1998.

²⁸ *Ibidem*, p. 44

²⁹ Vezi nota 22.

³⁰ *Balthazar*, p. 158.

³¹ *Clea*, p. 162.

³² Albert Camus, *Mitul lui Sisif*, București, Editura Rao, 2006, p. 192.

POEZIE

Gavril CORNUȚIU

CĂTRE PRUNCII ISTORIEI

Roib era timpul vostru,
 poleit cu povești!
 Serile se aprindeau către una,
 se spălau cu lapte pe față,
 dădeau drumul zmeilor
 și porneau prin câmpii și păduri
 în căutarea fetelor de împărat.
 Ascultau pe lacuri,
 în luntrea de raze,
 Cântecul stelelor
 și porneau mai departe
 întâmpinând zările
 Dacă nu găseau fete de împărat
 spuneau bătrânilor nerăbdători
 că drumul a fost presărat cu diamante
 care ascundeau pașii fetelor,
 dar că mâine,
 după ce vor mai întineri cu o zi
 vor scormoni cu auzul universul
 și în mod sigur, mergând după cântecul harfei,
 vor aduce ca prizonieri
 iubirea și dansul.
 Nunțile începeau toamna
 și continuau primăvara cu botezurile.
 moșnegii mângâiau cu barba creștetul pruncilor,
 Caii nechezau a voinicie,
 babele clocoteau licori de vrăjit,
 iar florile trăgeau fetele de mână.
 Acum când iarăși a-ți ajuns în ou,
 prin pielița subțire
 nu se mai aude pulsul așteptării.
 Se aud doar fluvii domoale,
 care se varsă în mări ce n-au cunoscut furtuna.
 Comprimat, timpul vostru se măsoară în clipe de vis,
 iar serile hoinăresc pe scare rulante

în căutarea marelui afiș.
Ascultă clipocitul minții
sub cupola unui bar
și pornesc mai departe
întâmpinând taxiul
Când nu găsesc afișul
spun fremătânelor gălbenușuri
că s-a scumpit hârtia,
dar că mâine, când după terminarea experienței
hârtia va fi înlocuită cu semnele luminoase,
în mod sigur toți pereții vor fi acoperiți de senzații.
Dacă îl găsesc,
pornesc cu toții la repriza a doua,
mănâncă semințe în pauză
și se trag de șnururi,
pentru a se gâdila,
până când arbitrul fluieră sfârșitul spectacolului.

Orașul Oradea în sărbătoare, la 12 octombrie 2008.
Participanți (militari) la manifestarea din apropierea statuii soldatului eliberator,
dedicată evenimentului din 12 octombrie 1944.

Ședința solemnă a Primăriei și Consiliului Municipal Oradea,
organizată cu prilejul sărbătoririi zilei orașului: 12 octombrie.